

Ewa Hołuszko

**Słownik
opozycji
demokratycznej
regionu
toruńskiego
1980–1989**

stowarzyszenie
wolnego słowa

**Słownik opozycji demokratycznej
regionu toruńskiego
1980 - 1989**

*Za pomoc i wsparcie w pracach nad tą książką
szczególne podziękowania należą się:*

Krzysztofowi Markuszewskiemu

Joachimowi Biernackiemu

oraz profesorowi Wojciechowi Polakowi

Wydawca

Ewa M. Hołuszko

redakcja i opracowanie

**Słownik opozycji demokratycznej
regionu toruńskiego**

1980 – 1989

Stowarzyszenie Wolnego Słowa

Warszawa 2008

SŁOWNIK OPOZYCJI DEMOKRATYCZNEJ
REGIONU TORUŃSKIEGO 1980–1989

© Copyright by Stowarzyszenie Wolnego Słowa 2008

Publikacja wydana dzięki dofinansowaniu
przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego

ISBN 978-83-924585-5-5

Projekt okładki
Jacek Giżyński

Skład i łamanie
SWS

Druk
EFEKT

STOWARZYSZENIE WOLNEGO SŁOWA
Miejsce i godziny pracy sekretariatu SWS:
00-626 Warszawa, ul. Marszałkowska 7,
Tel. 022 405 66 30, w godz. 10–18.
Adres e-mail: sws@sws.org.pl
www.sws.org.pl

Spis treści

Wstęp	7
Kalendarium	9
Noty biograficzne	31
Załączniki	89
Wykaz osób	91

Wstęp

Opracowanie obejmuje okres lat 1976–1989. Wyznacznikiem czasowym są na pewno strajki 1976 roku. Na omawianym terenie przebieg najbardziej dramatyczny, zakończony ciężkimi represjami miał robotniczy zryw w toruńskiej Emalierni. Region toruński dosyć szybko włączył się w działalność opozycyjną końca lat 80. W latach 1976–1980 kolportowano tu związanego z KOR-em „Robotnika”, literaturę pochodzącą z Niezależnej Oficyny Wydawniczej „Nowa” oraz inną prasę, rozszerzając asortyment niezależnej literatury wraz z postawianiem innych niezależnych wydawnictw. Organizowano też niezależne drukarnie na terenie ówczesnego województwa toruńskiego. Powstanie regionalnej „Solidarności” było więc w dużej mierze oparte o siatkę wcześniejszych działaczy opozycyjnych. Region Toruń NSZZ „Solidarność” ukształtował się w oparciu o następujące ośrodki miejskie: Brodnica, Chełmno, Gołub–Dobrzyń, Grudziądz, Nowe Miasto Lubawskie, Toruń, Wąbrzeźno*. Podziemne struktury NSZZ „Solidarność”, od grudnia 1981 r. do 1989 r., opierały się już o system wcześniej ukształtowanych regionów. Opozycja w regionie, po ogłoszeniu stanu wojennego, dość szybko przybrała formy dobrze zorganizowanych grup, zajmujących się przede wszystkim drukiem i kolportażem ulotek, prasy, kartek, książek. Już na początku 1982 r. ukształtowała się podziemna struktura Zarządu Regionu. Od 1982 r. zaczęło nadawać niezależne radio, a od 1985 r. telewizja (teksty i hasła „Solidarności” na wizji TV-1). Centrami opozycji były nie tylko

* Powstały w 2005 r. Region Toruński NSZZ „Solidarność” powstał z połączenia ówczesnego Regionu Toruńskiego i Regionu Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiej (Aleksandrów Kujawski, Inowrocław, Lipno, Radziejów, Rypin, Włocławek).

duże miasta Regionu: Toruń czy Grudziądz. Jako przykład może służyć niewielka Brodnica, w której zorganizowanie opozycji, wachlarz jej działań w obliczu represji możemy teraz, z perspektywy czasu, podziwiać. Z drugiej strony represje w stosunku do działaczy opozycji w Regionie Toruńskim były ostre. M.in. po aresztowaniu w kwietniu 1982 r. członków Tymczasowego Zarządu Regionu, funkcjonariusze SB torturowali zatrzymanych. Region toruński był także miejscem szeregu porwań działaczy podziemnej „S”, wobec których stosowano przemoc fizyczną i psychiczną. Porwania te przeprowadzono w lutym i marcu 1984 r., a proces ich sprawców – funkcjonariuszy SB – odbył się w 1991 r.

Kalendarium

marzec 1968 – Strajk studentów UMK solidaryzujących się ze strajkującymi w uczelniach Warszawy i Krakowa. Jednym z przywódców studenckich, działający później aktywnie w toruńskiej opozycji, był Andrzej Sobkowiak.

25 czerwca 1976 – Jednodniowy strajk w Grudziądzu w Pomorskiej Odlewni i Emalierni (wydarzenia czerwcowe).

2 lipca 1976 – 43 osoby z grudziądzkiej Emalierni zostają zwolnione w ramach represji za strajk.

druga połowa 1976 – Edmund Zadrożyński i jego współpracownicy, (m.in.: Mieczysław Kukuła, Maksymilian Moździński, Renata Nagel, Brunon Nagel, Jerzy Piechocki) podjęli akcję pomocy dla zwolnionych pracowników grudziądzkiej Emalierni i ich rodzin.

rok 1977 – Pojawiają się pierwsi toruńscy działacze związani z KOR, a później KSS KOR.

Nawiązanie współpracy z KOR-em przez grudziądzką grupę E. Zadrożyńskiego.

rok 1978 – Powstaje aktywne toruńskie środowisko opozycyjne związane z KSS KOR – działacze którego wozili prasę niezależną, ulotki i książki z Warszawy i Gdańska, urządzali, prowadzili działalność samokształceniową. Prowadzona była podziemna Biblioteka Społeczna wydawnictw niezależnych.

Utworzenie w Grudziądzu przez Edmunda Zadrożyńskiego Niezależnego Ruchu Robotniczego, który miał na celu obronę prześladowanych za przekonania i walkę o swobodę zrzeszania się.

1 lipca 1979 – Aresztowanie Edmunda Zadrożyńskiego pod sfinansowanymi zarzutami kryminalnymi.

druga połowa 1979 – Obok silnego już toruńskiego środowiska opozycjonistów związanych z KSS KOR, pojawiają się nowi, sympatyzujący z powstałym w lipcu 1979 r. Ruchem Młodej Polski.

14 marca 1980 – Wyrok w sprawie Edmunda Zadrożyńskiego. Zostaje skazany na 3 lata więzienia i 70.000 zł grzywny.

25 marca 1980 – Aresztowanie członka KSS „KOR” Mirosława Chojeckiego i 15 kwietnia Bogdana Grzesiaka pod zarzutem kradzieży powielacza.

kwiecień – lipiec 1980 – Opozycja organizuje akcje ulotkowe i plakatowe (m.in. w obronie represjonowanych (Mirosława Chojeckiego, Bogdana Grzesiaka, Edmunda Zadrożyńskiego).

21 sierpnia 1980 – Załoga toruńskiego „Towimoru” (powiązanego ze Stoczną Gdańską) przystąpiła do strajku. Na czele Komitetu Strajkowego stanął Edward Strzyżewski. Komitet ten przekształcił się następnie w Międzyzakładowy Komitet Strajkowy (MKS), który reprezentował także m.in. strajkujących robotników „Apatora” i kilka zakładów pracy z Grudziądza.

22–30 sierpnia 1980 – Przekształcenie KS w Międzyzakładowy Komitet Strajkowy (MKS), który reprezentował także m.in. strajkujących robotników „Apatora” i kilka zakładów pracy z Grudziądza.

30 sierpnia 1980 – Władze wojewódzkie podjęły rokowania z MKS.

Sankcja prokuratorska dla 3 działaczy opozycji demokratycznej (Marek Berak, Wiesław Cichoń i Stanisław Śmigiel). W całym kraju było 21 sankcji.

1 września 1980 – Po zawarciu „porozumień gdańskich” MKS w Toruniu podpisuje umowę 1 IX 1980 z rządem. W porozumieniu toruńskim zawarta zostaje zgoda władz na utworzenie w województwie wolnych związków zawodowych.

1–15 września 1980 – W całym województwie powstawały Zakładowe Komitety Założycielskie Niezależnych Samorządnych Związków Zawodowych. MKS przekształcił się w Międzyzakładowy Komitet Założycielski (MKZ) nowych związków z przewodniczącym Edwardem Strzyżewskim.

17 września 1980 – Przedstawiciele toruńskiego MKZ biorą udział 17 IX 1980 r. w gdańskim zebraniu MKZ-ów, gdzie postanowiono stworzyć na podstawie jednolitego statutu, jeden krajowy związek. Przyjęto tam nazwę nowego związku: Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność” (NSZZ „S”). Edward Strzyżewski został reprezentantem Regionu Toruńskiego w tymczasowej najwyższej władzy Związku – Krajowej Komisji Porozumiewawczej (KKP).

15–16 września 1980 – Powstał na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika – Tymczasowy Komitet Założycielski Niezależnego Zrzeszenia Studentów Polskich (TKZ NZS). Na jego czele stanął Zbigniew Nowek. Wkrótce odbył się zjazd przedstawicieli 60 grup założycielskich nowej organizacji studenckiej na Politechnice Warszawskiej, gdzie ustalono jej nazwę – Niezależne Zrzeszenia Studentów (NZS).

październik 1980 – Rolnicy z województwa toruńskiego (m.in. Zbigniew Bożejewicz, Ryszard Kozicki, Józef Żak) wzięli udział w ogólnopolskim zjeździe w Gnieźnie, na którym wypracowano koncepcje powołania związku zawodowego rolników na wzór „Solidarności”. W tym samym miesiącu wybierano już Tymczasowe Zarządy Gminne takiego związku. Jesienią 1981 r. powstał Zarząd

Regionalny, na czele którego stanął Wacław Witt, a następnie Zdzisława Meller.

15 października 1980 – W „Towimorze” odbyło się zebranie delegatów Zakładowych Komitetów Założycielskich Regionu Toruńskiego. Edward Strzyżewski zostaje wybrany przewodniczącym Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego (MKZ). Wybrano również Prezydium MKZ.

27 października 1980 – Powołana została Komisja Konsultacyjno – Porozumiewawcza Organizacji Partyjnych – struktura związana z tzw. strukturami poziomymi. Ich członkowie walczyli od jak najszybsze, inspirowane oddolnie, reformy w celu demokratyzacji struktur PZPR. Działaczami struktur poziomych (tzw. „poziomek”) w województwie toruńskim byli: Zbigniew Iwanów („Towimor”), dr Lech Witkowski, mgr Roman Bäcker, doc. Marian Kallas, prof. Wiesław Lang (wszyscy z UMK), K. Jarząbek i B. Gadziński (Toruńskie Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego), L. Górny („Toral”), Waldemar Modrzyński („Mera – Obreus”).

grudzień 1980 – Z inicjatywy Stanisława Śmigła powstał Toruński Komitet Obrony Więzionych za Przekonania. Toruńskimi działaczami Komitetu byli m.in. Marek Berak, Marian Kallas, Krystyna Kuta, Ryszard Musielak, Zbigniew Nowek, Andrzej Sobkowiak, Jan Wyrowiński.

26 lutego 1981 – Wybrano na UMK Zarząd Uczelniany NZS, na którego czele stanął Zbigniew Nowek. (wybory władz były związane z rejestracją NZS 17 lutego 1981 r.).

marzec 1981 – Zdzisława Meller, Ryszard Kozicki, Antoni Łapczyński reprezentują Region Toruński na ogólnopolskim zjeździe rolników w Poznaniu, którego wynikiem było utworzenie Niezależnego Samorządnego Związku Rolników Indywidualnych „Solidarność”.

koniec marca 1981 – Na terenie zakładów „Aparator”, zgodnie z poleceniem Krajowej Komisji Porozumiewawczej, która obradowała po

„wydarzeniach bydgoskich” w Bydgoszczy, organizuje się MKS. W zakładach pracy regionu trwają przygotowania do strajku generalnego. Zgodnie z zaleceniami, w niektórych z nich, powstają „struktury zapasowe” Związku, na wypadek, gdyby doszło do sytuacji szczególnych np. wprowadzenia stanu wyjątkowego.

27 marca 1981 – Czterogodzinny strajk ostrzegawczy, w którym brało udział 235 zakładów i instytucji województwa toruńskiego;

maj 1981 – Wybory stałych władz NSZZ RI „S” Regionu Toruńskiego. Przewodniczącą ponownie została Zdzisława Meller (wybory władz były związane z rejestracją NSZZ RI „S” 12 maja 1981 r.).

4 lipca 1981 – Zjazd Delegatów Regionu Toruńskiego, na którym m.in. powołano jego stałe władze. Przewodniczącym 77 – osobowego Zarządu Regionu Toruńskiego NSZZ „Solidarność” zostaje doc. Antoni Stawikowski. Wybrano także Prezydium Regionu (Antoni Stawikowski, Wiesław Jankowski, Zbigniew Iwanów, Emilia Karolewska, Jerzy Grzeszkiewicz, Andrzej Madrak, Hieronim Żórański, Błażej Wierzbowski, Jerzy Guzowski, Mieczysław Kukuła, Jerzy Przybylski, Janusz Bucholc, Ryszard Malinowski, Bogdan Orłowski, Przemysław Zell, Bogdan Koszuta, Zygmunt Tarnowski, Edward Semeniuk).

27 września 1981 – Zostaje założony toruński okręg KPN. Na jego czele stał Adam Miłoszewski.

wrzesień–październik 1981 – W Gdańsku odbywają się 2 tury I Zjazdu Delegatów NSZZ „S”. Spośród delegatów regionu toruńskiego do najwyższego organu związku Komisji Krajowej wchodzi: Antoni Stawikowski jako Przewodniczący Regionu i wybrany przez Zjazd Mieczysław Kukuła z Grudziądza.

listopad 1981 – Ponowne wybory do Zarządu Uczelnianego NZS. Przewodniczącym Zarządu został Władysław Wilkans.

Rozpoczynają działalność w regionie Kluby Samorządnej Rzeczypospolitej „Wolność–Sprawiedliwość–Niepodległość (współorganizatorem Klubu był m.in. doc. Marian Kallas).

19 listopada – 9 grudnia 1981 – Strajk na UMK zorganizowany przez NZS UMK z żądaniami szybkiego uchwalenia nowej ustawy o szkolnictwie wyższym i załatwienia konfliktu w radomskiej Wyższej Szkole Inżynierskiej.

listopad – 13 grudnia 1981 – Strajk rolników indywidualnych zorganizowany przez NSZZ RI „S” w budynku „Cukrowni Toruńskich”. Przewodniczącym Komitetu Strajkowego (KS) był Antoni Łapczyński.

11 grudnia 1981 – W Auli UMK odbywał się Zjazd Delegatów NSZZ „Solidarność” Regionu Toruńskiego.

12/13 grudnia 1981 – Wprowadzenie stanu wojennego. Fala masowych internowań działaczy opozycji demokratycznej regionu toruńskiego (w grudniu 1981 i styczniu 1982 internowano z regionu toruńskiego 170 osób);

13 grudnia 1981 (godz. 6 rano) – Brutalny atak ZOMO i rozbicie trwającego już od kilku tygodni strajku rolników indywidualnych zorganizowanego w budynku „Cukrowni Toruńskich” przez NSZZ RI „S”. Internowano wówczas: Antoniego Łapczyńskiego, Ryszarda Kozickiego i Rajmunda Depczyńskiego.

13 grudnia 1981 – Strajk w UMK jako jedynym zakładzie w regionie. Zorganizowała go grupa pracowników naukowych pod przywództwem dr Andrzeja Lewandowskiego. Wieczorem, gdy doszły wiadomości o opanowaniu przez SB wszystkich zakładów Torunia, działacze „S” UMK zdecydowali przerwać strajk.

13-14 grudnia 1981 – Pierwsze zebrania działaczy „Solidarność”, którym udało się uniknąć internowania dotyczące podjęcia decyzji, co do rodzaju działań związku z nową sytuacją polityczną. Na drugim

zebraniu było około 20 osób reprezentujących różne zakłady (m.in. Andrzej Sobkowiak, Andrzej Łoziński, Zdzisław Dumowski, Jadwiga Gawarkiewicz, Jerzy Mikołajczak).

13 grudnia 1981 – styczeń 1982 – Intensywne akcje ulotkowe, plakatowe, pisania haseł na murach, organizowane przez studentów NZS, niezatrzymanych jeszcze przez SB działaczy „S”, a nawet przez młodzież licealną. Ulotki i plakaty robiono ręcznie lub na uratowanych przed rewizjami powielaczach (wówczas nawet w kilkudziesięciu nakładach).

14 grudnia 1981 – Nieudane próby podjęcia strajku w Grudziądzu, w Pomorskiej Odlewni i Emalierni (przywódcą był Benedykt Zawada) oraz w toruńskim „Merinoteksie” i „Towimorze” (przywódca Roman Sochowski).

14 grudnia 1981 – Jednogodzinny strajk w Pomorskich Zakładach Urządzeń Okrętowych „Warma” w Grudziądzu.

14 grudnia 1981 – Trzecie (drugie tego samego dnia) zebranie przedstawicieli „S” różnych zakładów (m.in. Kazimierz Noga (Elana), Krzysztof Obremski (UMK), Piotr Łukaszewski (Elana), Zdzisław Dumowski (redaktor „Wolnego Słowa”), Włodzimierz Tribus (redaktor „Wolnego Słowa”), Grażyna Słupska („Metron”), Jan Hanasz (astronom z PAN), Jadwiga Gawarkiewicz (WSS „Społem”), Adam Tomasz Bensch (UMK), Wiesław Skrzypczyński („Polchem”), Wiesław Olszak („Towimor”), Zbigniew Bobiński (UMK), Jadwiga Pietrusa („Towimor”), Andrzej Zybortowicz (UMK), Jerzy Komocki (Pracownia Astrofizyki Centrum Astronomicznego PAN im. Mikołaja Kopernika w Toruniu), Stanisław Wielgosz („Elana”), Bożena Bagińska (Pogotowie Opiekuńcze), Marek Chojecki (Polmożbyt), Władysław Krypel (Geofizyka), Grzegorz Drozdowski (UMK)). Zebrani uznali się za Międzyzakładowy Komitet Strajkowy, po czym wybrali kilku delegatów, którzy na osobnym zebraniu uznali się za tzw. II garnitur kierownictwa związku i na tymczasowego szefa owego kierownictwa wybrali Grzegorza Drozdowskiego.

Zaczynają działać „struktury zapasowe” KZ „S” (przygotowane one były początkowo w okresie „kryzysu bydgoskiego”). Niestety dobrze przygotowana struktura na taką ewentualność jest jedynie w „Apatorze” i ogólniejsza – struktura w okręgu Toruń–Mokre. Pierwsze zebrania działaczy struktur zapasowych tego okręgu odbywają się 14 i 15 grudnia 1981 r. (Marek Wierzchowski, Mirosław Przygucki, Stanisław Wielgosz, Kazimierz Noga, Piotr Łukaszewski – wszyscy zatrudnieni w Elanie oraz Władysław Krypel z Geofizyki, Ryszard Pawełczyk z „Apatora”, Marek Chojecki z Polmozybytu). Struktury te i niektórzy uczestnicy zebrań działaczy „Solidarności” z 13 i 14 grudnia stają się zaczątkiem zorganizowanej podziemnej struktury regionalnej.

21 (22) grudnia 1981 – Utworzony został w Brodnicy związek „Związek Walki o Niepodległość” (ZWoN). Utworzyli go Marianna Łaszewska (studentka), Mieczysław Łaszewski (geodeta), Jan Kóz (uczeń 4. klasy Liceum Ogólnokształcącego w Brodnicy), Mariusz Seweryński (robotnik z Gdyni), Włodzimierz Szejchel (pomocnik murarski), jego brat Roman Szejchel i Zbigniew Zieliński (student). Działal on bardzo aktywnie do końca stycznia 1982 (aresztowania).

29 grudnia 1981 – Pokazowy proces Benedykta Zawady na sesji wyjazdowej w Grudziądzu Sądu Wojewódzkiego w Toruniu. Skazano go na 1,5 roku więzienia.

30 grudnia 1981 – Pokazowy i instruktażowy proces (salę wypełniali w przeważającej mierze toruńscy sędziowie, prokuratorzy i funkcjonariusze SB) Jadwigi Gawarkiewicz przewodniczącej Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” oraz Marii Ojdowskiej, sekretarki technicznej w WSS „Społem” przed Sądem Wojewódzkim w Toruniu za rozwieszenie 14 grudnia i w nocy 14/15 grudnia około 60 ręcznie pisanych plakatów protestujących przeciwko wprowadzeniu stanu wojennego. Jadwigę Gawarkiewicz skazano na 1,5 roku więzienia, a Marię Ojdowską na 1,5 r. więzienia w zawieszeniu na 4 lata i 10 tys. zł grzywny.

2 stycznia 1982 – Ukazuje się pierwszy numer „Toruńskiego Informatora Solidarności” (TIS), który szybko staje się najważniejszym pismem podziemnego Związku (jego druk zorganizowali doc. Jan Hanasz i oraz Jerzy Komocki, obaj z PAN).

21 stycznia 1982 – Ukazuje się pierwszy numer „Kontry”, drugiego pisma Regionu (jego redakcję i druk zorganizowały osoby z UMK: Michał Wojtczak, Krzysztof Obremski oraz Marian Lisowiec).

styczeń 1982 – Zaczyna się ukazywać niezależne pismo podziemnej „S” w Elanie – „Elana”.

koniec stycznia 1982 – Aresztowania członków Związku Walki o Niepodległość (ZWoN) w Brodnicy.

pierwsze miesiące 1982 – Zostaje zorganizowany kolportaż prasy i wydawnictw niezależnych praktycznie do wszystkich większych zakładów regionu, a także do szkół, placówek służby zdrowia itd. Istnieje też regularny kolportaż międzyregionalny, głównie z Warszawą i Gdańskiem. W większych zakładach powstają Tajne Komisje Zakładowe „Solidarności” (TKZ).

luty 1982 – „II garnitur”, w którym główną rolę odgrywali działacze okręgu Toruń–Mokre (Kazimierz Noga, Piotr Łukaszewski, Stanisław Wielgosz (wszyscy z „Elany”), Marek Chojecki („Polmozbyt”) przyjął nazwę Tymczasowe Prezydium Zarządu Regionu (TPZR). Przewodniczącym wybrano Kazimierza Nogę.

24 lutego 1982 – W „TIS-ie” ukazuje się oświadczenie programowe TPZR wskazujące na sposoby walki członków Związku w okresie stanu wojennego.

rok 1982 – Powstaje Ruch Oporu Rolników „Solidarność” – Region Toruński (czołowi działacze: Zdzisława Meller, Michał Grabianka, Henryk Kapsa, Józef Wojciechowski, Stanisław Litmanowski, Kamil Matuszewski, Bolesław Nowak).

19 marca 1982 – Przerwanie pracy na okres od 15 min. do jednej godziny w wielu zakładach regionu. Była to pierwsza udana akcja protestacyjna w zakładach regionu, przeprowadzona w rocznicę „wypadków bydgoskich”, a inspirowana przez Tymczasowe Prezydium Zarządu Regionu.

20 marca 1982 – Rozprawa przeciwko członkom ZWoN przed Sądem Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy (Jan Kóz 4 lata więzienia, Mieczysław Łaszewski 3 lata, Marianna Łaszewska 4 lata, Włodzimierz Szmejchel 1 rok, Zbigniew Zieliński 4, Marcina Seweryńskiego aresztowano i skazano nieco później na rok więzienia).

23 marca 1982 – Wychodzi 23 III 1982 r. pierwszy numer pisma „Solidarności” w „Merinotexie” – „Pogłos” (przygotowali go: Krzysztof Żabiński, Zygfryd Borucki, Karol Wakarecy i Ignacy Dudojć.).

wiosna 1982 – Zaczyna ukazywać się „Solidarność Apator-OBRUS”, pismo zakładowe wydawane przez działaczy „Apatora” i Ośrodka Badawczo-Rozwojowy Urządzeń Sterowania Napędów (OBRUSN) – redaktor naczelny Sławomir Skrzypek. W 1982 r. ukazuje się też jeden numer „Toralu” (jego wydanie zorganizowali Włodzimierz Sawicki i Stefan Kamiński), w podregionie Gołub-Dobrzyń (gdzie nie wykształciła się tam struktura ponadzakładowa) pismo „Biuletyn Informacyjny” (zorganizowali jego druk: Tadeusz Szynkiewicz, Barbara Filarecka, Bogdan Zwierzchowski).

8 kwietnia 1982 – W „TIS-ie” ukazuje się apel ukrywającego się przewodniczącego Zarządu Regionu Mazowsze – Zbigniewa Bujaka, który m.in. wzywał do systematycznego, prowadzenia niektórych akcji protestacyjnych 13 każdego miesiąca. Od tego okresu akcje takie się rozpowszechniły w całej Polsce.

13 kwietnia 1982 – Akcja palenia świeczek w oknach akademików godzinę wieczorem zorganizowana przez środowisko NZS-u. Po tej akcji SB zatrzymała kilku studentów, niektórych na 48 godz.

27 kwietnia – 19maja 1982 – Zatrzymanie 12 osób z władz TPZR, co spowodowało praktycznie jego rozbitcie. Podczas przesłuchań, w stosunku do aresztowanych, używano zarówno przemocy fizycznej jak też psychicznej).

28 kwietnia 1982 – Spontaniczna akcja protestacyjna studentów w toruńskich akademikach, dla której przeciwdziałanie ściągnięto ogromne siły milicyjne (około tysiąca osób). Przyjazd do akademików rektorów i dziekanów UMK (związani oni byli z „Solidarnością”) przeciwdziałała większym represjom SB i MO.

1 maja 1982 – Ukazuje się pierwszy numer 1 VI 1982 r. drukowanego w Grudziądzu „Biuletyn Informacyjny Podregionu Grudziądz „Iskra”” (jego wydawanie zorganizował i był redaktorem naczelnym Janusz Bucholc).

Początkowo pokojowa wielotysięczna demonstracja w postaci „spaceru” mieszkańców na nadwiślańskim bulwarze, będąca swego rodzaju kontr pochodem, w stosunku do oficjalnego, organizowanego przez władze, zamieniła się w zamieszki, w których brało udział tysiące osób. Milicja i SB użyło przemocy wobec demonstrantów, przede wszystkim bicie ich na ulicach, po zatrzymaniu, na komendach w czasie przesłuchań, a także przepuszczanie przez tzw. „ścieżki zdrowia”. Kolegia automatycznie wymierzały kilkumiesięczne wyroki.

3 maja 1982 – Największe rozruchy na terenie Torunia, jakie zaistniały w latach 80. Zaczęły się w godz. wieczornych, m.in. w okolicach kościołów, gdzie odbywały się msze z okazji rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja i trwały aż do godzin rannych dnia następnego. Również, jak 1 maja, działania milicji i SB cechowały się szczególną brutalnością, a kolegia, w sposób zakrawający na farsę, zasądzały kilkumiesięczne wyroki.

maj 1982 – Masowe represje po toruńskich wystąpieniach zorganizowanych i podziemną „S” w dn. 28 kwietnia – 3 maja 1982 r.. W całym regionie trwają aresztowania, internowania,

zatrzymywania opozycyjnych działaczy oraz przeszukania ich mieszkań.

początek maja 1982 – Po rozbiciu, na skutek aresztowań TPZR, władze regionu rekonstruują się poprzez wyznaczonych przez poprzednie władze regionalne na wypadek aresztowania tzw. „dublerów” oraz osoby, które najbardziej były zaangażowane po 13 grudnia w zorganizowanie druku i siatki regionalnego kolportażu. Faktyczną władzę w Regionie przejmuje kilkuosobowa „grupa kierownicza” (Jerzy Komocki, Grzegorz Drozdowski, Michał Wojtczak, z Janem Hanaszem na czele), a składające się z przedstawicieli zakładów nowe Tymczasowe Prezydium Zarządu Regionu było ciałem opiniotwórczym oraz wydającym oficjalne oświadczenia. Przewodniczącym TPZR zostaje Bogusław Perczak z „Bumaru”.

lato 1982 – Powstaje ciało doradcze Zarządu Regionu tzw. Konwentu Seniorów ustalającego pewne dyrektywy polityczne dla Związku. Członkami Konwentu byli Antoni Stawikowski, Andrzej Tyc, Ryszard Musielak, Stanisław Dembiński, Jarosław Zaremba, o. Władysław Wołoszyn SJ, Marian Kallas, o. Jacek Pleskaczyński SJ, Jacek Karwowski, Włodzimierz Winławski, Jacek Stankiewicz, Andrzej Kędziński (być może także inne osoby). Konwent Seniorów działał nieprzerwanie, aż do 1989 r.

12 maja 1982 – Dzień najszerzych zatrzymań i internowań w regionie po okresie 13–14 grudnia 1981. Tego dnia internowano co najmniej 16 osób

13 maja 1982 – Akcje protestacyjne przejawiające się w kilkunastominutowych przerwach pracy zastosowane w wielu zakładach. Masowy udział ludności w wieczornych mszach świętych.

22 czerwca 1982 – Zapadają wyroki wobec aresztowanych członków TPZR (Kazimierz Noga 3,5 roku więzienia i 3 lata pozbawienia praw publicznych, Ryszard Pawełczyk 3 lata więzienia i 2 lata pozbawienia praw publicznych, Marek Kopera 2 lata więzienia,

Mieczysław Partyka 1,5 roku więzienia, Piotr Łukaszewski 1 rok w zawieszaniu i 20 tys. zł grzywny, Jan Drażek 1,5 roku w zawieszaniu i 25 tys. zł grzywny, Aleksander Jamroziak 1 rok w zawieszaniu i 20 tys. zł grzywny), Lech Rafiński 1,5 roku w zawieszaniu i 25 tys. zł grzywny).

18–30 sierpień 1982 – Akcja rewizji, rozmów ostrzegawczych i zatrzymań podjęta przez SB przed drugą rocznicą podpisania porozumień gdańskich.

31 sierpnia 1982 – Wielotysięczna, pokojowa manifestacja w Toruniu oraz inne akcje upamiętniające rocznice sierpnia w Toruniu i innych miastach regionu (składanie kwiatów, zapalanie zniczy, wywieszanie solidarnościowych transparentów itd.).

8 i 24 października 1982 – Zostaje wznowione wydawanie, nieukazującego się od 13 grudnia, pisma NZS – „Immunitet”.

26 października 1982 – Przeprowadzona została przez SB i MO wielka akcja przeszukiwań mieszkań w Grudziądzu i okolicach.

jesień 1982 – Zaczyna się ukazywać pismo podregionu Wąbrzeźno – „Wąbrzeski Informator Solidarności” (jego wydawanie zorganizował Bogdan Koszuta).

8 listopada 1982 – Pierwsza audycja radia „Solidarność” w regionie toruńskim (animatorem radia był ówczesny przewodniczący „grupy kierowniczej” Jan Hanasz.

Szeroko zakrojona akcja prewencyjna SB i MO, wymierzona przeciwko działaczom NZS na UMK.

10 listopada 1982 – Nieudana akcja protestacyjna skierowana przeciw uchwalonej przez władze 8 października delegalizacji „Solidarności” (w założeniu TTK, która zaapelowała o zorganizowanie akcji protestacyjnej, miał to być ośmiogodzinny ogólnopolski strajk przygotowujący podziemną „Solidarność” do

strajku generalnego na wiosnę 1983 r.). Większe wystąpienia w regionie toruńskim miały miejsce tylko na UMK, „Elanie” i „Geofizyce”. Protesty 10 listopada poprzedziła wielodniowa akcja prewencyjna SB i milicji wymierzona przeciwko najbardziej aktywnym działaczom podziemia.

16 grudnia 1982 – Pierwsza msza za ojczyznę w toruńskim kościele Matki Boskiej Zwycięskiej. Odtąd comiesięczne (odbywające się 16 każdego miesiąca) msze za ojczyznę przyciągają tysiące ludzi.

styczeń/luty 1983 – Reorganizacja władz regionalnych „S”. „Grupa kierownicza” zostaje powiększona i zmienia się w „Ścisłe Prezydium” (Jan Hanasz – szef regionu, Ryszard Musielak – zastępca szefa regionu, Jerzy Komocki, Wiesław Cichoń,, a także okresowo, w pracach prezydium brali udział Michał Wojtczak, Krzysztof Żabiński, Grzegorz Drozdowski).

rok 1983 – Początek stosowania techniki sitodrukowej w regionie. Marek Konikiewicz zaczyna przywozić z Warszawy klisze do „Tygodnika Wojennego” i zaczyna jego drukować techniką sitodruku na ramce.

Powstanie z inicjatywy Stanisława Śmigła „Wydawnictwa Kwadrat”, Nawiązywało ono do tradycji TON. W krótkim czasie opanowało ono większość niezależnego rynku wydawniczego w regionie;

kwiecień 1983 – Szeroka akcja prewencyjna SB i MO przed świętami 1 i 3 maja (przeszukania mieszkań, zatrzymywania i aresztowania działaczy „S” i NZS). Akcja ta, w sposób szczególny, była skierowana przeciw środowisku UMK, zwłaszcza studentów.

26 kwietnia 1983 – W trzeciej audycji radia „S” odczytany został apel TPZR do świętowania 1 i 3 maja tegoż roku poprzez nie organizowanie, jak w roku zeszłym, manifestacji, a jedynie bojkotem oficjalnego pochodu i udziałem we mszach w dniu 3 maja. Decyzja tak łagodnych form oporu wywołała kontrowersje i liczne protesty w środowisku „S”.

1 maja 1983 – Pomimo wezwania TPZR do łagodniejszych form protestu, odbywają się w Toruniu, zbiorowe, grupujące wiele tysięcy osób „spacery”. Tym razem, w zasadzie przebiegają one do końca w sposób pokojowy.

3 maja 1983 – Ludność nie tylko uczestniczyła gromadnie w mszach, lecz w wielu zakładach i w mieście wywieszono również transparenty i flagi „Solidarności”

18 maja 1983 – TPZR pod przewodnictwem Bogusława Perczaka przekształca się w Międzyzakładowy Komitet Porozumiewawczy NSZZ „Solidarność” Regionu Toruńskiego (MKP) i staje się najwyższym organem ustawodawczym regionu. Do realizacji uchwał regionalnych powołano Regionalną Komisję Wykonawczą (RKW), którą zostało dotychczasowe „ścisłe Prezydium”. Jesienią 1983 r. dokooptowano piątego członka RKW (Krzysztof Żabiński)

24 maja 1983 – Biuro Polityczne Komitetu Centralnego PZPR oceniło, że środowisko akademickie Torunia jest najbardziej ekstremistyczne w Polsce, obok środowiska Uniwersytetu Warszawskiego i Akademii Medycznej w Krakowie.

22 lipca 1983 – Formalne zniesienie stanu wojennego, które w rzeczywistości politycznej nie spowodowało zmian, gdyż równocześnie wprowadzono do polskiego prawodawstwa represyjne ustawy (m.in. Ustawa o szczególnej regulacji prawnej w okresie przewycięzania kryzysu społeczno-ekonomicznego).

31 sierpnia 1983 – W Toruniu odbyło się złożenie kwiatów pod kotwicą, a później pokojowa demonstracja zakończona mszą świętą w intencji Ojczyzny.

jesień 1983 – Akcja zbierania podpisów pod petycją do Wojciecha Jaruzelskiego o uwolnienie więźniów politycznych – członków KOR: Jacka Kuronia, Adama Michnika, Zbigniewa Romaszewskiego, Henryka Wujca nie objętych amnestią. Akcja ta była odpowiedzią

na apel TKK z 15 listopada 1983 r. o organizowanie działań w obronie więźniów politycznych

listopad/grudzień 1983 – Ze względu na wysokie ryzyko wpadki dualnych władz Regionu, decyzją wspólnego posiedzenia MKP i RKW, Międzyzakładowy Komitet Porozumiewawczy został rozwiązany, a całość władzy w Regionie przejmuje RKW, na którego czele stał w dalszym ciągu Jan Hanasz

1983/1984 – Akcja zbierania podpisów pod petycją do Wojciecha Jaruzelskiego o uwolnienie więźniów politycznych – działaczy „S” (Andrzeja Gwiazdy, Seweryna Jaworskiego, Mariana Jurczyka, Karola Modzelewskiego, Grzegorza Palki, Andrzeja Rozpłochowskiego, Jana Rulewskiego).

początek 1984 – Przyjęta została zasada kadencyjności w RKW (Jan Hanasz rezygnuje z funkcji Przewodniczącego RKW). Nowym Przewodniczącym RKW zostaje Ryszard Musielak. RKW przyjmuje następujący skład: Ryszard Musielak (przewodniczący), Krzysztof Żabiński (zastępca przewodniczącego), Wiesław Cichoń, Jolanta Jażewska, Jerzy Komocki, A po wyjeździe tego ostatniego do Francji, na jego miejsce wszedł Ignacy Dudójć.

Ukazuje się pierwszy, drukowany w technice sitodruku, numer „Kontry”.

rok 1984 – Zaczyna się ukazywać „Geofon”, pismo zakładów „Geofizyka”.

Powstaje Duszpasterstwo Prawników przy kościele oo. Jezuitów. Współorganizatorami jego byli doc. Alicja Grześkowiak wraz z doc. Marianem Kallasem.

luty-marzec 1984 – Porwania toruńskie – seria uprowadzeń i zastraszeń działaczy podziemnej „Solidarności”, przeprowadzonych w lutym i marcu 1984 w okolicach Torunia przez specjalną grupę operacyjno-śledczą Służby Bezpieczeństwa, legendowaną jako Organizacja Anty-Solidarność¹. W ich wyniku porwano Piotra

Hryniewicza, Gerarda Zakrzewskiego, Antoniego Mężydłę i jego żonę Zofię Jastrzębską.

W czasie procesu sprawców w 1991, Marek Kuczkowski, jeden z inicjatorów porwań, ujawnił, że był oficerem prowadzącym Piotra Hryniewicza, który był jego tajnym współpracownikiem, i twierdził, że cała akcja miała jedynie na celu uwiarygodnienie agentów bezpieczeństwa w podziemiu solidarnościowym.

kwiecień 1984 – Ponowna zmasowana akcja represyjna wobec indywidualnych działaczy „S” i NZS zorganizowana przez MO i SB przed świętem 1 i 3 maja.

Pierwsze audycje Radia Solidarność na fonii I Programu TVP. Skład grupy: Andrzej Churski, Roman Suchowiecki, Stanisław Śmigiel, Leszek Zeifert. Radio kończy się wraz z aresztowaniem S. Śmigila 19 października 2004. Wyrok 1,5 roku więzienia w zawieszeniu na 3 lata. Radio nadało 8 audycji.

7 i 14 czerwca 1984 – Akcje ulotkowe wzywające do bojkotu wyborów do rad narodowych, mających się odbyć 17 czerwca. Przed terminem wyborów SB przeprowadziła akcję zastraszania i zatrzymań działaczy opozycji. Podczas tych wyborów regionalna „S” po raz pierwszy przeprowadziła akcję liczenia frekwencji.

lipiec 1984 – W ramach amnestii zostają zwolnieni z więzień, dotychczas przetrzymywani od 13 grudnia przywódcy „S” (Andrzej Gwiazda, Seweryn Jaworski, Marian Jurczyk, Karol Modzelewski, Grzegorz Palka, Andrzej Rozpłochowski, Jan Rulewski) oraz działacze KOR-u (Jacek Kuroń, Adam Michnik, Zbigniew Romaszewski, Henryk Wujec).

24 listopada 1984 – Powołanie w Toruniu, z inicjatywy Antoniego Stawikowskiego Społecznego Stowarzyszenia Obrony Praw Człowieka. Po odmowie jego rejestracji, członkowie założyciele powołali w lutym 1985 r. Obywatelski Ruch na Rzecz Obrony Praw Człowieka.

1984/1985 – RKW powiększa się o Piotra Borka, Leszka Zaleskiego oraz Edwarda Staszkiwicza.

rok 1985 – Utworzenie tajnej Uczelnianej Komisji Koordynacyjnej NZS. Założenie jej zainicjowali działacze samorządu studenckiego Krzysztof Zaleski i Radzimir Prus-Grobelski

Przy kościele Matki Boskiej Zwycięskiej powstaje Chrześcijański Uniwersytet Robotniczy (ChUR). Animatorem jego jest Ks. Stanisław Kardasz. Radę Programową ChUR tworzą: doc. Alicja Grzeškowiak, doc. Marian Kallas, dr Maria Anna Karwowska, dr Władysław Sawrycki oraz Krystyna Sienkiewicz. Wykłady odbywały się dwa razy w miesiącu (po 4 godziny),

styczeń 1985 – Opublikowanie programu pt. „Budować gotowość” (ostateczna redakcja była wykonana przez: Wiesława Cichonia, Ryszarda Musielaka, Antoniego Stawikowskiego, Krzysztofa Żabińskiego). Program ten, mógł być przetransponowany na cały Związek „S” w Polsce.

Powstała Tymczasowa Komisja Samorządu Studenckiego (TKSS) na UMK ciało opanowane całkowicie przez NZS.

wiosna 1985 – Zgodnie z zasadą kadencyjności nowym szefem RKW zostaje Krzysztof Żabiński. Z prac RKW wycofuje się Wiesław Cichoń, zaś zaczęła brać udział w jego posiedzeniach Maria Anna Karwowska.

9 kwietnia 1985 – Ukazuje się pierwszy numer „Toruńskiego Informatora Solidarności” wykonany techniką sitodruku. Drukuje go Marek Konikiewicz. W latach 1984-1985 technika sitodruku zaczyna być powszechną w wydawnictwach niezależnych regionu.

1 maja 1985 – Nieudana, pomimo apelu RKW, akcja zorganizowania „spacerów”, które miały być formą wyrażenia protestu i oburzenia związanego z zabójstwem księdza Jerzego Popiełuszki oraz z podwyżką cen (do manifestacji wzywała TKK).

14 września 1985 – Pierwsza emisja programu telewizji „S” w Toruniu. Emisja polegająca na nałożeniu dwu haseł z logotypem Solidarności: „Dość podwyżek cen, kłamstw i represji. Solidarność Toruń” oraz „Bojkot wyborów naszym obowiązkiem. Solidarność Toruń”) trwała cztery minuty. Telewizję „S” zorganizował Jan Hasasz (astronom –UMK) oraz jego współpracownicy Zygmunt Turło i Eugeniusz Pazderski (katedra radioastronomii na UMK), Grzegorz Drozdowski (matematyk z UMK).

26 września 1985 – Aresztowanie osób związanych z telewizją „S” (Jana Hanasza, Piotra Łukaszewskiego, Leszka Zaleskiego, Bogusława Andruchowicza, Grzegorza Kota, Zygmunta Turło) w czasie nadawania i po, drugiej audycji.

wrzesień/październik 1985 – Akcje ulotkowe i plakatowe „S” oraz NZS związane z bojkotem wyborów do sejmu w dniu 19 października. Podczas wyborów do sejmu, w Regionie Toruńskim ponownie zostaje przeprowadzona przez działaczy opozycyjnych akcja „liczenia frekwencji”.

1985/1986 – Budowa profesjonalnej drukarni u Stanisława Osmańskiego. Drukarnia ta była projektowana do druku offsetem.

początek 1986 – Przewodniczącą Regionu zostaje Maria Anna Karwowska. Oprócz niej, w skład RKW, wchodziłi wówczas także: Ignacy Dudaj, Piotr Borek, Emilia Karolewska, Józef Ciemielewski, Edward Staszkiwicz, Jacek Stankiewicz, Krzysztof Dekowski.

rok 1986 – Powstał niewielki Oddział Toruński SW założony przez Mariannę Błaszczak (obecnie Samlik) oraz Elżbietę Mossakowską.

jesień 1986 – marzec 1988 – Odbywały się w Toruniu spotkania w ramach Klubu Myśli Politycznej (powstał z inicjatywy Krystyny Sienkiewicz i Stanisława Śmigła). W ramach Klubu prelekcje wygłaszali: Leszek Moczulski, Andrzej Drzycimski, Henryk Wujec, Leszek Nowak, Jacek Merkel, Lech Kaczyński Bogdan Lis, Piotr Kapczyński, Andrzej Gwiazda, Zbigniew i Zofia Romaszewscy, Andrzej Zybortowicz,

Bogdan Borusewicz, Józef Kuśmierek.), Antoni Stawikowski, Stefan Bratkowski, Andrzej Malanowski Andrzej Machalski, Zbigniew Oziewicz.

rok 1987 – Ruszył druk w profesjonalnej, offsetowej drukarni zbudowanej w piwnicy domu Stanisława Osmańskiego.

Krzysztof Dekowski zostaje przewodniczącym RKW NSZZ „Solidarność”; Jan Hanasz doprowadza do powstania prototypu nadajnika telewizyjnego, charakteryzującego się dużą mocą, małymi rozmiarami i możliwością łatwego sterowania (skonstruował go Eugeniusz Pazderski). Sprzęt ten miał być wykonany w Gdańsku w ilości kilkudziesięciu egzemplarzy i służyć do audycji telewizyjnych „S” na terenie całego kraju, Po zatrzymaniu J. Hanasza i skonfiskowaniu w czasie rewizji prototypu projekt ten zawieszono.

30 maja 1987 – Zachodzi pierwsza w Regionie próba reaktywacji działalności związkowej w oparciu o działaczy „S”. Na zebraniu grupy pracowników „Geofizyki” (głównie działacze „Solidarności”) utworzono Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność” Pracowników „Geofizyki” Toruń. Podobnie zrobiono wkrótce w „Elanie”. Zwrócono się o oficjalną rejestrację obu struktur. Rejestracji odmówiono.

27 listopada 1987 – Działacze „S” z Torunia składają wniosek o rejestrację „Niezależnego Ruchu Społecznego – „Ziemia Chełmińska”. Chciano, poprzez działalność w Ruchu ożywić działania pro-demokratyczne w społeczeństwie regionu. Ruch ten działał pomimo odmowy w dniu 17 lutego 1988 r. jego rejestracji,

30 grudnia 1987 – Zostaje powołana przez Przewodniczącego Zarządu Regionu Antoniego Stawikowskiego jawna Regionalna Komisja Koordynacyjna NSZZ „Solidarność”. Jej członkami zostali: Stanisław Czuszel, Andrzej Kędziński, Władysław Krypel, Ryszard Musielak, Gertruda Przybylska, Krystyna Sienkiewicz, Antoni Stawikowski (przewodniczący), Stanisław Śmigiel, Henryk Wojnowski

rok 1988 – Reaktywowana została Wszechnica Związkowa NSZZ „S” (działała ona przed 13 grudnia). Kod 1988 r. kierowała ją Krystyna Sieńkiewicz.

Powołany zostaje Pomorski Klub Społeczny powstałym przy zrzeczeniu Pomorsko-Kaszubskim.

Budowa drugiej profesjonalnej drukarni w regionie pod domem Adama Szandracha (drukarni tej nie uruchomiono z powodu zmian politycznych 1989 r.

maj 1988 – Ujawnia się Komitet Założycielski NZS UMK. Reprezentowali go m.in.: Maciej Romaniuk, Rafał Maszkowski, Jarosław Garbowski, Robert Erdmann, Aleksandra Ciużyńska, Anna Olpeter, Krzysztof Michalski, Tomasz Romanowski, Ireneusz Grabowski, Waldemar Pawlak, Przemysław Olstowski.

14 sierpnia 1988 – Powstaje Toruńskie Porozumienie Obywatelskie. Miało ono koordynować działania ugrupowań niezależnych w działaniach dla dobra regionu. W skład Porozumienia weszli przedstawiciele „Solidarności”, NRS, KPN, ZK-P, WiP, Rady Pracowniczej „Elany”.

19 stycznia 1989 – Manifestacja protestacyjna przeciw odmówieniu rejestracji NZS-u zorganizowana przez studentów UMK na Rynku Staromiejskim w Toruniu, kierowana przez Jarosława Garbowskiego. Wezwano do niej specjalnie opublikowaną ulotką. W manifestacji brało udział 1500 osób. Na rynek nie dotarł Maciej Romaniuk, zatrzymany uprzednio przez milicję. Podczas manifestacji przemawiał Rafał Maszkowski i doc. Tadeusz Jasudowicz. Próba opuszczenia Rynku przez zwartą kolumnę studentów została uniemożliwiona przez blokady ZOMO.

10 lutego 1989 – Zjazd NSZZ RI „Solidarność” Regionu Toruńskiego. Wybrano Wojewódzką Radę Rolników NSZZ RI „Solidarność”. Rzecznikiem Prezydium zostaje Michał Grabianka, Michał Gilewicz zostaje przedstawicielem Regionu Toryńskiego w Komisji

Porozumiewawczej Rolników. (Michał Gilewicz. zostaje w 1989 r. przewodniczącym toruńskiej „Solidarności RI”).

marzec 1989 – Powstaje w Regionie Toruńskim Polska Partia Chłopska (PPCh). Jej założycielami byli rolnicy związani z „Solidarnością” RI. Na czele partii stała Rada Główna, której przewodniczącym jest związany z „Solidarnością” RI Bolesław Nowak.

kwiecień 1989 – Wybrano jawne Prezydium RKK w składzie: Antoni Stawikowski (przewodniczący), Wojciech Daniel, Wiesław Cichoń, Władysław Krypel, Ryszard Musielak, Andrzej Kurkierewicz, Jerzy Przybylski, Jerzy Wiśniewski, Leszek Zaleski.

18 kwietnia 1989 – Antoni Stawikowski powołuje Komitet Obywatelski „Solidarność” w Toruniu. Jego najważniejszym celem była organizacja kampanii wyborczej kandydatów solidarnościowych do sejmu. Członkami Komitetu są niezależni działacze różnych ugrupowań. Z ramienia „S” wchodzi zarówno działacze RKK jak też i podregionów.

29-31 maja 1989 – Strajk studencki w Collegium Maximum (Dwór Artusa) UMK, z żądaniem rejestracji NZS.

4 czerwca 1989 – Wszyscy biorący udział w wyborach do Sejmu i Senatu kandydaci Toruńskiego Komitetu Obywatelskiego otrzymują mandaty (Senat – prof. Stanisław Dembiński, doc. Alicja Grześkowiak, Sejm – Krzysztof Żabiński, Jan Wyrowiński).

Noty biograficzne

Krystyna Antowska-Śmigiel

Toruń

W latach 1978–1980 związana z KSS KOR. Kolportowała pisma niezależne („Krytyka”, „Głos”, „Robotnik”, „Robotnik Wybrzeża”), a jednocześnie zbierała do nich informacje i pisała teksty. W 1982 r. przemyciła do więzienia w Potulicach radioodbiornik, który stał się źródłem informacji dla Potulickiej Agencji Prasowej – biuletynu wydawanego przez internowanych. W latach 1982–1989 prowadziła kolportaż niezależnej prasy (m.in. „Tygodnik Mazowsze”, „Kos”, „PWA”, „Toruński Informator Solidarności”, „Kontra”, „Grześć”) i książek (wydawnictw NOWA, KOS, Krąg, Kwadrat). Dzięki jej staraniom, w 1986 r. wydawnictwo Kwadrat otrzymało przemycony z Londynu (dar Prezydenta RP Kaczorowskiego) komputer.

Roman Bäcker

Toruń

W latach 1980–1981 działał w strukturach poziomych PZPR (tzw. „poziomki”) i Toruńskim Komitecie Więzionych za Przekonania. Był również współzałożycielem Klubu Myśli Politycznej „Nierzeczywistość” na UMK.

W latach 1981–1989 był korespondentem Toruńskiego Informatora Solidarności, współpracował z czasopismami zakładowymi, prowadził wykłady historyczne i politologiczne w ramach Wszechnicy Solidarności m.in. w Toruniu, Olsztynie, Elblągu, Gołubiu–Dobrzyniu, Kętrzynie oraz na wsiach dla „Solidarności” Rolników Indywidualnych. W latach 1982–1989 kolportował też niezależną prasę (m.in. „Tygodnik Mazowsze”, „Tygodnik Wojenny”, „Wola”, „Kos”, „PWA”, „Toruński Informator Solidarności”, „Kontra”) i książki wydawnictw NOWA, KOS, Krąg, Most, Wola, Kwadrat, Spotkania). W 1984 r. współzałożyciel Społecznego Stowarzyszenia Praw Człowieka. W latach 1986–1988 działał w Klubie Myśli Politycznej, a w 1988 r. współorganizował Pomorski Klub Społeczny, Pomorskie Towarzystwo Gospodarcze, Chrześcijański Ruch Społeczny i toruński oddział klubu Dziekania. W latach 1987–89 w redakcjach „Inicjatyw” i „Przeglądu Pomorskiego”, „Gazety Gospodarczej”. W latach 1987–88 w redakcji „Chrześcijański Ruch Społeczny”. W latach 1988–89 współorganizował Pomorski Klub Społeczny Autor licznych tekstów (poza wymienionymi, także warszawskiej „Woli”. W 1989 r.

członek toruńskiego Komitetu Obywatelskiego powołany do niego jako przedstawiciel klubu „Dziękania”. Jeden z pięciu przedstawicieli „S” w Wojewódzkiej Komisji Wyborczej, przygotowującej wybory w czerwcu 1989 r.

Franciszek Baranowski

Toruń

03.09.1980 wszedł w skład grupy inicjatywnej NSZZ „Solidarność” w zakładach „Elana”. Był w nich vice-przewodniczącym Komisji Wydziałowej i członkiem Komisji Zakładowej. 13 XII 1981 r. był na zebraniu grupy działaczy „Solidarności” z „Elany”, którzy nie zostali internowani. Ustalili oni zainicjowanie strajku w „Elanie” 14.12.1989. Akcja ta nie udała się. Od grudnia 1981 do 1989 kolportował niezależną prasę i wydawnictwa wśród pracowników toruńskich zakładów Elana (m.in. „Tygodnik Mazowsze”, „Kos”, „Cdn”, „Toruński Informator Solidarności”, „Kontra”, „Pogłos”, „Przegląd Pomorski”, „Elana”) i książki (m.in. publikacje wydawnictw NOWA, KOS, Most, Krąg, Kwadrat oraz emigracyjne). W tym samym czasie wielokrotnie, z okazji akcji protestacyjnych i świąt narodowych, wywieszał flagi „S” w różnych miejscach zakładu (wraz z Hieronimem Żórażkim).

Od lata 1983 do 1988 był członkiem Rady Pracowniczej Elany, a w 1986 r. został jej przewodniczącym. W listopadzie zostaje 1984 członkiem toruńskiego Komitetu Budowy Pomnika Upamiętniającego Urowadzenie Księdza Jerzego Popiełuszki. Jest także współorganizatorem mszy patriotycznych (m.in. w 1988 r. z okazji XXV-lecia „Elany”). W maju 1987 jest członkiem jawnego Komitetu Założycielskiego NSZZ „S” Pracowników Zakładów Włókien Chemicznych Elana w Toruniu.

Marek Berak

Toruń

Uczestnik protestów marcowych 1968 na Wybrzeżu. Uczestnik opozycji demokratycznej w Toruniu w latach 1979-1980 (m.in. drukował ulotki w sprawie bojkotu wyborów 1980 i obronie M. Chojeckiego), wielokrotnie zatrzymywany przez SB. Sankcja prokuratorska w sierpniu 1980. Zwolniony z aresztu 31.08.1980 na podstawie Porozumień Sierpniowych.

Jeden z organizatorów „Solidarności” w zakładach FWIZ Metron. W latach 1980-1981 członek Zarządu Regionu „S”, a także działał w Toruńskim Komitecie Obrony Więzionych za Przekonania.

W stanie wojennym ukrywał się. Przez pół roku przebywał w areszcie, który nie chciał opuścić po ogłoszeniu amnestii (wydalony z aresztu w lipcu 1983 r.). Lider ruchu non-violence, w którym działał w latach 1982–1983 (Grupa Poszukiwania Aktywnych Sposobów Oporu Społecznego) rozpowszechniając indywidualne oświadczenia protestujące przeciwko stanowi wojennemu i brutalności SB. W 1982 był współautorem ulotki propagującej wartości chrześcijańskie i patriotyczne, a skierowanej do żołnierzy. W 1983 r. był członkiem redakcji pisma „Quo vadis” (ukazały się 2 numery na powielaczu) oraz uczestnikiem akcji składania wieńców. Aresztowany 25.01.1983, usunięty (siłą) z więzienia na mocy amnestii 27.07.1983. W 1984 r. współzałożyciel Społecznego Stowarzyszenia Obrony Praw Człowieka. W 1985 inicjator ufundowania przez region toruński tablicy ku czci ks. Jerzego Popiełuszki, wmurowanej w kościele pw. św. Stanisława Kostki w Warszawie. W latach 1987–1989 w Niezależnym Ruchu „Ziemia Chełmińska”.

Marianna Błaszczak (ob. Samlik)

Toruń
W kwietniu 1982 r. aresztowana za kolportaż ulotek (osadzona

w DarłóWKu) i skazana w czerwcu 1982 r. na 3,5 roku więzienia (Fordon). W 1986 r. współzałożycielka Oddziału SW w Toruniu. Współredagowała toruńską edycję „Solidarności Walczącej”, Od 1989 r. na emigracji.

Piotr Borek

Toruń

W latach 1980–81 współpracował z pismem „Wolne Słowo”, prowadził solidarnościowy radiowęzeł i wydawał biuletyn związkowy w zakładzie pracy (Geofizyka). Bezpośrednio po 13.12.1981 prowadził w zakładzie pracy akcję plakatową. W latach 1985–89 redagował, drukował i kolportował „Geofon”, ulotki, broszury i książki sygnowane przez Toruńską Oficynę Wydawniczą i wydawnictwo Grot, zajmował się też transportem. W latach 1983–89 uczestniczył i kierował założoną przez siebie siatką kolportażu prasy (m.in. „Tygodnik Mazowsze”, „Tygodnik Wojenny”, „PWA”, „Kos”, „Toruński Informator Solidarności”, „Pogłos”, „Kontra”, „Geofon”) i książek (m.in. publikacje wydawnictw NOWA, KOS, Pomost, Kwadrat). W latach 1988–89 w redakcji „Toruńskiego Informatora Solidarności”.

Janusz Bucholc

Gdańsk, Grudziądz

W grudniu 1970 członek KS w Gdańskiej Stoczni Remontowej.

W Sierpniu 1980 współorganizator strajku w Pomorskich Zakładach Urzędów Okrętowych „Warma” w Grudziądzu W „S” od 1980; 1980–1981 przewodniczący Komisji Interwencji przy MKZ Grudziądz, członek Prezydium MKZ, w 1981 delegat na WZD Regionu Toruń, członek ZR. 13 XII 1981 internowany w Ośr. Odosobnienia w Potulicach, zwolniony w III 1982. Od 1982 na rencie. 1982–1989 przewodniczący Prezydium podziemnej „S” w Grudziądzu. Wielokrotnie zatrzymywany i przesłuchiwany. 1982–1988 współzałożyciel, redaktor naczelny, drukarz i kolporter podziemnego pisma „Iskra”, 1987–1989 współzałożyciel i współpracownik podziemnego biuletynu „Niezależność”. W 1989 członek toruńskiej RKK, 1989–1991 przewodniczący MKZ w Grudziądzu.

Marek Chojecki

Toruń

W 1981 r. redagował „Zjazdowy Serwis Informacyjny” wydawany przez Biuro Informacyjne Prezydium ZR w Toruniu. W latach 1982–1989 prowadził kolportaż ulotek i niezależnej prasy (m.in. „Tygodnik Mazowsze”, „Tygodnik Wojenny”,

„Kos”, „PWA”, „Toruński Informator Solidarności”, „Kontra”, „Przegląd Pomorski”) w Polmozbycie.

Pozyskiwał materiały poligraficzne dla pism podziemnych. Aresztowany 11.05.1982 r., zwolniony na mocy amnestii.

Andrzej Churski

Toruń

Internowany 12.05.1982. Po powrocie z internowania (lipiec 1982) redaktor pisma Komisji Zakładowej w przedsiębiorstwie Merinotex w Toruniu „Pogłos” (plus matryce, potem diapozytywy). W czasie 5 lat ukazało się ponad 50 numerów pisma. Brał udział w produkcji prawie wszystkich (kilkudziesięciu) pozycji książkowych wydanych w latach 1983–1989 w Wydawnictwie Kwadrat w Toruniu (negatywy, diapozytywy, czasem blachy offsetowe, udział w organizacji druku). W 1984 r. pisał teksty i nagrywał audycje dla Radia Solidarność w Toruniu (emisje w paśmie fonii TV-1). W 1984 r. był współautorem filmu o Radiu Solidarność w Toruniu.

Współredaktor dwóch „Kalendarzy Współczesnych” Solidarności w Toruniu za lata 1986 i 1987. Brał udział w pracach redakcyjnych pisma „Przegląd Pomorski” wydawanego w Toruniu w 1988 i 1989 r. – teksty, grafika, negatywy, diapozytywy.

Sekretarz redakcji i autor tekstów w tygodniku „Wolne Słowo” wydawanym w Toruniu w 1989 i 1990 roku przez ZR NSZZ „Solidarność”. Autor tekstów, audycji radiowych i telewizyjnych w czasie kampanii wyborczej w 1989 r.

Wiesław Cichoń („Ziutek”)

Poznań, Toruń
Współzałożyciel w listopadzie 1977r. SKS w Poznaniu. Od 1978r. zajmował się kolportażem prasy („Robotnik”, „Biuletyn Informacyjny KOR”) i książek niezależnych (m.in. „Czarna Księga Cenzury PRL”) w Toruniu. Zakłada bibliotekę wydawnictw niezależnych. Kieruje akcją plakatową nawołującą do bojkotu wyborów w 1980 r. Jest także sygnatariuszem listu otwartego w obronie Stanisława Barańczaka.
Organizator NSZZ „Solidarność” w spółdzielni „Społem” w Toruniu.
Członek Prezydium MKZ NSZZ „Solidarność” w Toruniu.
1980–1981 redaktor naczelny pisma związkowego „Wolne Słowo”, które wydawał następnie podczas internowania w Potulicach (5 numerów przepisywanych ręcznie). Sygnatariusz deklaracji Klubów Samorządnej Rzeczypospolitej.
13.12.1981 internowany w Potulicach (prowadził tam wykłady dla internowanych z historii kultury zagadnień prawnych) i Strzebielinku,

gdzie zredagował raport dla Międzynarodowej Organizacji Pracy pt. „Polskie władze dążą do likwidacji niezależnego ruchu związkowego” opublikowany następnie w Genewie. Po zwolnieniu w grudniu 1982r. zaangażował się w prace tajnej RKW w Toruniu. Brał udział w akcjach składania wieńców, drukował ulotki i prasę niezależną (m.in. „Toruński Informator Solidarności”, „Kontra”), był szefem grup ulotkowych regionu, organizował transport i papier dla wydawnictwa Kwadrat, prowadził szkolenia konspiracyjne. Redagował większość komunikatów, oświadczeń ukazujących się w pismach niezależnych wydawanych na terenie regionu toruńskiego oraz w radiu „Solidarność”. Współautor solidarnościowego programu pt. „Budować gotowość” (1985 r.). W latach 1986–1987 wykładał na Wszechnicy Związkowej. W latach 1988–1989 członek RKK NSZZ „Solidarność” i jej Sekretariatu. W 1989 r. wznowił wydawanie „Wolnego Słowa”, został reaktorem naczelnym „TIS” i wszedł w skład toruńskiego Komitetu Obywatelskiego.

Krzysztof Dekowski

Toruń
Od grudnia 1981 r. kolportował w „Elanie” prasę i wydawnictwa niezależne. W styczniu SB

przeprowadziła w jego mieszkaniu rewizję. 23.01.1982 został aresztowany pod zarzutem, że brał on udział w kolportażu ulotek. Zbierał też wśród związkowców składki na pomoc dla rodzin internowanych. Dnia 15 II 1982 r. zapadł wyrok uniewinniający (przy aplauzie zgromadzonej publiczności), co spowodowało ostrą reakcję władz wojewódzkich MO nawet na szczelbu MSW (12.08.1983 r. umorzono postępowanie rewizyjne na mocy amnestii). Drukował także ulotki i prowadził we własnym mieszkaniu magazyn niezależnej prasy i książek, które kolportował m.in. w „Elanie”. Internowany 11.05.1982 (po demonstracjach 1 i 3 maja na ulicach Torunia), zwolniony 14.10.1982. Zwolniony z pracy w „Elanie” na jesieni 1982 r. (26.10.1983 Terenowa Komisja Odwoławcza utrzymała w mocy tą decyzję). Wielokrotnie zatrzymywany (np. 30.03.1983 podczas rozprawy w Grudziądzu przeciwko Annie Walentynowicz, 31.08.1983, 27.08.1985). Od 1983 r. działa w Rejonowym Komitecie Pomocy Osobom Pozbawionym Wolności, Zwolnionym z Pracy i ich Rodzinom przy kościele pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny. Szczególnie zaangażowany jest w bezpłatną dystrybucję osobom

potrzebującym lekarstw – darów z zagranicy. Po zabójstwie Grzegorza Przemyska wspierał inicjatywę grupy młodzieży toruńskiej wydawania pisma „Grześć” (ukazało się 5 numerów). W 1984 r. redaguje (razem z Jackiem Stankiewiczem) drukowane przez struktury RKW „Sprawozdania z procesu morderców księdza Jerzego Popiełuszki”, do których głównym źródłem informacji jest mec. Jan Olszewski (ukazało się, drukowanych na powielaczu, 14 numerów). W 1985 r., po aresztowaniu Leszka Zaleskiego, przejmuje w RKW obowiązki koordynacji kolportażu W 1987 r. zostaje przewodniczącym RKW oraz członkiem powołanej 30 grudnia 1987 r. przez Przewodniczącego Zarządu Regionu Antoniego Stawikowskiego jawnej Regionalnej Komisji Koordynacyjnej NSZZ „Solidarność”.

Maria i Edward Dębicy

Gołub-Dobrzyń
16 grudnia rozprowadzali w Gołubiu-Dobrzyniu, wykonaną na powielaczu ulotkę informującą o masakrze w kopalni Wujek. W latach 1982-1989 1982-89 kolportowali prasę i wydawnictwa niezależne wśród mieszkańców Gołubia-Dobrzynia i okolic. Przez nich, jako nauczycieli, niezależna prasa i wydawnictwa została

rozprowadzana w szkołach. W 1982 r. redagowali teksty do drukowanego na powielaczu „Biuletynu informacyjnego” (ukazało się 7 numerów). W latach 1984–89 kolportowali niezależną prasę (m.in. „Tygodnik Mazowsze”, „Kos”, „PWA”, „Solidarność–Gdańsk”, „Toruński Informator Solidarności”, „Kontra”, „Elana”) i książki (m.in. publikacje wydawnictw NOWA, KOS, Krąg, Przedświt, Kwadrat).

Stanisław Dembiński

Toruń

Rektor UMK związany z „Solidarnością”, wybrany 27.04.1981 r. w pierwszych od kilkadziesiąt lat wolnych wyborach władz uczelni (objęcie urzędu 01.09.1981). Po internowaniu 13 grudnia 1981 (i w późniejszym okresie) wielu pracowników i studentów uczelni, S. Dembiński, jako rektor wysyłał do władz obozów poręczenia dotyczące zatrzymanych (m.in. do komendanta obozu w Potulicach płk Zenona Marcinkowskiego). Od 1982 do 1989 r. był członkiem ciała doradczego Zarządu Regionu tzw. Konwentu Seniorów ustalającego pewne dyrektywy polityczne dla związku (członkowie konwentu: Antoni Stawikowski, Andrzej Tyc, Ryszard Musielak, Stanisław

Dembiński, Jarosław Zaremba, o. Władysław Wołoszyn SJ, Marian Kallas, o. Jacek Pleskaczyński SJ, Jacek Karwowski, Włodzimierz Winławski, Jacek Stankiewicz, Andrzej Kędzierski i być może także inne osoby). W czasie najbardziej gwałtownych zajęć ulicznych w Toruniu po ogłoszeniu stanu wojennego do 1989 r. – 03.05.1982 S. Dembiński (wraz z rektorem Kopcewiczem) osobiście, stając na czele kolumny, wyprowadził studentów z otoczonego przez ZOMO kościoła oo. Jezuitów, zapobiegając w ten sposób nie tylko ich zatrzymaniu, ale i zastosowaniu wobec nich przemocy fizycznej. Jako obserwator, często osobiście uczestniczył w posiedzeniach sądów mających skazać jego studentów, przez co wpływał na znaczne złagodzenie wyroków. W czerwcu 1982 władze usunęły go ze stanowiska rektora UMK.

Jan Drażek

Toruń

Od grudnia 1981 do 1989 kolportował prasę i wydawnictwa wśród pracowników toruńskich zakładów Elana. Aresztowany 29.04.1982 r. (akcja aresztowań działaczy podziemnej toruńskiej „Solidarności” w kwietniu i maju 1982 r.). Skazany na 1,5 roku w zawierzeniu i 25 tys. zł. grzywny.

Ignacy Dudajc („Maks”)

Toruń

Od początku 1982 r. zajmował się kolportażem niezależnej prasy i publikacji w „Merinotexie”.

Przygotował (wraz z Krzysztofem Żabińskim, Zygfrydem Boruckim, Karolem Wakarecyem) pierwszy numer „Pogłosu”, niezależnej gazety „S” „Merinotexu”. Ukazał się on 23.03.1982.

Był jednym z 12 pracowników „Merinotexu”, zatrzymanych w nocy 26/27.04.1982 w związku z audycją radia „S”. Internowany w lipcu 1982 r. w Kwidzynie. Po wyjeździe do Francji Jerzego Komockiego zostaje członkiem RKW (był on członkiem RKW i w latach następnych).

Od 1984 r. reprezentuje toruńskie RKW (wraz z Krzysztofem Żabińskim) w tzw. grupie merytorycznej przy Tymczasowej Komisji Koordynacyjnej.

W 1986 r. bierze udział w zorganizowaniu i budowie profesjonalnej drukarni u S. Obremskiego. Od 1987 r. jest on odpowiedzialny za jej funkcjonowanie (dowodził on papier, farbę, tzw. blachy itp.).

Od 1988 r. jest członkiem tajnego Zespołu Zastępczego RKK przygotowanego na wypadek, gdyby jawny garnitur działaczy dotknęły aresztowania.

Jadwiga Gawarkiewicz

Toruń

W 1981 r. była przewodniczącą Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” w WSS „Społem”. 13 i 14 grudnia uczestniczyła w zebraniach działaczy „Solidarności” (około 20 osób z reprezentujących różne zakłady) dotyczących działań związku w nowo zaistniałej sytuacji. 15.12.1982 przekazała w tym celu będący w „Społem” powielacz. 14/15 grudnia sporządziła ręcznie (wraz z Marią Ojdowską) około 60 plakatów żądających uwolnienia 3 pracowników (w tym dyrektora) WSS „Społem”, które rozlepiły na terenie miasta 14 i 15. grudnia. 16.12.1989 r. obie plakatujące zostały aresztowane, a następnie 30.12.1981 skazane. J. Gawarkiewicz skazano na 1,5 roku więzienia (Marię Ojdowską na 1,5 r. więzienia w zawieszeniu na 4 lata i 10 tys. zł grzywny) i osadzono w ciężkim więzieniu w Grudziądzu. 14.02.1982, ze względu na stan zdrowia, uzyskała przerwę w wykonywaniu wyroku, zamienioną później na odroczenie kary. To m.in. ze względu na ten wyrok, internowani w Potulicach rozpoczęli 13.02.1982 r. głódówkę – protest przeciwko surowym wyrokom, które zapadały w procesach politycznych po wprowadzeniu stanu wojennego.

J. Gawarkiewicz zatrzymano 12.05.1982 w celu internowania, lecz po jej zasłabnięciu w areszcie, na zdecydowane żądanie lekarza została wypuszczona. W roku 1982 organizowała ona sprzęt poligraficzny (powielacz) dla niezależnych pism „Toruński Informator Solidarności” i „Kontra”. W latach 1983–89 prowadziła magazyn i kolportaż do WSS „Społem”, a także innych zakładów niezależnej prasy (m.in. „Tygodnik Mazowsze”, „Kos”, „PWA”, „Toruński Informator Solidarności”, „Grześ”, „Geofon”, „Kontra” i książek (m.in. publikacje wydawnictw NOWA, KOS, Krag, Most, Przedświt i emigracyjne). 13.03.1983 przeprowadzono w jej mieszkaniu rewizję. W 1985 r. uczestniczyła w akcji uruchomienia niezależnej telewizji. Weszła w skład powstałego w grudniu 1987 r. jawnego RKK.

Michał Gilewicz

Bobrowo
Jeden z głównych współorganizatorów (obok Michała Grabianki) odbywającego się 10 lutego 1989 r. zjazdu NSZZ RI „Solidarność” województwa toruńskiego. Zostaje na nim wybrany do Tymczasowego Prezydium Rady Wojewódzkiej „S” RI, a także zostaje przedstawicielem Regionu Toruńskiego w Krajowej Komisji

Porozumiewawczej Rolników. W 1989 r. zostaje przewodniczącym toruńskiej „Solidarności” RI. W 1989 r. członek toruńskiego Komitetu Obywatelskiego, powołany do niego jako przedstawiciel NSZZ „S” RI.

Grzegorz Górski

Toruń
W 1980–1981 aktywny działacz NZS. W grudniu 1981 r. uczestniczył w ukrywaniu sprzętu poligraficznego NZS (powielacz). Od grudnia 1981 i w 1982 r. drukował i rozpowszechniał ulotki protestacyjne. Sporządzał też odpowiednio spreparowane ulotki (pisane na maszynie), które były rozprowadzane wśród żołnierzy. Od lutego 1982 r. kierował (wraz Wojciechem Polakiem) nowo powstałą strukturą podziemną NZS na UMK. W roku 1982 w redakcji pisma „Jeszcze tym razem”. Zajmował się też jego drukiem a także wydrukował dwa numery „TIS-a” dla struktur RKW. W latach 1982–83 organizował grupy tzw. „nocnych malarzy” malujące w mieście napisy. Był on wielokrotnie zatrzymywany przez milicję na 48 godz. (m.in. 22.02.1982 r. dokonano u niego rewizji oraz zatrzymania na 48 godz., 08.11.1982). W połowie października 1982 r. wszedł w skład

nowo utworzonego Tymczasowego Zarządu Uczelnianego NZS UMK. Współorganizował akcję protestacyjną na uczelni wyznaczoną na 10.11.1982. Wiadomości uzyskane przez SB w czasie rewizji u niego w dniu 8 listopada 1982 r. przyczyniły się do rozpadu podziemnej struktury uczelnianej (znaleziono notes z nazwiskami), pomimo że sam G. Górski zaraz po zwolnieniu zawiadomił o wpadce kolegów. (Wg relacji St. Śmigła, po zatrzymaniu bardzo dużo sypał – powszechnie znany w Toruniu przypadek. Dzięki niemu została rozbita cała grupa. Podpisał SB deklarację współpracy, ale gdy go wypuścili z aresztu, natychmiast o tym fakcie poinformował kolegów. Zatem nie pracował jako TW.)

W latach 1987–1989 współzakładał Chrześcijańsko-Demokratyczny Klub Myśli Społecznej i Klub Historyczny. Wygłaszał też referaty w Klubie Historycznym i Pomorskim Klubie Społecznym, którego „Biuletyn Informacyjny” redagował (ukazały się 4 numery). W latach 1988–89 w redakcji „Gazeta Gospodarczej”.

Michał Grabianka

Topólno

W latach 1980–1981 jeden z najbardziej aktywnych organizatorów NSZZ „S” RI powstałego regionie toruńskim. Po

13.12.1981 internowany w Potulicach. Działacz powstałego w 1982 r. Ruchu Oporu Rolników „Solidarność” – Region Toruński. 13.11.1983 zatrzymany pod zarzutem udziału w zebraniu konspiracyjnym i po kilku godzinach zwolniony. Od 1983 r. działacz i organizator prelekcji (zorganizował ich kilkadziesiąt) odbywających się w ramach Duszpasterstwa Rolników w Topólnie i wielu kościołach diecezji (prelegentami byli m.in. Gabriel Janowski i naukowcy z Torunia: doc. Alicja Grześkowiak, dr Jerzy Matyjek, doc. Sławomir Kalembka, doc. Ryszard Kozłowski, dr Roman Bäcker, doc. Tadeusz Jasudowicz). Jeden z głównych współorganizatorów (obok Michała Gilewicza) odbywającego się 10 lutego 1989 r. zjazdu NSZZ RI „Solidarność” województwa toruńskiego. Zostaje na nim wybrany Rzecznikiem Prezydium. Od maja 1989 r. redaktor „Rzeczychłopskiej” odrodzonego pisma (ukazywało się do 13.12.1981) NSZZ „S” RI regionu toruńskiego (redaktor naczelny Marianna Rygielska). W 1989 r. członek toruńskiego Komitetu Obywatelskiego powołany do niego jako przedstawiciel NSZZ „S” RI. Jeden z pięciu przedstawicieli „S” w Wojewódzkiej Komisji Wyborczej, przygotowującej wybory 4 czerwca 1989 r.

Alicja Grześkowiak

Toruń

Członek „Solidarności” od 1980 r. Jako prodziekan Wydziału Prawa i Administracji UMK broniła swoich studentów (wraz z dziekanem prof. Jan Łopuskim) przed represjami milicji w czasie kolejnych akcji protestacyjnych (np. podczas akcji zapalania świeczek w akademikach 13.04.1982, studenckiego happeningu 28.04.1982, zająć 03.05.1982). Odmawiała działania lub ignorowała je w przypadku odnoszących się do niej poleceń SB, a dotyczących represji wobec studentów (np. odmówiła zawołania studentów, którym SB chciała wręczyć wezwania, ignorowała polecenia dotyczące ukarania studenckich działaczy z Wydziału Prawa, którzy nie stawali przed Komisją Dyscyplinarną). Interweniowała (np. poprzez władze duchowne) w celu spowodowania uwolnienia aresztowanych. Od 1984 r. była współorganizatorką (wraz z doc. Marianem Kallasem) Duszpasterstwa Prawników przy kościele oo. Jezuitów. Jest tam ona organizatorką prelekcji dotyczące potrzeby humanizacji stosunków prawnych w PRL (prelegentami są m.in. prof. Lech Falandysz, Elżbieta Kaczyńska, Maria Turlejska, Anna Michalska, Aleksander Hall). 24.11.1984 była jednym

z współzałożycieli Społecznego Stowarzyszenia Obrony Praw Człowieka, którego siedzibą był dom Antoniego Stawikowskiego (po odmowie rejestracji Stowarzyszenia w styczniu 1985 r. jego członkowie założyciele powołali w zamian Obywatelski Ruch na Rzecz Obrony Praw Człowieka). Jest najaktywniejszą działaczką Ruchu – badała m. In. sprawę tajemniczej śmierci Michała Gawrońskiego (zginął 30.11.1983). Od 1985 r. jest członkiem Rady Programowej Chrześcijańskiego Uniwersytetu Robotniczego (ChUR) (jego założycielem i kierownikiem był ks. Stanisław Kardasz). Była jednym z wykładowców Wszechnicy Związkowej założonej przez Andrzeja Sobkowiaka (wykłady w Toruniu i okolicach), a także udzielała prelekcji w ramach Duszpasterstwa Rolników (Brodnica i okolice) i Dni Kultury Chrześcijańskiej w Toruniu. Działała też Punkcie Pomocy Charytatywno-Prawnej przy Kościele NMP w Toruniu, a także udzielała pomocy prawnym samorządom pracowniczym (m.in. samorządowi w „Elanie” w 1988 r.). W listopadzie 1987 r. jest współzałożycielką Społecznego Stowarzyszenia Przeciwko Karze Śmierci (organizacja ogólnokrajowa). 21.04.1989 r. przewodniczący Komitetu Obywatelskiego

województwa toruńskiego – Antoni Stawikowski powiadomił o wystawieniu kandydatury doc. Alicji Grześkowiak w wyborach do Senatu (także prof. Stanisława Dembińskiego). Została senatorem po wygranej w wyborach 4 czerwca 1989 r.

Stanisław Gutkowski

Chełmno, Brodnica
W latach 1982–1989 dostarczał do Brodnicy prasę i literaturę niezależną. Kolportował je w środowisku nauczycielskim (Gutkowski był wówczas nauczycielem), a przez Edwarda Semeniuka także w zakładach „Polmo”. Wprawdzie podregion w Brodnicy nie miał struktury ponadzakładowej, lecz S. Gutkowski był niezaprzeczalnie jego liderem. Był główną osobą, która utrzymywała kontakty podregionu w Chełmnie i Brodnicy z władzami RKW w Toruniu (od 1984 r. poprzez członka RKW Leszka Zalewskiego). W 1989 r. został powołany do Komitetu Obywatelskiego jako przedstawiciel „Solidarności” – Brodnica.

Jan Hanasz („Piotr”)

Toruń, Katowice, Gdańsk
W końcu 1981 r. założył „Toruński Informator Solidarności”, którym kierował, zarówno drukiem, jak i kolportażem. Zorganizował kanał

przerzutowe prasy podziemnej pomiędzy Warszawą, Toruniem i Bydgoszczą, w wyniku czego drukowano w Toruniu zarówno „Tygodnik Mazowsze”, jak i „Tygodnik Wojenny”. Brał udział w transporcie biblioteki A. Stawikowskiego w celu jej ukrycia. W 1982 r. w kierownictwie podziemnego Regionu, a w 1983 r. zostaje Przewodniczącym RKW. Zainicjował i brał czynny udział w realizacji audycji podziemnego toruńskiego radia, a w 1985 r. telewizji w postaci transmisji haseł „Solidarności” na wizji kanału TV-1. W 1984 r. Nadał również audycję radiową w Chorzowie. Zorganizował kanał przerzutowy do Paryża dla wydawnictw bezdebitowych. Dokumentował też kolportaż prasy podziemnej. Aresztowany 26.11.1985 i skazany na 1,5 roku w zawieszeniu. W 1987 r. organizował w Gdańsku podziemną produkcję nadajników telewizyjnych. Próbował zbudować udoskonalony nadajnik do nadawania telewizji „S”, jednak został zatrzymany przez SB.

Andrzej Huniewicz

Toruń
W latach 1979–1980 działał w grupie studentów UMK w Toruniu (wspólnie z Małgorzatą Złotuchą, Janiną Ochojską, Krystyną Kutą, Robertem Ziemkiewiczem, Klemensem Baronowskim, Janem

Szejką) i inteligencji toruńskiej (m.in. Stanisław Śmigiel, Wiesław Cichoń). Prowadził działalność samokształceniową (wykłady TKN), prowadził kolportaż wydawnictw niezależnych – prasy („Robotnik”, „Biuletyn Informacyjny KOR”, „Głos”) i książek (NOW-ej i wydawnictw emigracyjnych). Brał udział w akcjach ulotkowych (m.in. w sprawie bojkotu wyborów i w obronie uwięzionego Mirosława Chojeckiego). Działal w grupach duszpasterstwa akademickiego kierowanego przez o. Władysława Wołoszyna.

W 1988–1989 autor tekstów (pod pseudonimem Kazimierz Wilnicz) w „Przeglądzie Pomorskim”. W 1989 r. współzałożyciel i przewodniczący Komitetu Obywatelskiego w gminie Małtydy (woj. Mazursko-Warmińskie).

Zbigniew Iwanów

Toruń

W 1980 roku współtwórca i najbardziej znany działacz struktur poziomych w PZPR, tzw. „poziomek”. Był w tym czasie I sekretarzem Komitetu Zakładowego PZPR w „Towimorze”. 24 listopada 1980 r. Wojewódzka Komisja Kontroli Partyjnej w Toruniu podjęła decyzję o jego usunięciu z partii. Jednak organizacja partyjna Iwanowa w „Towimorze” nie uznała tej decyzji i pełnił on w niej nadal funkcję

sekretarza PZPR. Na przełomie kwietnia i maja 1981 r. oddał legitymację PZPR. W 1981 r. członek Prezydium ZR NSZZ „Solidarność” i jej vice-przewodniczący. Organizował m.in. akcje plakatowe. 13.12.1981 internowany w Potulicach, a następnie w Strzebielinku. W czasie internowania dawał szczególne przykłady niezłomnego trwania przy ideałach solidarnościowych: w Potulicach zaproponowano mu m.in. wysokie stanowisko w strukturach władzy w zamian za ich zdradę, w Strzebielinku organizował koncerty pieśni patriotycznych i solidarnościowych. Wyszedł 03.12.1982 r. Udał się na emigrację, gdzie zmarł w 1987 r. W jego intencji, 04.11.1987 r., w kościele Wniebowzięcia NMP odprawiono uroczystą mszę świętą, która zgromadziła ogromne rzesze ludzi.

Aleksander Jamroziak

Toruń

Od grudnia 1981 do 1989 kolportował prasę i wydawnictwa wśród pracowników toruńskich zakładów Elana. Aresztowany 30.04.1982 (bity w śledztwie) i skazany na 1 rok w zawieszeniu i 20 tys. zł. grzywny. W listopadzie 1982 r. prewencyjnie powołany na przeszkolenie rezerwistów

wojskowych. Uczestnik pocztu składającego wieniec w imieniu Elany podczas pogrzebu ks. Jerzego Popiełuszki.

Mieczysław Janiszewski

Toruń

Internowany 13.12.1981 i ponownie 02.11.1982 (za branie udziału w akcji ukrycia powielacza).

W latach 1982–89 uczestniczył w kolportażu niezależnej prasy (m.in. „Tygodnik Mazowski”, „Tygodnik Wojenny”, „Kos”, „Toruński Informator Solidarności”, „Kontra”, „Elana”, „Przegląd Pomorski”). Wchodził w skład podziemnej Regionalnej Komisji Zdrowia „S”. Rozprowadzał „bibułę” w środowisku medycznym Torunia. W 1983 r. zorganizował sieć skrzynek kontaktowych do przekazywania podziemnej informacji oraz uruchomił drukarnię we wsi Wrzosa, gdzie drukowane były podziemne pisma (m.in. „Toruński Informator Solidarności”, „Kontra”) i książki wydawnictwa Kwadrat.

Wielokrotnie zatrzymywany, w tym na 48 godz. (m.in. 15/16 czerwca 1983 r. – przed pielgrzymką papieską, 12–14 listopada 1983 r., od 6 do 9 marca 1985r.).

W latach 1984–1985 przygotowywał matryce dla pism niezależnych („TIS”, „Kontra”,

„Geofon”). W 1985 r. w redakcji „Toruńskiego Informatora Solidarności”, gdzie ukazywały się też jego teksty. W latach 1985–86 organizował i przygotowywał lokale na podziemne drukarnie.

Wiesław Janowski

Warszawa (1976–1978),

Toruń (1979–1989),

Ciechanów (1983–1989)

W latach 1976–78 kolportował wydawnictwa II obiegu w środowisku akademickim, uczestniczył w wykładach TKN i w innych spotkaniach opozycyjnych (wspólnie z kolegami: Rafałem Karpińskim, Teodorem Klincewiczem i Krzysztofem Lachowskim zbierał pieniądze dla poszkodowanych robotników Radomia i Ursusa). Współpracownik NOW-ej.

Od 1979 w Toruniu (student matematyki na UMK). Do sierpnia 1980 kolportował wydawnictwa w Toruniu, przywoził je z Warszawy i z innych ośrodków. Organizator i członek Zarządu NZS UMK. Wiosną 1981 współzakładał Spółdzielnię Wydawniczą TON – uczestniczył m.in. w pierwszym krajowym wydaniu „Archipelagu Gułag” i innych książek (we współpracy z NOW-ą). Współorganizator marszów, w maju 1981 r., w obronie uwięzionych działaczy KPN.

Do jesieni 1982 r. ukrywał się. Współorganizował struktury konspiracyjne w Toruniu. Od grudnia 1982 do stycznia 1983 r. przetrzymywany w areszcie. W 1983 r. podpisał list protestacyjny do Sejmu PRL w sprawie więźniów politycznych.

Organizował kolportaż i kolportował wydawnictwa niezależne w środowiskach wiejskich i małomiasteczkowych (pow. mławski). W latach 1983–1989 działał w Solidarności RI w Ciechanowie. Od lata 1988 r. wydawca niezależnego pisma rolników „Ugór”. Organizował kolportaż wydawnictw niezależnych środowiskach wiejskich i małomiasteczkowych. W 1989 r. vice przewodniczący Rady Wojewódzkiej NSZZ RI „Solidarność” woj. ciechanowskiego. Współzałożyciel Komitetu Obywatelskiego w Ciechanowie.

Jolanta Jażewska
(ob. Wiśniewska, „Grażynka”)

Toruń
Przed 13 grudnia działaczka NZS. Od 13.12.1981 uczestniczyła w ukrywaniu sprzętu poligraficznego NZS (powielacz), drukowała i rozpowszechniała na terenie miasta ulotki protestacyjne. W grudniu 1981 r., ulotki te, drukowane w wielu tysiącach egzemplarzy na

powielaczu, rozprowadzano masowo w Toruniu. Od 20 grudnia 1981 r. ukrywała się, po tym jak 19 lub 20 grudnia przyszła do jej domu SB by ją internować, a jednocześnie, w tym samym czasie drukowała na powielaczu pisma niezależne: „TIS” oraz edycje toruńskie „Tygodnika Mazowsze” i „Tygodnika Wojennego”. W latach 1982–85 organizowała transport wydawnictw bezdebitowych z Warszawy do Torunia (m.in. publikacje wydawnictw NOWA, Krąg, Most, KOS). Kolportowała je w środowisku akademickim. Uczestniczyła też w akcjach składania wieńców. Zatrzymana na 48 godz. 16.04.1983. Na jesieni 1983 r. uczestniczyła w organizowanej przez władze toruńskiej „Solidarności” akcji zbierania podpisów pod petycją do Wojciecha Jaruzelskiego o uwolnienie więźniów politycznych – członków KOR: Jacka Kuronia, Adama Michnika, Zbigniewa Romaszewskiego, Henryka Wujca, których nie objęła amnestia. Zbierała je w środowisku akademickim (większość podpisów pod petycją złożyli studenci). W latach 1984–1986 w RKW, gdzie zajmowała się kontaktami międzyregionalnymi, kolportażem oraz organizowała transport międzymiastowy. Aresztowana 04.06.1984, została zwolniona tegoż

samego roku na mocy amnestii. W styczniu 1985 r. została członkiem nowo powstałej Tymczasowej Komisji Samorządu Studenckiego (TKSS) na UMK opanowanej przez działaczy NZS. W latach 1984-1985 zasiadała w Senacie UMK jako przedstawicielka studentów. Brała udział w akcji protestacyjnej przeciwko planowanym zmianom w ustawie o szkolnictwie wyższym (24.05.1985 rozwieszono plakaty, planowano wiec) za co została przesłuchiwana 28.05.1985. W latach 1985-1989 współpracowała z radiem „S” w Warszawie. W 1989 r. przywiozła do Torunia sprzęt do nadawania audycji radiowych, który był użyty m.in. w ostatnich audycjach radia „S” dotyczących kampanii wyborczej do Sejmu i Senatu (tzw. Sejmu „kontraktowego”).

Marian Kallas

Toruń

W 1980 r. działał w strukturach poziomych PZPR (władze uznały ich działalność za szczególnie niebezpieczną) na UMK. Był członkiem powołanej 27.10.1980 Komisji Konsultacyjno-Porozumiewawczej Organizacji Partyjnych. W latach 1980-1981 w Toruńskim Komitecie Więzionych za Przekonania. W roku 1981 organizował Klub Samorządnej

Rzeczpospolitej. Internowany 13.12.1981, po raz drugi w maju 1982 r. Był przetrzymywany w Potulicach, Jaworzu i Iławie. Wygłaszał odczyty z dziedziny prawa dla internowanych (Jawórz, Iława). W 1982 r. wchodzi w skład Tajnego Konwentu Doradców Regionu – ciała konsultacyjne, które obradowało raz w tygodniu w mieszkaniach prywatnych i ustalało pewne dyrektywy polityczne dla związku, dyskutowało nad dokumentami i tekstami programowymi (działał do 1989 r.). Dokonywano wielokrotnych zatrzymań, w tym na 48 godz. I rewizji jego mieszkaniu (m.in. 6-9 marca 1982 r., 30 sierpnia 1982 r., 13 maja 1985 r.). 17.10.1982 toruńskie SB zażądało usunięcie jego z uczelni (raz z dr Marią Anną Karwowską, doc. Witoldem Wróblewskim, mgr Andrzejem Zybortowiczem, dr Janem Kwiatkowskim), a po niespełnieniu tego żądania przez rektora zwróciły się nawet do gen. W. Jaruzelskiego o interwencję w tej sprawie. W latach 1984-89 prowadził wykłady w ramach Duszpasterstwa Prawników z dziedziny prawa w kościołach, głównie w diecezji chełmińskiej. Był jego jednym z najaktywniejszych animatorów i działaczy (wraz z dc. Alicją Grześkowiak), a w latach 1986-89 we Wszechnicy Związkowej. Członek

założyciel powstałego 24.11.1984 Społecznego Stowarzyszenia Obrony Praw Człowieka przekształconego po odmowie rejestracji przez władze na Obywatelski Ruch na rzecz Obrony Praw Człowieka. Był członkiem Rady Programowej powstałego w 1985 r. przy kościele Matki Boskiej Zwycięskiej Chrześcijańskiego Uniwersytetu Robotniczego (ChUR). W latach 1988–89 działał w Pomorskim Klubie Społecznym powstałym przy zrzeszeniu Pomorsko-Kaszubskim. Był też autorem artykułów w pismach drugiego obiegu („Kultura Niezależna”, „Krytyka”). W 14.04.1989 r. został powołany z ramienia UMK do Komitetu Obywatelskiego w Toruniu, gdzie został przewodniczącym komisji programowej. Wszedł on z ramienia Komitetu Obywatelskiego do Wojewódzkiej Komisji Wyborczej (WKW) przygotowującej wybory do Sejmu i Senatu 04.06.1989, gdzie został jej vice-przewodniczącym.

ks. Stanisław Kardasz

Toruń
Więzień okresu stalinowskiego. W latach 80. odprawiał msze za Ojczyznę 16-go każdego miesiąca połączone z prelekcjami i wystęпами artystycznymi (m.in. aktorów Teatru Domowego). Zorganizował aptekę dla osób represjonowanych.

Udostępniał pomieszczenia parafialne na pokazy filmów zakazanych przez cenzurę. W 1984 r. współzałożyciel Społecznego Stowarzyszenia Obrony Praw Człowieka. W jego parafii (pw. Matki Boskiej Zwycięskiej) działał od 1985 r. Chrześcijański Uniwersytet Robotniczy (ChUR), na którym były prowadzone wykłady z filozofii, teologii i nauki społecznej Kościoła, problemów kultury w społeczeństwie, ekonomii, historii, ekologii, socjologii i psychologii.

Stefan Kamiński

Toruń
Organizator pierwszych struktur podziemnej „S” w regionie. W latach 1983–1989 kolportował w Toralu ulotki i niezależną prasę (m.in. „Tygodnik Mazowsze”, „Tygodnik Wojenny”, „Solidarność–Gdańsk”, „Toruński Informator Solidarności”, „Elana”) i książki (m.in. z TON i Wydawnictwa Kwadrat). Brał udział w akcjach plakatowych i „pieczętkowych” (pieczętowanie oficjalnych ogłoszeń symbolami solidarnościowymi i niepodległościowymi). Organizator druku w regionie (powielacz, ramka) niezależnej prasy, ulotek, cegiełek, znaczków dla Torunia i Wrocławia (współpraca z wydawnictwem Aspekt). Aresztowany 19.05.1984, wyszedł 09.07.1984 w wyniku

amnestii. W 1985 r. drukował (powielacz) sprawozdania z procesu zabójców ks. J. Popiełuszki (14 numerów). W latach 1985–1989 był kurierem przewożącym książki niezależnych wydawnictw pomiędzy Toruniem, Warszawą, a Gdańskiem. W 1987–1989 przewodniczący niezależnego samorządu pracowniczego w „Toralu”.

Emilia Karolewska

Toruń

W latach 1978–80 kolportowała niezależną prasę (m.in. „Biuletyn Informacyjny KOR”, „Robotnik”, „Głos”) i wydawnictwa (m.in. publikacje wydawnictwa NOWA i emigracyjne).

W 04.07.1981 weszła w skład Prezydium Zarządu regionu NSZZ „Solidarność”. Redagowała wydawany przez Biuro Informacyjne Zarządu Regionalnego „Zjazdowy Serwis Informacyjny” (ukazało się 18 numerów na powielaczu). Po wprowadzeniu stanu wojennego uniknęła aresztowania (funkcjonariusze uznali, że jej nie ma w mieszkaniu), ukrywała się. Jednak już 13 grudnia po spotkaniu z Andrzejem Łozińskim, Markiem Berakiem i Krzysztofem Troickim współredagowała odezwę wzywającą do odmowy podpisywania tzw. deklaracji lojalności, do nie

podejmowania jakiegokolwiek współpracy z władzą, oraz do strajku. Została ona powielona w kilkudziesięciu egzemplarzach, na papierze przebitkowym) i rozkolportowana. We wrześniu 1982 r. wróciła do mieszkania, gdzie po dwóch dniach została zatrzymana na 48 godzin następnie wypuszczona. W późniejszym okresie zatrzymywana ponownie przez SB. Zwolniona z pracy w Książnicy Miejskiej w Toruniu. 13.11.1983 zatrzymana na 48 godz.

W latach 1982–1989 zajmowała się pozyskiwaniem papieru i materiałów drukarskich dla podziemnego ruchu wydawniczego, współpracowała z redakcją „TIS” i organizowała jego druk. W latach 1983–1984 udostępniła lokal na druk toruńskiej wersji „Tygodnika Wojennego”. W 1984 r. współpracowała z R. Musielakiem przy tworzeniu sieci informacyjno-kolportażowej do większości zakładów pracy Torunia. Od maja 1985 w RKW, w którym dbała o łączność z zakładami pracy oraz nadzorowała przepływ korespondencji, pieniędzy (składek), poleceń z RKW. Od 1986 r. w Prezydium RKW. Zajmowała się ona wówczas wydawnictwami regionalnymi. W latach 1986–1987 sporządzała negatywy do offsetowego druku „TIS”.

Maria Anna Karwowska

Toruń

Działaczka podziemnej „S” na UMK. Od 1982 r. brała udział w kolportażu na terenie UMK niezależnych czasopism i publikacji. W 1982 r. była jedną z kilkunastu pracowników UMK, których natychmiastowego usunięcia z pracy domagało się od rektora toruńskie SB. Na procesach studentów po wystąpieniach 28 kwietnia – 3 maja dodawała im otuchy. Wiele czasu poświęcała działalności w Rejonowym Komitecie Pomocy Osobom Pozbawionym Wolności, Zwolnionym z Pracy i ich Rodzinom przy Kościele NMP w Toruniu. Od 1982 r. współpracowała z Janem Hanaszem w przygotowaniu audycji radia „S” (m.in. na ich nagrania udostępniała własne mieszkanie), a w 1985 r. telewizji „S”. Latem 1983 r., gdy po ustawie amnestyjnej dotychczas więzieni i relegowani studenci zostali ponownie (oficjalnie) przywróceni na studia, była jedną z osób, którzy włożyli szczególny wysiłek w pomoc nadrobienia przez nich zaległości w nauce. W 1985 r. weszła w skład RKW, a w 1986 r., w ramach rotacji, została jego przewodniczącą. Od początku powstania Chrześcijańskiego Uniwersytetu Robotniczego (ChUR) w 1985 r. weszła w skład jego Rady Programowej. 02.12.1987 w czasie

przekraczania granicy na lotnisku Okęcie została zatrzymana i poddana szczegółowej rewizji.

Jerzy Komocki

Toruń

W styczniu 1982 r. zorganizował (wraz z Janem Hanaszem) druk „Toruńskiego Informatora Solidarności” (TIS), który czasem (do 1984 r.) także drukował. Od stycznia 1982 r. zorganizował (wraz z Grzegorzem Drozdowskim, Zbigniewem Leszczyńskim, Kazimierzem Nogą) kolportaż regionalny (głównie „TIS-a” i „Kontry”). Był jedną z osób, które dostarczały „bibułę” do tzw. głównej skrzynki kontaktowej. Pomagał również w latach 1982–1984 w zorganizowaniu audycji radia „S”. Na wiosnę 1982 r. działacze TZPR zwrócili się do niego o przyjęciu roli dublera w TPZR. Po ich aresztowaniu w kwietniu 1982 r., (wraz z Janem Hanaszem i Grzegorzem Drozdowskim) wszedł w skład tzw. „grupy kierowniczej” („ściśle Prezydium”) i ciała kierującego Regionem. Samo TPZR dzięki niemu i Bogusławowi Perczakowi zostało na nowo przeorganizowane. Od 1983 r. zajmował się w archiwum RKW (umieszczone było ono w specjalnej skrytce pod podłogą Sali wykładowej Instytutu Matematyki). Dostęp do niego miał tylko, oprócz

J. Komockiego, Jan Hanasz.
W 1984 r. wszedł w skład RKW.
Odpowiadał w nim za zaopatrzeniem w sprzęt i materiały oraz pomagał w utrzymywaniu kontaktów zagranicznych. W 1984 r. wyemigrował do Francji, skąd dalej pomagał toruńskiej „S”.

Marek Konikiewicz

Toruń

W latach 1978–80 kolportował niezależną prasę (m.in. „Biuletyn Informacyjny KOR”, „Robotnik”, „Puls”, „Głos”) i wydawnictwa (m.in. publikacje wydawnictwa NOWA i emigracyjne).

Początkowo drukował za pomocą powielacza. W 1983 r. M. Konikiewicz jako pierwszy w regionie toruńskim zaczął stosować technikę sitodrukową, drukując w ten sposób w latach 1982–1983, w oparciu o klisze sprowadzane z Warszawy, około 30 numerów „Tygodnika Wojennego”. Od kwietnia 1985 zaczął drukować techniką sitodruku „Toruński Informator Solidarności”. Drukował też, broszury, plakaty, znaczki, a także „Kontre” (od 1984 r.), „Aparator”, „Elanę”. Do 1985 r. drukował we własnym lokalu (uznany za „spalony” w 1985 r.). W latach 1985–86 organizował lokale, które przystosowywał do potrzeb profesjonalnego druku. W 1986 r. uczestniczył

w organizowaniu profesjonalnej drukarni u S. Osmańskiego. W latach 1982–89 w jego mieszkaniu znajdował się magazyn ulotek, plakatów znaczków, niezależnej prasy (m.in. „Tygodnik Mazowski”, „Tygodnik Wojenny”, „PWA”, „Kos”, „Toruński Informator Solidarności”, „Kontra”, „Elana” „Pogłos”) i książek (m.in. publikacje wydawnictw NOWA, KOS, Krag, Kwadrat oraz emigracyjne).

Ryszard Konikiewicz

Toruń

W 1982 r. pomagał w zorganizowaniu transportu w celu ukrycia biblioteki A. Stawikowskiego. W latach 1982–1989 organizował transport papieru do sprzętu poligraficznego oraz lokale na drukarnie, w których drukował techniką powielaczową, sitodrukiem i offsetem niezależną prasę (m.in. „TOS”, „Tygodnik Wojenny”, „Kontra”, „Aparator”, „Elana”) i książki (Wydawnictwo Kwadrat), a także plakaty, znaczki, ulotki. W jego mieszkaniu znajdował się magazyn prasy niezależnej, ulotek, plakatów, znaczków i książek wydawnictw NOWA, Kos, Krag, Kwadrat i emigracyjnych. W latach 1985–1986 organizował lokale, które przystosowywał do potrzeb profesjonalnego druku. W 1986 r. zaprojektował profesjonalną

drukarnię na działce Stanisława Osmańskiego. W 1988 r. w zarządzie Pomorskiego Towarzystwa Gospodarczego.

Marek Koper

Toruń

Od grudnia 1981 kolportował prasę i wydawnictwa i organizował kolportaż w toruńskich zakładach Elana. W pierwszych latach był szefem kolportażu w zakładach. Aresztowany 19 maja 1982, w czerwcu skazany na 2 lata więzienia. Na wniosek Rady Pracowniczej w listopadzie 1983 przywrócono go do pracy w toruńskiej Elanie, lecz dyrekcja zignorowała tę uchwałę.

Bogdan Koszuta

Wąbrzeźno

Od 04.07.1981 w Prezydium Zarządu Regionu. Był internowany w Potulicach. W latach 1982–1989 kolportował dla Wąbrzeźna i na teren gminy prasę i wydawnictwa, często otrzymywane od Mirosławy Woronieckiej (w kolportażu na terenie miasteczka wspomagali go: Barbara Stachurska, Jerzy Kowalik, Andrzej Ołtarzewski). Kierował on podziemną strukturą podregionu „Solidarność” w Wąbrzeźnie. W latach 1982–1983 Bogdan Koszuta wraz z gronem współpracowników zaczął wydawać

„Wąbrzeski Informator Solidarność” (wyszły co najmniej 4 numery). Drukowany był on na powielaczu spirytusowym, jedynie jeden numer wydrukowano na kserografie (uczestniczył w tym pracownik Zakładów Tworzyw Sztucznych „Erg” – Ryszard Sas). Był główną osobą odpowiedzialną za kontakty podregionu w Wąbrzeźnie z władzami RKW w Toruniu (od 1984 r. poprzez członka RKW Leszka Zalewskiego). W 1989 r. został powołany do Komitetu Obywatelskiego jako przedstawiciel „Solidarność” – Wąbrzeźno.

Ryszard Kozicki

Jeszcze na początku października 1980 r. wziął udział w ogólnopolskim zjeździe w Gnieźnie (rolników województwa toruńskiego reprezentowali tam przez m.in. Zbigniew Bożejewicz, Ryszard Kozicki, Józef Żak), na którym wypracowano koncepcje powołania związku zawodowego rolników na wzór „Solidarność”. Był przedstawicielem Regonu Toruńskiego (razem z Antonim Łapczyńskim i Zdzisławą Meller) na ogólnopolskim zjeździe rolników w Poznaniu w marcu 1981 r., którego wynikiem było utworzenie Niezależnego Samorządnego Związku Rolników Indywidualnych „Solidarność”. W 1981 r. redaktor

„Roty”, dwutygodnika NSZZ RI „Solidarność” (ukazały się 3 numery na powielaczu i offsecie).
 Od listopada 1981 r. brał udział w strajku „S” Rolników Indywidualnych w budynku „Cukrowni Toruńskich”, gdzie po brutalnej pacyfikacji strajku przez ZOMO rano 13 grudnia 1981 r. został internowany w Potulicach (wraz z Antonim Łapczyńskim i Rajmundem Depczyńskim).
 26 marca 1982 i 14 czerwca 1984 r. dokonano rewizji w jego mieszkaniu.
 31 sierpnia 1983 r. zatrzymano go w Chełmnie.

Jan Kóz

Brodnica
 Przed stanem wojennym związany z KPN. Od 16.12.1981 wspólnie z Marianną Łaszewską, Mieczysławem Łaszewskim, Zbigniewem Zielińskim pisali na maszynie i rozkleili po mieście ulotki nawołujące do oporu po wprowadzeniu stanu wojennego. Grupa ta wraz z Włodzimierzem Szejchelem, jego bratem Romanem Szejchelem oraz Mariuszem Seweryńskim, utworzyli 21 lub 22. 12.1981 „Związek Walki o Niepodległość” (ZWON). Brał udział w rozklejeniu w Brodnicy m.in. pisanej ręcznie „Odezwy do narodu”. Aresztowany pod koniec stycznia 1982, skazany 20.03.1983 na 4

lata więzienia. Pomimo, że był uczniem 4 klasy LO w Brodnicy, 25.05.1983 r. Rada Państwa odmówiła jego ułaskawienia (pod dokumentem podpisał się jej przewodniczący – prof. Henryk Jabłoński). Sąd skrócił mu jedynie na mocy amnestii karę o 2 lata. Siedział on w więzieniu w Potulicach, a potem w Braniewie do końca stycznia 1984 r. Po tak surowym potraktowaniu był szykanowany przez władze więzienne. Ograniczono mu dostarczanie paczek żywnościowych, a w Potulicach skazano go na miesiąc karceru (wraz z Janem Kosem z Gdańska). Po głódowce w jego obronie pozostałych więźniów politycznych, pobyt w izolatce skrócono mu do tygodnia.

Mieczysław Kukuła

Grudziądz
 W 1976 r. wspólnie z E. Zadrożyńskim organizował pomoc dla represjonowanych po strajku pracowników grudziądzkiej Emalierni. Od 1977 r. współpracownik KOR-u i kolporter niezależnej prasy (m.in. „Biuletyn KOR”, „Robotnik”. „Opinia”) i wydawnictw książkowych (Karta Praw Pracowniczych, książki NOW-ej i wydawnictw emigracyjnych).
 W 1981 r. członek Prezydium Zarządu Regionu NSZZ

„Solidarność” i delegat na I Zjazd „S” (wybrany do Komisji Krajowej). Internowany w Potulicach, gdzie prowadził wykłady z psychologii. Domagał się statusu więźnia politycznego dla internowanych, za co był m.in. osadzany w więziennym karcerze. W 1983 r. podpisał list protestacyjny do Sejmu PRL. W 1984 r. udał się na emigrację (USA).

Wacław Kuropatwa

Toruń

W 1980 inwentaryzował ukrywany majątek PZPR. W latach 1983–1984 malował „solidarnościowe” napisy w „Merinotexie”, w którym pracował, głosił tam śmiało własne poglądy polityczne, krytyczne wobec reżimu. Podpisywał też listy protestacyjne w obronie więźniów politycznych: S. Blumsztajna i ks. F. Blachnickiego. Latem 1983 r. został zwolniony z „Merinotexu”. W rezultacie sprawę jego dyscyplinarnego zwolnienia rozpatrywać miała Terenowa Komisja Odwoławcza ds. Pracy. W latach 1985–1989 prowadził akcję przesyłania do „Radia Wolna Europa” relacji, ulotek, gazetek, fotografii, książek wydawnictw niezależnych, kartek świątecznych „Solidarność” itd.. W latach 1985–89 organizował druk (przygotowanie techniczne druku offsetowego) w wydawnictwie

Kwadrat, udostępniając na drukarnię własny lokal. Przygotowywał „blachy” do offsetu i drukował m.in. „Toruński Informator Solidarności” (gdzie był także redaktorem technicznym), „Przegląd Pomorski” (m.in. „blachy” do offsetu i druk zdjęć), „Immunitet”(m.in. wykonywanie zdjęć i ich obrabianie do druku), „Gazetę Gospodarczą”, „Telegram”, „Bełkot – pismo Niezależnego Zrzeszenia Młodzieży Szkolnej” oraz książki (także na zamówienie innych ośrodków podziemnych (Gdańska, Poznań, Katowic, Warszawy). Był autorem projektów graficznych kartek świątecznych „Solidarność”, plakatów i kalendarzy. Dokumentował fotograficznie manifestacje NZS, KPN i Ruchu Wolność i Pokój. W redagowanym i składanym na komputerze przez S. Śmigła „TiS-ie”, W. Kuropatwa był autorem serwisu „W kraju”. Od maja 1989 r. odpowiadał za sprawy techniczne (wraz z H. Beszczyńskim) druku wznowionego pisma rolników indywidualnych „Rzeczychłopska”.

Krystyna Kuta

Toruń

Rozpoczęła działalność opozycyjną jako studentka UMK – kolportowała niezależne publikacje pochodzące głównie od KSS „KOR” i jego środowiska – prasę (m.in. „Robotnik Wybrzeża”, „Robotnik”, „Biuletyn

KOR”, „Głos”) i książki (publikacje NOW-ej i wydawnictw emigracyjnych). Regularnie przywoziła „bibułę“ z Warszawy. Od grudnia 1979 r. uczestniczyła w spotkaniach samokształceniowych w Toruniu (wykłady TKN organizowane przez o. W. Wołoszyna w kościele oo. Jezuitów). Brała udział w akcjach ulotkowych oraz zbierała w 1980 r. podpisy pod listami protestacyjnymi w obronie studentów warszawskich, bitych przez SB. Należała do Klubu Samoobrony Społecznej Wielkopolski i Ziemi Kujawsko-Dobrzyńskiej (1980), a także do toruńskiego Komitetu Obrony Więzionych za Przekonania (1981).

1980-1981 była pracowniczką MKZ (a potem: ZR) NSZZ „Solidarność“ w Toruniu. W 1981 tworzyła i redagowała praktycznie jednoosobowo magazyn społeczny pt. „Sprawy“ (wyszedł 1 numer powielaczowy) i wydawany przez Biuro Informacyjne Prezydium Zarządu Regionu „Zjazdowy Serwis Informacyjny” (ukazało się 18 numerów). Współtworzyła też bibliotekę NZS i udzielała się w piśmie tej organizacji „Imunitet”. Internowana w Fordonie, gdzie napisała pieśń „My więziennej Polski dzieci” i Gołdapi do 24 VII 1982, gdzie redagowała tam pismo „Internowanka“ (ukazało się

25 numerów przepisywanych ręcznie), W latach 1983-1989 kolportowała publikacje wydawnictw niezależnych (m.in. NOWA, Krąg, Przedświt, Kwadrat). Zajmowała się też kolportażem z Warszawą i zbierała informacje z regionu do Krajowej Agencji Terenowej (KAT). Publikowała m.in. w „Tygodniku Mazowsze”, „Bratniaku”, „KAT”, „Solidarności Walczącej”. Pisała także wiersze o tematyce nawiązującej do niełatwej sytuacji Polski (w „Tygodniku Mazowsze“ w 1982 roku), a potem także w 2 zbiorach wydanych w wydawnictwie Kwadrat: „Wiersze” (1984) i „Piąta pora roku” (1985), gdzie publikowała je pod własnym nazwiskiem. Od 26.04 do lipca 1984 r. przebywała przez okres 3 miesięcy w areszcie śledczym w Toruniu (a potem w Grudziądzu), zwolniona wskutek amnestii (z okazji 40-lecia PRL). Przystąpiła do Solidarności Walczącej zostając jednym z jej zaprzysiężonych członków i współtworząc oddział tej organizacji w Toruniu; w związku z tym (ok. 1984 r.) utworzyła kanał kontaktów między Toruniem a Wrocławiem. W 1987-1988 utworzyła i praktycznie jednoosobowo współredagowała toruński periodyk podziemny, pt. „Nadwiślanin” (ukazało się 10 numerów, maszynopis powielany).

Jan Kwiatkowski

Toruń

Od grudnia 1981 do października 1992 wspólnie z Janem Hanaszem współpracował w przygotowaniu „Toruńskiego Informatora Solidarności”. Organizował m.in. grupy osób przepisyjących teksty do pisma, maszyny do pisania oraz pomoc przy kolportażu. Ukrywał też w miejscu pracy (Instytut Matematyki i Fizyki UMK) papier przeznaczony na TIS, a także sprzęt poligraficzny (powielacze, farby drukarskie). Zamieszczał w TIS własne artykuły. Aresztowany w październiku 1982 r. Po wyjściu z aresztu, od lutego 1983 do 1985 kierował wysyłką TIS do Paryża, przez co cytowany był on w RWE. W latach 1982–1989 kolportował na wydziale matematyki UMK niezależną prasę (m.in. „Tygodnik Mazowsze”, „Kos”, „CDN”, „Kos”, „Solidarność–Gdańsk”, „Toruński Informator Solidarności”, „Kontra”). Równocześnie, począwszy od 1982 r., działał w Rejonowym Komitecie Pomocy Osobom Pozbawionym Wolności, Zwolnionym z Pracy i ich Rodzinom (przy kościele pw. Wniebowstąpienia Najświętszej Marii Panny). W latach 1983–1986 brał udział w organizowaniu (wraz ze śp. Andrzejem Sobkowiakiem) odczytów niezależnych. Wygłaszał odczyty nt. najnowszej historii Polski. Od 1984 do 1989 r. przechowywał

w miejscu pracy archiwum toruńskiej „Solidarności”. W 1985 r. testował aparaturę do emisji telewizyjnych. W latach 1985–1989 przekazywał do Francji i Belgii wychodzącą w Toruniu prasę i książki.

Jacek Lewandowski (ob. Słomski)

Toruń

W latach 1982–1983 organizował grupy bezpośredniego działania, które rozrzucały ulotki, malowały napisy, wywieszały transparenty, zrywały czerwone flagi i wywieszały flagi Solidarności.

Tworzył też grupy samokształceniowe, zorganizował bibliotekę wydawnictw niezależnych, a także kolportował prasę (m.in. „Tygodnik Mazowsze”, „Tygodnik Wojenny”, „Kos”, „CDN”, „Solidarność–Gdańsk”, „Gdańsk”, „Toruński Informator Solidarności”, „Kontra”), a także publikacje wydawnictw NOWA, Krąg, KOS, Kwadrat. Od 1983 r. brał udział w marszach szlakiem I Brygady organizowanych przez KPN. W 1984 r. wydawał pismo „Bastion” (ukazał się 1 numer na powielaczu). W latach 1985–1989 składał książki w wydawnictwie Kwadrat.

W latach 1986–1989 współpracował z Ruchem Wolność i Pokój i pismami VIII Obszaru KPN („Posłaniec”, „Victoria”, „Zgrzyt” – Toruń, „Bez cenzury” – Bydgoszcz,

„Konfederat Gdański” – Gdańsk) oraz organizował akcje ulotkowe. W latach 1987–1988 szef toruńskiego KPN-u (VIII Obszaru KPN), w 1987–1989 działał w Niezależnym Ruchu „Ziemia Chełmińska”.

Antoni Łapczyński

Chełmża
Przedstawiciel Regionu Toruńskiego (razem z Zdzisławą Meller, Ryszardem Kozickim) na ogólnopolskim zjeździe rolników w Poznaniu w marcu 1981 r., którego wynikiem było utworzenie Niezależnego Samorządnego Związku Rolników Indywidualnych „Solidarność”. W listopadzie i grudniu 1981 r. przywódca Komitetu Strajkowego, zorganizowanego w budynku „Cukrowni Toruńskich” przez NSZZ RI „S”, strajku rolników indywidualnych, który zakończył się 13.12.1981 o 6 rano brutalnym atakiem ZOMO.

Po rozbiciu strajku internowany (wraz z Ryszardem Kozickim i Rajmundem Depczyńskim). Osadzony w Potulicach. Po zwolnieniu, był jedną z osób, która dostarczały do Chełmży pochodzącą z Torunia prasę i niezależną literaturę (kolportażem w Chełmży zajmowali się także Tomasz Zieliński, Wojciech Kręciszewski, Paweł

Górzyński, Waclaw Przybytek). 31.03.1982, w ramach akcji skierowanej przeciwko przywódcom rolników indywidualnych, jego mieszkanie zostało przeszukane.

Zmarł w końcu maja 1983 r. Pogrzeb jego (02.06.1983), z udziałem tysięcy ludzi) stał się wielką manifestacją „Solidarności” (przemawiali na nim: Antoni Stawikowski, Zdzisława Meller, Stanisław Król). W kilka dni później (w nocy 5/6 czerwca) tzw. „nieznani sprawcy” zbezczeszcili jego grób.

Marianna i Mieczysław Łaszewscy

Brodnica
Od 16.12.1981 wspólnie z Janem Kozem i Zbigniewem Zielińskim na maszynie i rozkleili w Brodnicy ulotki nawołujące do oporu po wprowadzeniu stanu wojennego. 21 lub 22. 12.1981 byli współzałożycielami (wraz ww. Włodzimierzem Szejchemem, jego bratem Romanem Szejchemem i Mariuszem Seweryńskim), powstałego w Brodnicy Związku Walki o Niepodległość (ZWON). Brali udział w rozklejeniu w Brodnicy m.in. pisanej ręcznie „Odezwy do narodu”. Po aresztowaniu pod koniec stycznia 1982 r., 20.03.1982 Marianna otrzymała wyrok 4, Mieczysław 3 lata więzienia.

Marianna była więziona w Fordonie, Grudziądzu, Krzywańcu i znowu w Fordonie.

Dnia 2 XII 1982 r. Wojewódzki Sąd Garnizonowy w Zielonej Górze odmówił udzielenia jej przerwy w karze.

W czerwcu 1983 r. wzięła udział w kilkudniowej głodówce więźniarek Fordonu żądających przyznania im statusu więźnia politycznego. Zwolniono ją na mocy amnestii 26 07 1983.

Mieczysława wypuszczono 03.05.1983 na półroczną przerwę w odbywaniu kary, do więzienia nie wrócił, gdyż 25 maja został warunkowo ułaskawiony przez Radę Państwa, a następnie objęto go amnestią.

Ewa Łozińska-Małkiewicz

Toruń

W 1981 r. przewodnicząca Komisji Interwencyjnej MKZ Toruń.

Po 13.12.1981 r. uczestniczyła w ukrywaniu biblioteki wydawnictw niezależnych regionu.

Internowana 28,12.1981 do 29.04.1982, a następnie ponownie od 8.05.1982 do lipca 1982 r. (Fordon–Gołdap–Darłówko).

W czasie internowania w Gołdapi prowadziła lekcje francuskiego i angielskiego oraz współpracowała z wydawanym tam pismem „Internowanka”.

Andrzej Łoziński

Toruń

Po 13.12.1981 brał udział w spotkaniu ocalałych przed internowaniem działaczy regionu: Emilią Karolewską (członkiem Prezydium Zarządu Regionu), Markiem Berakiem i Krzysztofem Troickim, a później w następnym (z Andrzejem Sobkowiakiem i Jadwigą Gawarkiewicz), w którym uczestniczyło około 20 osób. Współredagował i wydrukował on na powielaczu ulotki protestacyjne, które następnie rozkolportowano. 26.12.1981 r. brał udział w transporcie i umieszczeniu w bezpiecznym miejscu powielacza.

W latach 1982–1989 kolportował niezależną prasę (m.in. „Tygodnik Mazowsze”, „Tygodnik Wojenny”, „Kos”, „Cdn”, „Solidarność–Gdańsk”, „Toruński Informator Solidarności”, „Kontra”, „Elana”), a także publikacje wydawnictw NOWA, Krąg, GŁOS, KOS, Przedświt w zakładzie „Balneoprojekt” (razem z Andrzejem Kozłowskim), w którym pracował, za także dostarczał je poprzez Jacka Wasilewskiego do „Miastoprojektu”. 01.05.1983 zostaje zatrzymany na ulicy, na 48 godz. 9 maja 1984 r. dokonano u niego rewizji, po której zostaje aresztowany. Zwolniony 26 lipca 1984 r. w wyniku amnestii.

Piotr Łukaszewski

Toruń

W latach 1981–82 jeden z twórców podziemnych władz „S”, Od grudnia 1981 do 1989 kolportował prasę i wydawnictwa i organizował kolportaż w toruńskich zakładach Elana. Aresztowany 29.04.1982, skazany na 1 rok pozbawienia wolności i 20 tys. zł. grzywny. Współorganizator radia „S”, działacz niezależnego samorządu pracowniczego.

Kazimierz Andrzej Madrak

Toruń

Od 4 lipca 1981 r. członek Prezydium Zarządu Regionu. Internowany 13.12.1981, zwolniony 10.03.1982, ponownie zatrzymany 01.05.1982 i postawiony przed kolegium dnia następnego. Po kolegium zwolniony do domu, po czym ponownie internowany 04.05.1982 w Strzebielinku (po masowych demonstracjach 28 kwietnia – 3maja 1982 r.). W czasie pobytu w Strzebielinku dwukrotnie zostaje skazany na grzywnę (po 5 tys. zł) za wskazywanie w czasie demonstracji SB-ków, w celu ich sfotografowania. Od 1982 r. uczestniczy w strukturach konspiracyjnych „Metronu”. W latach 1982–1989 zajmował się też kolportażem niezależnej prasy (m.in. „Tygodnik

Mazowsze”, „Tygodnik Wojenny”, „Kos”, „Cdn”, „Solidarność–Gdańsk”, „Toruński Informator Solidarności”, „Kontra”, „Elana”), a także publikacji wydawnictw NOWA, Krąg, KOS, Głos, Kwadrat. Tytuły te rozprowadzał głównie w „Metronie”. W 1983 r. uczestniczył (transport) w ukrywaniu bibliotek A. Stawikowskiego. Współtworzył też podziemną bibliotekę Regionu. W latach 1983–1985 był głównym księgowym RKW. W latach 1984–89 współorganizował i prowadził prelekcje w Golubiu–Dobrzyniu. W latach 1985–89 był kurierem przewożącym książki niezależnych wydawnictw pomiędzy Toruniem, Warszawą a Gdańskiem, a także organizował dostarczanie sprzętu poligraficznego z zagranicy do regionu. 19.04.1989 został powołany przez Antoniego Stawikowskiego do Komitetu Obywatelskiego, gdzie otrzymał funkcję sekretarza.

Zdzisława Meller

Przewodnicząca Zarządu Regionalnego RI „S”, powstałego na jesieni 1980 r. (objęła tą funkcję po Wacławie Witcie). Przedstawicielka Regionu Toruńskiego (razem z Antonim Łapczyńskim i Ryszardem Kozickim) na ogólnopolskim zjeździe rolników w Poznaniu w marcu

1981 r., którego wynikiem było utworzenie Niezależnego Samorządnego Związku Rolników Indywidualnych „Solidarność”. Po wyborze stałych władz NSZZ RI „S” (związek zarejestrowano 12.05.1981 r.), została ponownie Przewodniczącą Regionu. Po 13 grudnia 1981 r. ukrywała się przez okres trzech miesięcy w Trójmieście, po czym wróciła do domu, gdzie została zatrzymana przez milicję i w krótkim czasie wypuszczona. Działaczka powstałego w 1982 r. Ruchu Oporu Rolników „Solidarność” – Region Toruński. 31.03.1982, w ramach akcji skierowanej przeciwko przywódcom rolników indywidualnych, jej mieszkanie zostało przeszukane. W 1982 r. brała udział (wraz z całą rodziną Sienkiewiczów) w druku (powielacz) ulotek dla „Solidarności” RI, a także przemówienia biskupa Ignacego Tokarczuka wygłoszonego na Jasnej Górze z okazji dożynek. Internowana 03.11.1982. Po zwolnieniu nękana wielokrotnymi zatrzymaniami i przesłuchaniami – 15/16 czerwca 1983 r. (akcja zniechęcania działaczy opozycji do brania udziału w uroczystościach i spotkaniach pielgrzymki papieskiej), 30/31 sierpnia 1983 r., od 12 do 14 listopada 1983 r., 3 czerwca 1983 r. Przemawiała na pogrzebie, działacza NSZZ RI

– Antoniego Łapczyńskiego w Chełmży, który przerodził się w wielką patriotyczną manifestację.

Zdecydowała się na emigrację z kraju.

Antoni Mężydło

Gdańsk, od 1983r. Toruń

Od kwietnia 1977 r., jako student Politechniki Gdańskiej rozpoczął działalność w gdańskim środowisku KSS KOR: organizował spotkania samokształceniowe dla studentów. Uczestniczył on w organizowaniu gdańskiego SKS-u, kolportował wydawnictwa niezależne. Od wiosny 1978 r. jeden ze współorganizatorów Wolnych Związków Zawodowych Wybrzeża. Współorganizował on spotkania robotników, drukował „Robotnika Wybrzeża”, kolportował ulotki pod gdańskimi zakładami pracy. W latach 1979–1980 organizował wykłady Towarzystwa Kursów Naukowych, m.in. organizował spotkania samokształceniowe robotników ze studentami. Działał w gdańskim oddziale Biura Interwencyjnego KOR. Współpracował też ze środowiskiem lubelskich „Spotkań”. W 1980 r. w czasie odbywania służby wojskowej odmówił składania przysięgi wojskowej (w tekście przysięgi były słowa o wierności względem ówczesnych „sojuszników”).

W 1981 był koordynatorem w Ośrodku Kultury Społecznej w Zarządzie Regionu Gdańskiego NSZZ „Solidarność“.

Od 13 grudnia 1981 r. ukrywał się współpracując ze „Spotkaniami” i środowiskiem gdańskim i środowiskiem warszawskiego „Obozu”.

Od 1983r, aktywnie działał w strukturach podziemnych w Toruniu prowadząc drukarnie oraz współtworzył niezależne wydawnictwo „Kwadrat”. W marcu 1984 r. był ofiarą tzw. ”porwań toruńskich”, kiedy to został uprowadzony, torturowany i więziony przez grupę specjalną SB (OAS) w okolicach Okonina, a następnie pozostawiony na wysypisku śmieci w Brodnicy.

Elżbieta Mossakowska

Toruń

Po ogłoszeniu stanu wojennego wykonała i wywiesiła w miejscu pracy (Hotel pod Trzema Koronami) ulotkę protestacyjną, za co otrzymała wyrok 1,5 roku więzienia.

W latach 1985–1986 udostępniła lokal do przygotowania i emisji audycji radia „Solidarność” oraz transmisji na wizji kanału TV-1 haseł solidarnościowych. W 1986 r. współorganizatorka oddziału Solidarności Walczącej w regionie toruńskim.

Ryszard Musielak

Toruń

Działalność opozycyjną rozpoczął w 1980. Tuż po wybuchu strajków na Wybrzeżu stanął na czele komitetu założycielskiego NSZZ Solidarność w zakładzie „Toral”, by następnie zostać przewodniczącym komisji zakładowej. Wybrany został też do Zarządu Regionu Toruńskiego Solidarności, gdzie kierował zespołem ds. informacji i kontaktów między komisjami zakładowymi. Członek Toruńskiego Komitetu Obrony Więzionych za Przekonania, sygnatariusz Klubów Rzeczypospolitej Samorządnej „Wolność–Sprawiedliwość–Niepodległość”. Internowany 13.12.1981, a później powtórnie 10.12.1982. W więzieniach spędził rok, najpierw w Potulicach, następnie w Strzebielinku.

Do 1988 kilkakrotnie jeszcze zatrzymywany na 48 godzin przez MO. Po wyjściu na wolność w grudniu 1982 został wiceprzewodniczącym RKW. W 1983 r. wchodzi w skład Tajnego Konwentu Doradców Regionu (wraz z Antonim Stawikowskim, Andrzejem Tycem, Stanisławem Dembińskim, Jarosławem Zarembą) – ciele konsultacyjnym, które obradowało raz w tygodniu w mieszkaniach prywatnych i ustalało pewne dyrektywy

polityczne dla związku, dyskutowało nad dokumentami i tekstami programowymi. Kierował siatką regionalnego kolportażu zaopatrującą wszystkie miasta regionu w niezależną prasę wydawnictwa książkowe (wydawnictwa NOWA, Krag, KOS, Kwadrat). Siatka ta równocześnie zbierała informacje oraz zajmowała się transportem powielacza z Gdańska. Kierował też Toruńskim Informatorem Solidarności. W 1983 r. podpisał list protestacyjny do Sejmu PRL w sprawie więźniów politycznych. Uczestniczył w akcji składania wieńców.

1984–1985 przewodniczący RKW Toruń, członek TTK. W 1985 r. współautor programu „Budować gotowość”. W 1986 przez kilka miesięcy redaktor naczelny „Toruńskiego Informatora Solidarności”, w latach 1987–1989 kierujący wydawnictwem „Wolne Słowo”.

Od 1987 r. w RKK NSZZ „S” jako kierownik sekretariatu, a następnie vice-przewodniczący. W latach 1988–1989 wydawał pismo „Refleksy” (ukazało się 8 numerów na powielaczu). W 1989 r. nadawał (wraz z żoną Ireną) niezależne audycje radiowe. Po przełomie w 1989 został wybrany przewodniczącym Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność”.

Brunon Nagel

Grudziądz

W 1986 r. wraz z E. Zadrożyńskim, organizował pomoc dla represjonowanych pracowników grudziądzkiej Emalierni. Od 1977 r. współpracownik KOR-u i kolporter niezależnej prasy (m.in. „Biuletyn KOR”, „Robotnik”. „Opinia”) i wydawnictw książkowych (Karta Praw Pracowniczych, książki NOW-iej i wydawnictw emigracyjnych).

Internowany 13.12.1981 i ponownie w maju 1982 r. W latach 1983–1989 kolportował w Pomorskiej Odlewni i Emalierni ulotki i prasę niezależną (m.in. „Tygodnik Mazowsze”, „Tygodnik Wojenny”, „Kos”, „Solidarność–Gdańsk”, „Toruński Informator Solidarności”, „Kontra”, „Pogłos”).

ks. Przemysław Nagórski

Toruń

Organizator Duszpasterstwa Ludzi Pracy przy kościele oo. Jezuitów w Toruniu, gdzie odbywał się wykłady, kolportaż niezależnej prasy i książek oraz organizowano „solidarnościowe” pielgrzymki.

Maria Nencka-Borowiecka

Toruń

Bezpośrednio po 13.12.1981 brała udział w akcjach ulotkowych i plakatowych. Przez cały okres

1982-89 kolportowała wydawnictwa podziemne, zarówno środowisku służby zdrowia (była psychologiem zatrudnionym w Wojewódzkiej Poradni Zdrowia Psychicznego), jak też i zaopatrywała w „bibułę” toruńskie szkoły średnie. W latach 1983-85 w jej mieszkaniu odbywały się niezależne kursy samokształceniowe dla młodzieży oraz miała swoją siedzibę redakcja pisma „Grześ”. W latach 1984-89 udostępniała też mieszkanie na druk ulotek i kopert, wykłady z udziałem pracowników naukowych z Torunia i Warszawy oraz na magazyn niezależnej prasy (m.in. „Tygodnik Mazowsze”, „Kos”, „PWA”, „Toruński Informator Solidarności”, „Grześ”, „Bełkot”) i książek (m.in. publikacje wydawnictw NOWA, KOS, Pomost, Krąg, Kwadrat). W tym samym czasie działała w redakcji „Toruńskiego Informatora Solidarności”. Była członkiem założycielem Niezależnego Ruchu Społecznego – „Ziemia Chełmińska” (NRS), którego wniosek o zarejestrowanie złożono 27.11.1987 (przewodniczącym był Tadeusz Duszyński. Podpisem swoim poparła postulaty Toruńskiego Porozumienia Obywatelskiego (w jego skład weszli przedstawiciele „Solidarności”, NRS, KPN, ZK-P, WiP, Rady Pracowniczej „Elany”) z 14 sierpnia 1988 r. Miało ono koordynować działania ugrupowań

niezależnych w działaniach dla dobra regionu.

Piotr Niedlich

Toruń

Działalność opozycyjną rozpoczął jako jeden z przywódców grup rekrutujących się z toruńskiej młodzieży szkół średnich. Współpracował z Jackiem Kalasem, który w 1984 r. przesłał P. Niedlicha na przeszkolenie drukarskie. W latach 1985-1989 zajmował się składaniem książek w wydawnictwie Kwadrat. W latach 1986-1988 drukował na sitodruku i offsecie toruńską edycję „Solidarności Walczącej” (ukazało się 14 numerów). Twórca i lider toruńskiego oddziału Ruchu „Wolność i Pokój”. 23 marca 1987 r., powołując się na motywy światopoglądowe, związane z wiarą chrześcijańską, odmówił służby wojskowej i zwrócił kartę powołania do wojska. Zażądał też skierowania go do służby zastępczej. W latach 1988-1989 redagował i drukował ulotki plakaty oraz pismo młodych katolików i Ruchu Wolność i Pokój – „Nawa” (ukazało się 5 numerów na offsecie). Podczas strajku w stoczni gdańskiej w maju 1988 r. Piotr Niedlich (wraz z Markiem Bernaciakiem) brał udział w akcji dostarczania prowiantu i sprzętu poligraficznego z kościoła

św. Brygidy do oblężonej stoczni. Usiłowano go przesłuchiwać 12 lipca 1988 r., a także został zatrzymany 13 grudnia 1988 r. na 48 godz. podczas wspólnej demonstracji NZS i Ruchu „Wolność i Pokój”. W 1989 r. drukował „Impuls” (2 numery na offsecie), a w 1989–1990 młodzieżowy „Pochop” (ukazało się 14 numerów na offsecie).

19.04.1989 został powołany do Komitetu Obywatelskiego jako przedstawiciel WiP. W nocy 26/27 V 1989 r. zatrzymany podczas plakatowania ulic (wraz Andrzejem Arszyńskim), za co złożono wnioski do Kolegium ds. Wykroczeń.

Kazimierz Noga

Toruń, Bydgoszcz (1983–1985)
24.12.1981 zorganizował akcję ulotkową przeciwko stanowi wojennemu. Przewoził ulotki, kolportował niezależną prasę w („Tygodnik Mazowsze”, „Kos”, „Toruński Informator Solidarności”, „Kontra”, „Pogłos”) w „Elanie”. Od 1982 r. do kwietnia 1983 r. był szefem kolportażu w „Elanie”. W roku 1982 r. w Tymczasowym Prezydium Zarządu Regionu. Aresztowany 29.04.1982 r. i skazany na 3,5 roku więzienia i 3 lata pozbawienia praw publicznych. Na wniosek Rady Pracowniczej w listopadzie 1983 przywrócono go

do pracy w Toruńskiej Elanie, lecz dyrekcja zignorowała tę uchwałę. Współorganizator mszy patriotycznych w Toruniu.

W latach 1983–1985 organizował druk (Bydgoszcz) i kolportował pismo „Grześ”.

Bolesław Nowak

gmina Lisewo

Działacz powstałego w 1982 r.

Ruchu Oporu Rolników „Solidarność”

– Region Toruński. Za

pośrednictwem B. Nowaka

przekazywana była rolnikom

wydawnictwa podziemne od

pracowniczej „Solidarności”, które

następnie były kolportowane na wsi.

Łącznikiem, kontaktującym się

z B. Nowakiem od strony RKW był od

1984 r. Leszek Zaleski.

W marcu 1988 r. zostaje

przewodniczącym Rady Głównej

powstałej w Regionie Toruńskim

Polskiej Partii Chłopskiej (PPCh). Jej

założycielami byli rolnicy związani

z „Solidarnością” RI. W latach

1988–89 publikował w „Głosie

Chłopów”. W czasie odbywającego

się 10 lutego 1989 r. zjazdu NSZZ RI

„Solidarność” województwa

toruńskiego zostaje wybrany do

Tymczasowego Prezydium Rady

Wojewódzkiej „S” RI.

12 lutego 1989 r. Polska Partia

Chłopska wchodzi w skład jawnego

Polskiego Stronnictwa Ludowego

(tzw. PSL Wilanowskiego), na którego czele stał Henryk Bąk. 11 marca 1989 r., na I plenarnym wojewódzkim zebraniu PSL, B. Nowak wybrany zostaje do Prezydium Tymczasowego Zarządu Wojewódzkiego PSL, a także zostaje członkiem Prezydium Tymczasowej Komisji Wykonawczej PSL.

Zbigniew Nowek

Gdańsk, Toruń

Przed sierpniem 1980 r. był założycielem (wraz z Piotrem i Maciejem Kapczyńskim) oraz drukarzem wydawnictwa „Alternatywa”. Drukował m.in. ulotki w obronie Anny Walentynowicz, które rozrzucone w stoczni przyczyniły się do rozpoczęcia strajku w Stoczni Gdańskiej w sierpniu 1980r.

W 1981 r. był aktywnym działaczem Toruńskiego Komitetu Obrony Więzionych za Przekonania. Był współorganizatorem toruńskiego NSZ którego Tymczasowy Komitet Założycielski powstał na UMK 15.09.1980 i jego pierwszy przewodniczącym. Po pierwszych wyborach 26.02.1981 został przewodniczącym Zarządu Uczelnianego NZZ na UMK. 13.12.1981 nie został internowany, gdyż przebywał wówczas w Gdańsku; ukrywał się. Od początku stanu wojennego drukował ulotki i prasę podziemną w Gdańsku.

W pierwszych dniach stanu wojennego brał też udział w rozkolportowywaniu ulotek. Drukował (wraz z Piotrem Kapczyńskim) „Niezależny Serwis Informacyjny” (tygodnik, nakład 5 tys. egzemplarzy). Od kwietnia 1982 r. do lipca 1983 r. współdrukował „Gdańsk” (ukazało się 14 numerów). Na wiosnę 1982 r. wykonał większość prac budowlanych przy budowie profesjonalnej drukarni w domu państwa Witkowskich w Gdańsku. W 1982 r. drukował też kilka numerów „Przeglądu Politycznego” oraz książki. Drukował w Gdańsku do 1885 r.

Ujawnił się w Toruniu 29.09.1982, jednak za odmowę podpisania deklaracji lojalności został aresztowany, a wkrótce zwolniony. Został doradcą Tymczasowego Zarządu Uczelnianego NZZ UMK, powstałego w połowie października 1982 r. Po wpadce toruńskiego NZZ-u, po rewizji u G. Górskiego 8 listopada 1982 r., ukrywał się (także Wojciech Polak) ponownie przez okres miesiąca. Po 18.04.1983 przesłuchiwany i osadzony w na 48 godz. W areszcie w Gołubiu-Dobrzyniu. Był jednym ze współinicjatorów powołania w styczniu 1985 r. Tymczasowej Komisji Samorządu Studenckiego (TKSS) na UMK.

Krzysztof Obremski

Toruń

W 1981 r. prowadził na UMK wykłady dla strajkujących studentów.

14.12.1981 brał udział w ukrywaniu papieru „Solidarności” na UMK, a także (z Grzegorzem Drozdowskim) ukryli, znajdującą się przed stanem wojennym w Bibliotece Głównej niezależną literaturę. Brał udział w zebraniu 14.12.1982 ponad 20 działaczy „S” różnych zakładów, którzy uniknęli internowania.

Rozpowszechniał i produkował ręcznie ulotki w kształcie klepsydr (wraz z Marią Wojtczak), potem drukował ulotki (z G. Drozdowskim).

Brał udział w akcjach wywieszania transparentów. Od stycznia 1981 r. do czerwca 1986 r. był redaktorem naczelnym i drukarzem „Kontry”, najbardziej opiniotwórczego pisma regionu (pierwszy numer ukazał się na powielaczu 20.01.1982 r., a łącznie wydano 64 numery). Aby zabezpieczyć ciągłość wydawania pisma w razie ewentualnej wpadki, zorganizował dodatkowy jego druk i skład papieru. Współpracował z „Toruńskim Informatorem Solidarności” i „Pogłosem”, drukował na powielaczu ulotki i czasopisma, zajmował się ich składem. W 1993 r. był jedną z osób, które powołało Tymczasowe Prezydium Zarządu Regionu (TPZR), zajmujących się przygotowaniem powstania RKW.

Od 1985 r. był prezesem toruńskiego oddziału Zrzeszenia

Kaszubsko-Pomorskiego. W latach 1988–89 współorganizował Pomorski Klub Społeczny.

Janina Ochojska

Toruń

W latach 1978–1980 kolportowała niezależną prasę (m.in. „Biuletyn KOR”, „Robotnik”, „Głos”, „Puls”) i książki (NOW-ej i wydawnictw emigracyjnych). Brała udział w akcjach ulotowych i wykładach TKN organizowanych przez o. W. Wołoszyna w kościele oo. Jezuitów.

W latach 1982–1989 działała w Rejonowym Komitecie Pomocy Osobom Pozbawionym Wolności, Zwolnionym z Pracy i ich Rodzinom przy kościele pw. Wniebowstąpienia Najświętszej Marii Panny.

Stanisław Osmański

Toruń

W 1980–1981 członek ZR „S” w Toruniu. W 1985–1986, wspólnie z żoną Krystyną, na swojej posesji zbudował drukarnię wg projektu inż. Ryszarda Konikiewicza.

Współwykonawcami byli: Ignacy Dudojć ps. „Andrzej” (obecnie nie żyje), dr Mieczysław Janiszewski, Krzysztof Babiński i inni.

W 1987–1989 zajmował się ochroną i zabezpieczeniem logistycznym w.w. drukarni.

Drukowano tam „Wolne Słowo”, „Tygodnik Mazowsze”, druki okolicznościowe, karty oraz książki.

Mieczysław Partyka

Toruń

Od grudnia 1981 do 1989 kolportował prasę i wydawnictwa i organizował kolportaż w toruńskich zakładach „Elana”. Współorganizator mszy patriotycznych w Toruniu. Aresztowany 30.04.1982, skazany na 1,5 roku pozbawienia wolności.

Ryszard Pawelczyk

Toruń

Od grudnia 1981 do aresztowania kolportował i organizował kolportaż w toruńskich zakładach „Apator”. Aresztowany 29.04.1982 i skazany na 3 lata pozbawieni a wolności oraz na 2 lata utraty praw publicznych. W więzieniu do lipca 1983. Do 1989 r. kolportował prasę i wydawnictwa w środowiskach pracowniczych Torunia.

Eugeniusz Pazderski

Toruń

W roku 1985 konstruował w Katedrze Radioastronomii UMK nadajnik dla podziemnej telewizji, który posłużył do wyemitowania w paśmie TVP-1 haseł solidarnościowych (inicjatorami projektu byli Zygmunt Turło i Jan Hanasz). Po wpadce ekipy

telewizyjnej w czasie nadawania programu, został zatrzymany nocą 26/27 września 1985 r. i osadzony na 48 godz. Przeprowadzona też została w jego mieszkaniu rewizja. Również przeprowadzono jego mieszkaniu rewizję przed wyborami 1986 r. W 1987 roku skonstruował dla struktur podziemia prototyp nadajnika telewizyjnego, który charakteryzował się dużą mocą, małymi rozmiarami i możliwością łatwego sterowania. Sprzęt ten miał być wyprodukowany w kilkudziesięciu egzemplarzach i działać w całym kraju. Miał być produkowany w Gdańsku. Nie wszedł jednak do produkcji na skutek nalotu SB na Instytut Fizyki UMK, gdzie zarekwirowano część urządzeń i zatrzymania J. Hanasza.

Jerzy Piechocki

Grudziądz

W 1986 r. wraz z E. Zadrożyńskim, organizował pomoc dla represjonowanych pracowników grudziądzkiej Emalierni.

Od 1977 r. współpracownik KOR-u i kolporter niezależnej prasy (m.in. „Biuletyn KOR”, „Robotnik”, „Opinia”) i wydawnictw książkowych (Karta Praw Pracowniczych, książki NOW-iej i wydawnictw emigracyjnych). W latach 1982-1989 w Prezydium Tymczasowego Miejskiego Komitetu Porozumiewawczego NSZZ „S”

w Grudziądzu. W tych samych latach, w miejscu pracy (Pomorska Odlewnia i Emaliernia) kolportował ulotki i niezależną prasę (m.in. „Tygodnik Mazowsze”, „Tygodnik Wojenny”, „Kos”, „Solidarność–Gdańsk”, „Toruński Informator Solidarności”, „Kontra”, „Przegląd Pomorski”)

Wojciech Polak

Toruń

Członek współzałożyciel TKZ NZS na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika (15–16 września 1980 r.), a od 26.02.1981 r. został wybrany do Zarządu Uczelnianego NZS na UMK. Od 13 grudnia wykonywał na maszynie i kolportował oświadczenia i ulotki NZS, a także brał udział w przedrukowywaniu ulotek protestacyjnych przeciwko stanowi wojennemu przywiezionych z Gdańska. Brał udział w „grupach ulotkowych”, a także był ich organizatorem. Od lutego 1982 r. organizował (wraz z Grzegorzem Górskim) podziemny NZS na UMK, a od października 1982 r. jest w Tymczasowym Zarządzie Uczelnianym NZS UMK. Organizował na UMK kolportaż wydawnictw niezależnych (m.in. „Tygodnik Mazowsze”, „TIS”, „Jeszcze tym razem”, „Gryf”, „Elana”) i książek (publikacje wydawnictw NOWA i Krąg). W 1982 r. drukował na sicie „Gryfa” dodatek do „Jeszcze tym

razem”, oraz w latach 1982–1983 „Jeszcze tym razem”. Był także redaktorem i drukarzem „Immunitetu”.

Po wpadce podczas rewizji u G. Górskiego, przez okres ok. 1 miesiąca ukrywał się. W latach 1983–1984 drukował toruńską edycję „Tygodnika Wojennego” (ukazały się 3 numery zawierające wybór z edycji warszawskich). Równocześnie przez całe lata osiemdziesiąte współpracował ze strukturami podziemnymi „Solidarności” Regionu Toruńskiego i Regionu Olsztyńskiego (drukowanie gazetek, kolportaż, działalność publicystyczna, itp.).

Wielokrotnie zatrzymywany, w tym na 48 godz., przesłuchiwany, a także przeprowadzano rewizje jego mieszkaniu (m.in. 25.02.1982, 08.11.1982, 19.04.1983). Na jesieni 1983 r. brał udział w akcji zbierania podpisów pod petycją do Wojciecha Jaruzelskiego o uwolnienie więźniów politycznych – członków KOR: Jacka Kuronia, Adama Michnika, Zbigniewa Romaszewskiego, Henryka Wujca.

W latach 1987–1988 działał w Chrześcijańskim Ruchu Społecznym I Chrześcijańsko-Demokratycznym Klubie Społecznym. Wydawał wówczas (wraz z Romanem Bäckerem) niezależne pismo

publicystyczne „Chrześcijański Ruch Społeczny”. Był także redaktorem i drukarzem podziemnych pism, „Immunitet” i „Przegląd Pomorski”. Pisał także do „Solidarności Walczącej”. Wspierał też odradzające się od początku 1988 r. struktury NZS na UMK. Od lutego 1989 r. w zarządzie Pomorskiego Klubu Społecznego. W 1989 r., w wyborach „kontraktowych” 4 czerwca 1989, był przedstawicielem toruńskiego Komitetu Obywatelskiego w Okręgowej Komisji Wyborczej.

Gertruda Przybylska

Toruń

Członek Zarządu Regionu „S”. 1982-1990 główny organizator pomocy materialnej i prawnej dla osób represjonowanych i ich rodzin, zawsze obecna na sali sądowej podczas procesów działaczy „S”. Organizatorka Diecezjalnego Ośrodka Charytatywno-Społecznego w Toruniu dla represjonowanych powołanego przy kościele NMP w Toruniu. Inicjatorka mszy odprawianych w imieniu pracowników „Elany”.

Zatrzymywana i przesłuchiwana przez SB. Była członkiem założycielem jawnego Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” Pracowników Zakładów Włókien

Chemicznych „Elana” w Toruniu, którego wniosek o rejestrację został złożony 2 maja 1987 r.

Od 30.12.1987 weszła w skład, powołanej przez A. Stawikowskiego, jawnej RKK NSZZ „S”.

Lech Rafiński

Toruń, Chełmża

Działał od strajków sierpniowych 1980 r. W 1982 r. kolportował ulotki i prasę niezależną (m.in. „Tygodnik Mazowsze”, „Tygodnik Wojenny”, „Solidarność Gdańsk”, „Toruński Informator Solidarności”, „Elana”, „Pogłos”) w toruńskim zakładzie pracy „Apator”. Aresztowany 29.04.1982 i skazany na 1,5 roku w zawieszeniu oraz 25 tys. zł grzywny. W więzieniu do lipca 1983 r., a po jego opuszczeniu kolportował prasę i wydawnictwo w środowiskach pracowniczych Chełmży i okolic. W 1987 współzałożyciel i przewodniczący NSZZ „Solidarność” w toruńskim Przedsiębiorstwie Przemysłu Drzewnego, członek władz krajowych Sekcji Branżowej Meblarzy i Drzewiarzy.

Andrzej Ryba

Toruń

Jeszcze przed sierpniem 1980 tworzył toruńskie środowisko RMP (m.in. był uczestnikiem III Ogólnopolskiego Spotkania

Uczestników RMP odbytego w lipcu 1981 w Gdyni Chylonii) kolportował pismo „Bratniak” i publikacje gdańskiego Wydawnictwa Młoda Polska.

Po sierpniu 1980 r. był także, jako student historii UMK, działaczem NZS. W nocy 12/13 grudnia 1981 (wraz z Marianem Wojtczakiem) zawiadamił robotników toruńskich zakładów prac o sytuacji w mieście – dotarł do „Polchemu” i „Meritonexu”. 13–14.12.1981 pomagał (wraz z Andrzejem Bokincem) w ukrywaniu papieru i sprzętu poligraficznego należącego do „Solidarności” (transport).

W latach 1982–84 kolportował niezależną prasę (m.in. „Tygodnik Mazowsze”, „Tygodnik Wojenny”, „Kos”, „Solidarność–Gdańsk”, „Toruński Informator Solidarności”, „Kontra”) na UMK (zwłaszcza w akademikach). Był aresztowany 26.02.1983, wyszedł w tymże roku na mocy amnestii. W latach 1983–85 przewoził z Warszawy prasę niezależną oraz książki wydawnictw NOWA i Krąg i kolportował je.

Marianna Rygielska

Toruń

W 1981 r. była redaktorem naczelnym, dwutygodnika NSZZ „S” RI „Rota” (ukazały się 3 numery na powielaczu i offsecie) – jednego

z dwóch periodyków tej organizacji ukazujących się wówczas w regionie toruńskim. W 1982 r. kolportowała w „Metronie” (wraz z Romanem Berentem) ulotki i niezależną prasę (m.in. „Tygodnik Mazowsze”, „Gdańsk”, „Toruński Informator Solidarności”, „Elana”, „Aparator”, „Kontra”).

Aresztowana 9.04.1982, skazana na 2,5 roku więzienia.

W 1987–1988 redagowała pismo „Nadwiślanin”. W 1989 r. została redaktorem wznowionego pisma NSZZ „S” RI „Rzeczychłopska” oraz „Głosu Chłopów”.

Paweł Rzoska

Toruń

13.12.1981 r. jako student UMK wziął udział w akcji wnoszenia papieru i sprzętu z magazynu Zarządu Regionu „S”. Udostępnił też lokal dla ukrycia papieru i sprzętu poligraficznego „Solidarności”, rozpowszechniał w kościołach i zrzucając z dachów ulotki przeciw wprowadzeniu stanu wojennego. Następnie drukował i kolportował „Serwis Informacyjny”, „Biuletyn Informacyjny”, „Oświadczenia OKO”, broszury pt. „Przebieg wydarzeń w Gdańsku”, „Nasłuch radiowy” i „50 dni stanu wojennego”, a także „Nieregularne pisemko literacko-artystyczne <Zagłoba>”. Grupa P. Rzoski napisała na

maszynie Oświadczenie, wydane przez powstały 13 I 1982 r. Ogólnopolski Komitetu Oporu NSZZ „Solidarność” (OKO). Była to pierwsza próba zawiązania podziemnych władz krajowych i poszczególnych regionów. P. Rzoska wraz ze swoją grupą studentów (najaktywniejsza chyba taka grupa w regionie) zorganizował grupy drukarzy (sitodruk), nawiązywał kontakty z warszawskimi wydawnictwami podziemnymi, których publikacje kolportował (NOWA, Krąg, Głos). W latach 1983-85 sprowadzał z Warszawy książki wydawnictw NOWA, Krąg i kolportował je na terenie Torunia. Od 1982 do 1985 r. organizował Wydawnictwo „Grot” – oficynę wydawniczą nawiązującą do tradycji TON-u. Drukowano w nim nie tylko pisma lecz i książki. Pracami wydawnictwa kierowali Paweł Rzoska i Andrzej Wroński. W 1985 r. drukował na powielaczu pismo „Geofon”.

Mirosława i Waldemar Sędzikowscy

Chełmża
W latach 1989-1980 udostępniali mieszkanie na spotkania samokształceniowe organizowane przez środowisko RMP. Odbływały się tam również spotkania z działaczami RMP i KOR.

Krystyna Sienkiewicz

Toruń

Działaczka „Solidarności” w służbie zdrowia. W 1981 r. była delegatem na WZD Regionu Toruń. Po wyborach członek Prezydium MKZ w Toruniu, członek ZR. Internowana jeszcze 12.12.1981 r. (na pół godziny przed północą). Osadzono ją w Fordonie, później przewieziono do Gołdapi i Darłówka. W zakładach internowania organizowała kursy samokształceniowe.

Po wyjściu z internowania została zwolniona z pracy, a po ostatecznym orzeczeniu Komisji Odwoławczej nakazującej jej przywrócenie, została zatrudniona w szpitalu w takich warunkach, że sama się zdecydował wręczyć wypowiedzenie.

W 1982 roku drukowała i kolportowała ulotki i wydawnictwa niezależne (m.in. „Tygodnik Mazowsze”, „Toruński Informator Solidarności”, „Kontra”, „Pogłos”, „Elana”) w toruńskich szpitalach. Brała też udział (wraz z Krystyną Kutą) w niezależnym od struktur regionalnych kolportażu międzyregionalnym, co dwa tygodnie przywożąc „bibułę” z Warszawy. Część z niej dostarczała dalej do Grudziądza i Chełmna.

Po demonstracjach maja 1982 r. zostaje zatrzymana na 48 godz., a 14.12.1982 aresztowana i wypuszczona po okresie miesiąca,

ponownie aresztowana 25.04.1984 pod zarzutem kolportażu „nielegalnych” wydawnictw (zwolniona na mocy amnestii), ponownie zatrzymana 28.08.1985 i 28/29.04.1988.

W latach 1983–89 organizowała wykłady Chrześcijańskiego Uniwersytetu Robotniczego i kolportaż niezależnej prasy i książek z Warszawy do mniejszych miejscowości (Chełmża, Grudziądz). Od 1983 r. była zaangażowana w pracę w diecezjalnym punkcie rozdziału lekarstw przywożonych z zagranicy.

W 1986 współzałożycielka Klubu Myśli Politycznej (razem z S. Śmigłem), do 1989 organizowała jego spotkania i udostępniała na nie mieszkanie. Kierowała też powstałą w 1988 r. Wszechnicą Związkową NSZZ „S”. W latach 1986–89 zorganizowała i prowadziła filmotekę dzieł zakazanych. Jest autorką licznych tekstów w prasie podziemnej m.in. w „Tygodniku Mazowsze”, „Zeszytach Niezależnej Myśli Lekarskiej”, „Pracy”, „Toruńskim Informatorze Solidarności”, „Pogłosie”.

30 grudnia 1987 r. weszła w skład powołanej przez Antoniego Stawikowskiego jawnej Regionalnej Komisji Koordynacyjnej, a dniu 14 sierpnia 1988 r. Toruńskiego Porozumienia Obywatelskiego.

18 kwietnia 1989 r. została powołana przez Antoniego Stawikowskiego jako przedstawicielka RKK w skład toruńskiego Komitetu Obywatelskiego.

Andrzej Sobkowiak

Toruń

W marcu 1968 współorganizował demonstrację studencką w Toruniu, prowadził niezależny radiowęzeł studencki, był współautorem rezolucji studentów UMK popierającej protest studencki w Warszawie.

W latach 70. był aktywny w toruńskim Klubie Inteligencji Katolickiej. W sierpniu 1980 inicjator i przewodniczący Komitetu Założycielskiego WZZ w „Merze”.

W latach 1980–1981 był przewodniczącym KZ NSZZ „Solidarność” w „Merze”, członkiem Prezydium MKZ Toruń, a także współzałożycielem Rady Naukowo-Programowej Toruńskiego Ośrodka Społeczno-Zawodowego przy MKZ. Był także współorganizatorem toruńskiego Komitetu Obrony Więzionych za Przekonania i w 1981 r. sygnatariuszem deklaracji Klubów Rzeczypospolitej Samorządnej „Wolność Sprawiedliwość Niepodległość”. W 1981 r. redagował biuletyn MKZ „Słowo Solidarności”

(ukazały się 2 numery na powielaczu) i zorganizował Wszechnicę Związkową, którą prowadził także w stanie wojennym, pisząc do niej skrypty (m.in. z historii współczesnej).

14.12.1981 internowany w Potulicach i Strzebielinku, wyszedł na wolność w kwietniu 1982 r. 10.03.1983 zwolniony z pracy, lecz po kilku tygodniach przywrócono. Wielokrotnie zatrzymywany przez MO. W 1984 r. członek założyciel Społecznego Komitetu Obrony Praw Człowieka w Toruniu. W latach 1984-1986 prowadził prelekcje w Gołubiu-Dobrzyniu (organizował je Tadeusz Szynkiewicz). Autor tekstów w "Toruńskim Informatorze Solidarności" i „Przeglądzie Pomorskim”.

Zmarł 07.12.1987, a jego pogrzeb przerodził się w manifestację patriotyczną.

Zbigniew Sośnicki

Toruń

W latach 1982-84 kolportował podziemne wydawnictwa (m.in. publikacje wydawnictw NOWA, Krąg). W 1983 r., gdy z inicjatywy S. Śmigła powstaje Wydawnictwo Kwadrat, zostaje jego szefem zaopatrzenia. W latach 1984-89, w Wydawnictwie Kwadrat pozyskiwał sprzęt poligraficzny, drukował i składał, także we własnym mieszkaniu,

„Toruński Informator Solidarności”, „Przegląd Pomorski”, „Geofon”, „Zgrzyt”, „Solidarność Walcząca”, „Poślaniec”, książki wydawnictw NOWA, Spotkania, Kwadrat, publikacje Ruchu Wolność i Pokój i Federacji Młodzieży Walczącej. W latach 1987-88 działał w KPN, drukował pismo „Poślaniec” (ukazało się 7 numerów). Drukował też pismo bydgoskiej „Solidarności” „Wolne Związki”.

Roman Spandowski

Toruń

W roku 1982 produkował ręczne i pisane na maszynie ulotki. Drukował ulotki rozprowadzane przed i podczas manifestacji 1 i 3 maja 1982 r., w pierwszy dzień których brał czynny udział.

Zatrzymany 1 maja 1982 r., został internowany w Strzebielinku do 30 czerwca 1982 r.

Był współzałożycielem i redaktorem naczelnym głównego informacyjnego pisma podziemnej „S” – „Toruńskiego Informatora Solidarności” (pierwszy numer ukazał się 2 stycznia 1982 r.).

Był także autorem wielu tekstów w „TIS-ie”, zwłaszcza komentarzy. Od 1982 r. był także autorem (wraz z Michałem Wojtczakiem, Andrzejem Kaczorem, Wiesławem Cichoniem) tekstów dla radia „Solidarność”. W roku 1989 udostępniał lokal do

emisji radia „Solidarność” i organizował niezależne miejskie radia w Inowrocławiu i Bydgoszczy.

Jacek Stankiewicz

Toruń

W „Solidarności” od września 1980, wiceprzewodniczący MKZ Toruń, współodpowiedzialny za powstanie i funkcjonowanie Wszechnicy Związkowej, członek Krajowej Komisji Porozumiewawczej. Od stycznia 1981 przewodniczący KZ w „Elanie”. 12/13 grudnia 1981 internowany, osadzony w ZK w Potulicach (uczestnik 4-dniowej głódówki) i Strzebielinku, zwolniony w lipcu 1982 (wydał „Dziennik internowania”). 1982–89 przewodniczący TKZ Zakładów Włókien Chemicznych „Elana” w Toruniu.

Wielokrotnie zatrzymywany i przesłuchiwany przez SB. W 1983 zwolniony z pracy (przeszedł na rentę). W roku 1985 współautor niezależnych relacji z procesu zabójców ks. J. Popiełuszki. W latach 1984–89 organizator wykładów w kościołach, a także ich prelegent. Autor licznych artykułów w pismach podziemnych, m.in. w „Toruńskim Informatorze Solidarności”, „Kontrze”. 1986–88 członek RKW Toruń, odpowiedzialny za funkcjonowanie Wszechnicy Związkowej oraz kolportaż

podziemnej prasy. W latach 1985–1987 był redaktorem naczelnym „Toruńskiego Informatora Solidarności”. 1987–88 redaktor niezależnego pisma „Wolne Słowo”.

W 1989 współtwórca Komitetu Obywatelskiego „S” w Toruniu, 1989–90 jego wiceprzewodniczący. W 1989 przywrócony do pracy, 1989–91 przewodniczący KZ w „Elanie”. Był na „liście Macierewicza”.

Antoni Stawikowski

Toruń

Zaangażowany w działalność opozycyjną od 1976r. Od 1976 r. twórca niezależnej biblioteki społecznej działającej od 1978r. w Toruniu (m.in. publikacje paryskiej Kultury, londyńskiej Oficyny Literackiej, NOW-ej), zawierającej w sumie ok. 2000 tytułów. Kierował kolportażem wydawnictw niezależnych, zwłaszcza „Biuletynem Informacyjnym KSS „KOR”, a także „Robotnik” i „Głos”.

Od czerwca 1981r. przewodniczący Zarządu Regionu Toruńskiego. Sygnatariusz deklaracji Klubu Rzeczypospolitej Samorządnej. 13 grudnia 1981r. został internowany do Potulic, a następnie do Strzebielinka (do 10.08.1982). Po zwolnieniu w sierpniu 1982r., w październiku 1982r. ponownie internowany

w Kwidzynie za skierowanie listu otwartego do Sejmu PRL sprzeciwiającego się delegalizacji NSZZ „Solidarność”. Po wyjściu na wolność w grudniu 1982 r. aktywny działacz podziemnych struktur Solidarności Regionu Toruńskiego. Do 1988 roku kilkakrotnie jeszcze zatrzymywany na 48 godzin przez MO. Od 1983 r. brał udział w Tajnym Konwencie Doradców Regionu (ciało konsultacyjne, które obradowało raz w tygodniu w mieszkaniach prywatnych i ustalało pewne dyrektywy polityczne dla związku, dyskutowało nad dokumentami i tekstami programowymi), wraz z innymi działaczami, jak Ryszard Musielak, Andrzej Tyc, Stanisław Dembiński czy Jarosław Zaremba. W 1984 r. współzałożyciel Społecznego Stowarzyszenia Obrony Praw Człowieka. Współautor programu „Budować gotowość” (1985 r.). W latach 1986–1989 prowadził prelekcje w ramach Wszechnicy Związkowej i Klubie Myśli Politycznej. W latach 1987–1989 przewodniczący jawnej RKK NSZZ „S”. Od grudnia 1987r. członek jawnej Krajowej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność”. Uczestnik obrad Okrągłego Stołu w zespole ds. reform politycznych. Od 18 kwietnia 1989r. Przewodniczący Regionalnego Komitetu Obywatelskiego w Toruniu.

Edward Strzyżewski

Toruń

Od 21.08.1980 przywódca KS w „Towimorze”, a potem Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego (MKS). 01.09. 1980 w imieniu MKS podpisuje z władzami „porozumienie toruńskie”, gdzie zawarta zostaje m.in. gwarancja swobodnego tworzenia niezależnych związków zawodowych na terenie województwa.

17.09.1980, na gdańskim zebraniu MKZ-ów z całej Polski wszedł jako reprezentant Regionu Toruńskiego do Krajowej Komisji Porozumiewawczej (KKP).

15.10.1980, na zebraniu delegatów Zakładowych Komitetów Założycielskich zostaje wybrany przewodniczącym MKZ NSZZ „Solidarność” regionu toruńskiego (pozostaje nim do 04.08.1981);

Roman Suchowiecki

Toruń

W latach 1982–89 kolportował na terenie zakładu pracy („Merinotex”) niezależną prasę (m.in. „Tygodnik Mazowsze”, „Kos”, „Toruński Informator Solidarności”, „Immunitet”, „Przegląd Pomorski”, „Gazeta Gospodarcza”, „Bełkot”) i książki (przede wszystkim publikacje wydawnictwa Kwadrat). Zorganizował też przy podziemnym Regionie „Solidarności”, punkt

kolportażu prasy i książek oraz wymiany ich z innymi regionami. W latach 1983–1989 jest szefem kolportażu w Wydawnictwie Kwadrat. Jednocześnie w latach 1983–88 zajmował się w nim drukiem niezależnej prasy (m.in. „Toruński Informator Solidarności”, „Pogłos”, „Immunitet”, „Przegląd Pomorski”, „Spotkania” – edycja toruńska, „Krytyka”) oraz książek m.in. „Archipelag Gułag”, „Wojna z narodem”, „Zbrodnia katyńska w świetle dokumentów”, „Kalendarz współczesny”, zbiorki poetyckie).

Organizował sprzęt drukarski (offsety) i lokale na drukarnie. 25.05.1989 r. został zatrzymany, a w jego samochodzie znaleziono kilka tysięcy sztuk „Przeglądu Pomorskiego”. Zwolniono go po przesłuchaniu, ale 21.04.1989 r. odbyła się sprawa przed Kolegium ds. Wykroczeń – skazano go na 31 tysięcy zł. grzywny.

Jan Szejka

Toruń

W latach 1978–1980 kolportował niezależną prasę (m.in. „Biuletyn Informacyjny KOR”, „Robotnik”, „Opinia”) i książki wydawnictw NOWA i emigracyjnych. Brał udział w akcjach ulotkowych i wykładach TKN.

W latach 1983–1985 zastępca szefa grup ulotkowych Regionu.

W Instytucie Chemii UMK pozyskiwał materiał do produkcji petard rozrzucających ulotki.

Roman Szmejchel

Brodnica

21.12.1981 współtworzył Związek Walki o Niepodległość działający w Brodnicy i okolicach. Przepisywał ręcznie i rozklejał na murach „Odezwę do Narodu” i komunikaty sygnowane przez ZWoN. Po aresztowaniach w końcu stycznia 1982 r. ukrywał się do amnestii w lipcu 1983 r.

Włodzimierz Szmejchel

Brodnica

21.12.1981 współtworzył Związek Walki o Niepodległość działający w Brodnicy i okolicach. Przepisywał ręcznie i rozklejał na murach „Odezwę do Narodu” i komunikaty sygnowane przez ZWoN. Aresztowany w końcu stycznia 1982 r., 20.03.1982 został skazany na rok więzienia, warunkowo zwolniony 12.08.1982.

Janina Szwedowska

Toruń

W roku 1983 ukrywała bibliotekę A.Stawikowskiego. W latach 1984–89 w jej mieszkaniu odbywały się spotkania samokształceniowe, druk ulotek i kopert jak również znajdował się tam magazyn

niezależnej prasy (m.in. „Tygodnika Mazowsze”, „Toruńskiego Informatora Solidarności”; „Pogłosu”, „Kontry”, „Przeglądu Pomorskiego”) i książek (m.in. publikacji wydawnictw NOWA, Krąg, Most, Kwadrat).

Tadeusz Szynkiewicz

Gołub–Dobrzyń
Bezpośrednio po 13.12.1981 redagował i drukował (na powielaczu heliograficznym) we własnym mieszkaniu ulotki protestacyjne (pierwsza ulotka informująca o masakrze w „Wujku” została wydana 16 grudnia 1981 r.). Wywiesił też w centrum miasta flagę „Solidarności” (z Wiesławem Dąbrowskim). Pisał solidarnościowe hasła na murach domów. W 1982 r. drukował „Biuletyn Informacyjny” (ukazało się 7 numerów na powielaczu). W latach 1982–1989 przywoził prasę i wydawnictwa z Torunia i rozprawdzał wśród mieszkańców Gołubia–Dobrzynia i okolic. Dostarczał ją również do Ciechocinka. Był główną osobą odpowiedzialną za kontakty podregionu w Gołubiu–Dobrzynie z władzami RKW w Toruniu (od 1984 r. poprzez członka RKW Leszka Zalewskiego).

W latach 1984–89 w porozumieniu z toruńską Wszechnicą Związkową organizował

wykłady w Gołubiu–Dobrzynie (prelekcje wygłaszali m.in.: Antoni Stawikowski, Roman Bäcker, Elżbieta Zawacka, Andrzej Sobkowiak, Jan Wyrowiński). Kolportował niezależną prasę (m.in. „Tygodnik Mazowsze”, „Kos”, „PWA”, „Toruński Informator Solidarności”, „Kontra”, „Solidarność–Gdańsk”) i książki (m.in. publikacje wydawnictw NOWA, Krąg, Przedświt, Most, Kwadrat).

Był główną postacią „Solidarności” Gołubia–Dobrzynia od 13 grudnia 1981, do 1989 r. 18 kwietnia 1989 r. został powołany do Komitetu Obywatelskiego w Toruniu jako przedstawiciel „Solidarności” w podregionie Gołub–Dobrzyń.

Stanisław Śmigiel

Gdańsk, Toruń
Od 1977 r. współpracował z „Robotnikiem” (do końca istnienia pisma). Współpracownik KOR, SKS i RMP. Współorganizator Wolnych Związków Zawodowych w Gdańsku. Współpracownik „Robotnika Wybrzeża”, wraz z Bogdanem Borusewiczem i Błażem Wyszkwoskim współorganizator 16 grudnia 1977 pierwszych obchodów rocznicy Grudnia 70 pod bramą nr 2 Stoczni Gdańskiej, współorganizator spotkań samokształceniowych dla studentów i robotników. Za udział w jednym ze spotkań samokształceniowych

otrzymał od Kolegium ds. Wykroczeń w lutym 1978 tydzień aresztu (Borusewicz – trzy tygodnie). W 1977r. drukował na powielaczu pierwszy numer warszawskiego pisma „Głos”.

Od 1978 r. działa w Toruniu. Kolporter prasy niezależnej. Wielokrotnie aresztowany. W sierpniu jako jeden z 21 działaczy opozycji demokratycznej w kraju otrzymał sankcję prokuratorską. Wyszedł z aresztu na mocy porozumień Gdańskich. Pod koniec 1980 r. założył Toruńską Oficynę Wydawniczą (TON), która prawdopodobnie jako pierwsza w kraju wydała „Archipelag GUŁAG” Aleksandra Sołżenicyna, w nakładzie 1000 egzemplarzy

Po 13 grudnia 1981 internowany w Potulicach, gdzie zainicjował wydawanie pisma „Potulicka Agencja Prasowa PAP”. Po zwolnieniu założył wydawnictwo Kwadrat, które było wydawcą ponad 30 książek i pism: „Pogłos”, „Immunitet”, „Toruński Informator Solidarności”, „Przegląd Pomorski”, toruńskiej edycji „Spotkań” i „Krytyki”. Współtworzył podziemną „Telewizję Toruńską” na fonii 1. programu TVP.

Został aresztowany i skazany na 1,5 roku w zawieszeniu za przewożenie sprzętu radiowego. W 1986 r. zainicjował wydawanie poświęconego toruńskiej opozycji

„Kalendarza Współczesnego”. W 1987 zorganizował pismo „Inicjatywy” (potem „Przegląd Pomorski”). Członek podziemnej RKW „S” i jawnej RKK w Toruniu. W 1989 r. został powołany, jako przedstawiciel RKK, do Komitetu Obywatelskiego, gdzie został przewodniczącym komisji ds. propagandy.

Jerzy Tomaszewski

Toruń

W 1978–1980 w jego mieszkaniu była skrzynka dla wydawnictw podziemnych „Bratniak”, „Robotnik Wybrzeża”). Z Gdańska przywożone były publikacje Ruchu Młodej Polski, które następnie były rozprowadzane przez studentów, a w kierunku odwrotnym był wysyłany papier organizowany przez J.

Tomaszewskiego. W latach 1980–1981 był członkiem Rady Uczelnianej „Solidarności” na UMK.

Internowany 13.12.1981, po paru dniach zwolniony ze względu na stan zdrowia. Po zwolnieniu, od marca 1982 r. zajmował się (razem z Romanem Żytkowiczem) kolportażem prasy podziemnej (m.in. „Tygodnik Mazowski”, „Kos”, „Cdn”, „Toruński Informator Solidarności”, „Kontra”) i książek na wydziałach chemii i biologii oraz Biblioteki Głównej UMK. Jako pracownik Wydziału Chemii

wykonywał (we współpracy z dr Eugeniuszem Myślińskim) wiele opracowań do podziemia, np. wyrzutników ulotek, atramentu sympatycznego, zapalniki czasowe do przepalania żyłki trzymającej ulotki. Zajmował się też (we współpracy z dr J. Wieczorkiem z Instytutu Fizyki) zaopatrywaniem w wodór balonów, z których nadawano audycje Radia „S” oraz wykonaniem anteny nadawczej dla TV „S”

Zygmunt Turło

Toruń

W 1984 r. skonstruował nadajnik radiowy o niewielkiej mocy (1 W) wynoszony przez balony napełniane wodorem i służący do emisji radia „S” (współpracował z Jerzym Wieczorkiem – antena i dołączenie magnetofonu kasetowego, Janem Hanaszem – koordynator grupy).

W roku 1985 zbudował (z Janem Pazderskim) pierwszy nadajnik niezależnej telewizji, którego zasada działania opierała się na transmisji haseł solidarnościowych na wizji TV-1. Aresztowany podczas nadawania audycji 10.10.1985 r. Był zwolniony na mocy amnestii.

Konrad Turzyński

Gdańsk, Toruń

Działacz gdańskiej opozycji od 1976 r. Był kolporterem pozacenzuralnych

publikacji od 1977 r. Począwszy od 1978 r., aż do 1985 r. kolportował też pisma i publikacje niezależne w Toruniu. W latach 1979–1984 zbierał podpisy pod (czterema) listami protestacyjnymi; uczestniczył w spotkaniach samokształceniowych w Gdańsku i Toruniu (w latach 1979–80) czasem je współorganizując. W latach 1980–1981 publikował w „Bratniaku” i „Samorządności”. Od listopada 1979 do lipca 1981 r. był uczestnikiem Ruchu Młodej Polski. W latach 1979–84 uczestniczył w akcjach ulotkowych w obronie E. Zadrożyńskiego i M. Chojeckiego, wzywających do bojkotu wyborów do sejmiku oraz zawiadamiających o akcjach strajkowych w Lublinie i Trójmieście, a także protestujących przeciwko aresztowaniom w stanie wojennym. W tym samym czasie organizował spotkania samokształceniowe w Toruniu i Chełmży, tworząc tam lokalne środowisko Ruchu Młodej Polski. W 1981 prowadził na wsi akcje plakatowe. Od 15 VII 1981 do 12 XII 1981 był pracownikiem (jako dziennikarz) ZR NSZZ „S” w Toruniu.

Od 08.01.1982 internowany w ośrodkach odosobnienia (w Potulicach: 8 I – 31 III; w Strzebielinku 31 III – 17 XI 1982 r.). Podczas internowania

w Potulicach prowadził wykłady z podstaw matematyki. Był wielokrotnie zatrzymywany (okresie od 1979 r. do 1985 r.), w tym na 48 godz., a w jego mieszkaniu przeprowadzano rewizje (np. okresie 1–3 maja 1982 r., 26.04.1984) – łącznie kilkanaście razy. W latach 1982–85 kolportował niezależną prasę (m.in. „Tygodnik Mazowsze”, „Kos”, „Cdn”, „Bratniak”, „Toruński Informator Solidarności”, „Kontra”) i książki (m.in. publikacje wydawnictw NOWA, KOS, Krąg, Głos, Kwadrat).

Od grudnia 1983 do marca 1987 r. na skutek działalności opozycyjnej trzykrotnie był bezrobotnym (łącznie jedenaście i pół miesiąca). W latach 1986–1988 uczestniczył w spotkaniach Klubu Myśli Politycznej w Toruniu. W tym czasie publikował w „Zeszytach Myśli Politycznej”, których dwa numery wydało Wydawnictwo Kwadrat.

W latach 1987–1988 publikował w „Przeglądzie Pomorskim”, a w 1988 w „Spotkaniach”. Jest również autorem wierszy i pieśni.

Andrzej Tyc

Toruń

Od 1973 r., jako prezes Klubu Inteligencji Katolickiej (KIK) w Toruniu (1973–1977), był w centrum zainteresowania SB. W 1976 r. toruński KIK wysłał na

ręce marszałka Sejmu PRL list protestacyjny przeciw projektowanym zmian w Konstytucji polegających na zapisach o kierowniczej roli Partii i o sojuszu ze Związkiem Radzieckim. W 1977 w celu inwigilacji A. Tyca (a także Jerzego Myjka i o. Władysława Wołoszyna) SB założyła w siedzibie KIK-u profesjonalną aparaturę podsłuchową.

Od sierpnia 1980 należał do działaczy KIK silnie związanych z działalnością opozycyjną NSZZ „Solidarność” (również Jan Wyrowiński.). W sierpniu bierze udział, jako doradca MKS-u w negocjacjach porozumienia między strajkującym, a KW PZPR. Porozumienie to podpisane 01.09.1980 zawierało gwarancje możliwości tworzenia Wolnych Związków Zawodowych w regionie. 13 grudnia internowany w Potulicach.

Od 1982 r., wraz innymi działaczami, brał udział w Tajnym Konwencie Doradców Regionu (ciało konsultacyjne, które obradowało raz w tygodniu w mieszkaniach prywatnych i ustalało pewne dyrektywy polityczne dla związku, dyskutowało nad dokumentami i tekstami programowymi). W latach 1988–1990 pełnił funkcję prezesa powstałego w 1983 r. po rozwiązaniu toruńskiego KIK-u – Toruńskiego

Klubu Katolików. W 1990 r. zostaje wojewodą toruńskim.

Marek Wachnik

Gdańsk, Toruń

Przed 13 grudnia 1981 r. był działaczem toruńskiego NZS, a także drukarzem wydawnictw niezależnych w Gdańsku. W nocy 12/13 grudnia pracował w drukarni gdańskich „Alternatyw”.

Po 13.12.1981 drukował w Gdańsku ulotki protestacyjne. Brał także udział w akcjach ulotkowych na terenie Trójmiasta. W stanie wojennym drukował w wielotysięcznych nakładach „Niezależny Serwis Informacyjny „A“, pismo „Gdańsk“ (od kwietnia 1982 r. do lipca 1983 r.), biuletyn „Solidarność, Regionu Gdańskiego” (z lwami), „Tygodnik Mazowsze” i wiele książek.

Drukował również w Toruniu „Toruński Informator Solidarności“, „Kontrę“, „Tygodnik Wojenny“ i wiele innych wydawnictw – aż do wyborów w 1989 r. Był drukarzem toruńskiego RKW. Tworzył drukarnie, szkolił nowych drukarzy.

Karol Wakarecy

Toruń

Po 13 grudnia 1981 był redaktorem, oraz organizował druk „Pogłosu” – niezależnego pisma zakładów „Merinotex”. Po zatrzymaniu

skazano jego na 31 tysięcy zł. grzywny. Zajmował się też kolportażem pism niezależnych i organizowaniem audycji radia „S”. Bardzo aktywny członek RKW.

Jerzy Wieczorek

Toruń

W połowie września 1980 r., na zebraniu założycielskim „Solidarności” w Instytucie zostaje wybrany na delegata do utworzonego Komitetu Zakładowego. W wybranym 18 września Prezydium Zakładowego Komitetu Założycielskiego zostaje on jego wiceprzewodniczącym i delegatem uczelni do Prezydium toruńskiego MKZ. W roku 1980 zorganizował on sieć kolportażu wydawnictw bezdebitowych w toruńskich zakładach pracy.

Został internowany 13.12.1981 i osadzony w Potulicach. W 1982 r. (wraz z Jerzy Komockim) zorganizował sieć kolportażu na terenie UMK. W latach 1982–89 udzielał się w tajnej bibliotece wydawnictw drugoobiegowych na UMK, kolportował niezależną prasę (m.in. „Tygodnik Mazowsze”, „Kos”, „PWA”, „Toruński Informator Solidarności”, „Kontra”, „Geofon”) i książki (m.in. publikacje wydawnictw NOWA, Most, KOS, PoMost, Kwadrat).

W roku 1984 zainicjował podziemne radio i konstruował

unoszące się z wiatrem nadajniki radiowe. Na jesieni 1988 r. został wybrany Przewodniczącym Prezydium Komisji Uczelnianej NSZZ „Solidarność”.

Stanisław Wielgosz

Od grudnia 1981 do 1989 r. kolportował i organizował kolportaż w toruńskich zakładach „Elana”. W 1982 r. w Tymczasowym Prezydium Zarządu Regionu, gdzie organizował transporty papieru, sprzętu (powielacze) i materiałów poligraficznych (farby, matryce).

Aresztowany 29.04.1982 i skazany (wyrok orzeczono 04.06.1983, po długotrwałym pobycie S. Wielgosza w szpitalu) na rok więzienia w zawieszeniu.

Teresa i Andrzej Wilczyńscy

Toruń

Po 13.12.1981 Wilczyńscy ukrywali działacza nauczycielskiego Leszka Zaleskiego (ukrywał się on u szeregu różnych osób).

Od 1982 r. Wilczyńscy zaopatrywali środowisko nauczycielskie w niezależne pisma (szczególnie w „Tygodnik Mazowsze”) i książki, które przywozili z Warszawy. Od 1982 r. członkowie Tajnej Komisji Oświaty, która zmieniła nazwę na Tajną Komisję Zakładową „Solidarności Nauczycielskiej”.

A. Wilczyński był redaktorem dwustronicowego pisma „Jednodniówka z okazji Dnia Nauczyciela”, które ukazało się 14.10.1983. Później ukazały się jeszcze jego dwa numery, ale pod nieco zmienionym tytułem – „Jednodniówka Nauczycielska” i w większej objętości (4 strony). Pisma te były drukowane przez strukturę RKW.

Za pośrednictwem Wilczyńskich, Leszek Zaleski nawiązał też kontakt z działaczami „Solidarności” we Włocławku. Dzięki temu RKW w Toruniu udzieliła pomocy regionowi włocławskiemu w budowie podziemnych struktur „Solidarności”.

A. Wilczyński zmarł w 1988 r., a jego pogrzeb przerodził się w wielotysięczną manifestację patriotyczną.

Andrzej Wiśniewski

Grudziądz

Drukował na powielaczu ukazujący się od 01.06 1982 do września 1988 r. Biuletyn Informacyjny Podregionu Grudziądz „Iskra” (redaktorem naczelnym był Janusz Bucholc) – ukazało się kilkadziesiąt numerów tego pisma, odbijanego na powielaczu w postaci 2 stron na kartce A4. W październiku 1982 r. wchodzi w skład Prezydium Tymczasowej Miejskiej Komisji Porozumiewawczej NSZZ

„Solidarność”, które koordynowało działalność podziemną i akcje protestacyjne w Grudziądzu i w jego okolicach (wchodziła ono w skład powstałego na przełomie 1981/1982 r. Tymczasowego Prezydium Podregionu Grudziądz.

Od 1982 r. prowadził on kolportaż wydawnictw niezależnych do głównych zakładów miasta („Warma”, POiE, „Stomil”), a także wożone były one do Łasina. Wiśniewski był osobą kontaktującą się z RKW. Od 1984 r. Kontakt ten od strony RKW zapewniał Leszek Zaleski.

Bibuła otrzymywana od L. Zaleskiego rozprowadzana była poprzez A. Wiśniewskiego po całym podregionie. A Wiśniewski był wielokrotnie zatrzymywany, a jego mieszkanie rewidowane.

Jan Wyrowiński

Toruń, Gołub-Dobrzyń

W latach 1978-1980 zaangażowany w działalność opozycyjną w Toruniu. Kolportował niezależną prasę (m.in. „Biuletyn KOR”, „Robotnik”, „Spotkania”, „Opinia”, „Puls”) i książki (publikacje wydawnictwa NOWA i emigracyjne). 1978-1982 - członek Zarządu i wiceprezes Klubu Inteligencji Katolickiej w Toruniu.

1980-1981 - członek Toruńskiego Komitetu Obrony Więzionych za Przekonania. Od

14.12.1981 do 30.04.1982 internowany w Potulicach, a następnie w Strzebielinku.

W latach 1983-1988 prowadził wykłady we Wszechnicy Związkowej i w Gołubiu-Dobrzyniu. W latach 1983-86 udostępniał lokal do nadawania audycji radia „Solidarność” (emisja w paśmie TV-1). 24.11.1984 był jednym z współzałożycieli Społecznego Stowarzyszenia Obrony Praw Człowieka.

W latach 1986-87 opracowywał „Kalendarze współczesne” dla wydawnictwa Kwadrat. Od 1981 członek Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego i członek Zarządu Głównego, prezes Zrzeszenia (1984-1988), które skupiało w swoich szeregach działaczy opozycji. W Zrzeszeniu organizował Klub Historyczny i Pomorski Klub Społeczny. W latach 1988-1989 był redaktorem „Przeglądu Pomorskiego”. W latach 1989-1990 członek Klubu Myśli Politycznej „Dziekania”, oddział w Toruniu.

W 1991 przewodniczący Komitetu Obywatelskiego w Toruniu.

Leszek Zaleski

Toruń, Katowice

W roku 1980 organizował i koordynował pracę zespołu lektorów przy Międzyzakładowym

Komitecie Strajkowym. Po sierpniu 1980 działacz „Solidarności” nauczycielskiej. Współtworzył, a następnie prowadził bibliotekę wydawnictw niezależnych i wydawał „Biuletyn Sekcji Pracowników Oświaty i Wychowania”. 13.12.1981 ostrzeżony hałasem przy aresztowaniu sąsiada (Gerarda Piechockiego), sam uniknął tego. 13.12.1981 roku ogłosił w miejscu pracy (średnia szkoła korespondencyjno-wieczorowa, tzw. CKU) oświadczenie protestujące przeciwko wprowadzeniu stanu wojennego. Ukrywał się do października 1982 r., po czym wrócił do domu, gdzie po dwóch dniach został zatrzymany i wkrótce wypuszczony.

W latach 1982–1989 był on wielokrotnie zatrzymywany, a jego mieszkanie rewidowano (m.in. 15/16 czerwca 1983 – przed pielgrzymką papieską, w sierpniu 1982 r., 20.08.1984, 26/27 września 1985 r.). W czasie okresu ukrywania się zwolniono go z pracy, a w czerwcu 1982 r. został ukarany zaocznie przez Komisję Dyscyplinarną wydaleniem z zawodu nauczyciela. W 1982 roku, ukrywając się, uczestniczył w ukrywaniu biblioteki „Solidarności” nauczycielskiej oraz organizował sieć kolportażu prasy i wydawnictw niezależnych, współpracował

z redakcją „Toruńskiego Informatora Solidarności”.

Od 1982 r. pomagał też w nadawaniu audycji radia „S” (wypuszczanie balonów z nadajnikami radiowymi), także w regionie Śląsko-Dąbrowskim (1984 r.). W roku 1983 organizował niezależne przedstawienia w teatrze im. Wiliama Horzycy.

W 1984 r. wszedł w skład toruńskiego RKW. Był odpowiedzialny za utrzymywanie kontaktów ze strukturami „Solidarności” w podregionach – z Grudziądem (za pośrednictwem Andrzeja Wiśniewskiego), Wąbrzeźnem (z Bogdanem Koszutą), Chełmnem, Brodnicą (z Tadeuszem Gutkowskim) i Golubiem–Dobrzyniem (z Tadeuszem Szynkiewiczem). Utrzymywał także łączność z działaczami „S” we Włocławku, Inowrocławiu (region bydgoski), rolnikami indywidualnymi, KPN, RMP.

W roku 1984 organizował Toruńską Oficynę Wydawniczą. W latach 1984–85 udzielał się jako dziennikarz w radiu „Solidarność”. 26/27 września 1985, w związku z wpadką telewizji „S” zostaje aresztowany, wyszedł w styczniu 1986 r. W latach 1986–89 prowadził prelekcje w ramach Wszechnicy Związkowej Autor wielu tekstów w prasie podziemnej (m.in.

w „Wolnym Słowie”, „Toruńskim Informatorze Solidarności”) oraz wydanych w wydawnictwie Kwadrat opracowań: „Warunki sanitarno-higieniczne i ochrona zdrowia w aresztach” i „Represje wobec nauczycieli w regionie toruńskim”.

Wiosną 1989 r. wchodzi w skład jawnego RKK (Komisja Oświaty i Wychowania), a po wyborach w kwietniu 1989 r. zostaje członkiem jego prezydium.

Dorota Zawadzka (ob. Zawadzka-Wakarecy)

Toruń

W 1982–1983 zajmowała się drukiem (sitodruk, powielacz) prasy niezależnej (m.in. „Tygodnik Wojenny”, „Toruński Informator Solidarności”, „Kontra”) oraz ulotek i plakatów. Uczestniczyła też w przygotowywaniu audycji radia „Solidarność”. Jako pracownica Instytutu Chemii UMK pomagała w pozyskiwaniu wodoru do balonowych nadajników radia „Solidarność” (ładowanie sprężonego wodoru do małych butli gaśniczych), z których wówczas nadano 4 audycje.

W latach 1982–89 kolportowała niezależną prasę (m.in. „Tygodnik Mazowsze”, „Tygodnik Wojenny”, „Toruński Informator Solidarności”, „Kontra”) na UMK. Była osobą, która

przydziałała prasę, ulotki i wydawnictwa niezależne łącznikom z innych instytucji UMK położonych na Bielanych.

Leszek Zejfert

Toruń

W 1982 r. współpracował z pismem „Pogłos”, a od 1983 r. wykonywał w „Merinotexie” matryce dla „Pogłosu” i „Toruńskiego Informatora Solidarności”. W latach 1984–1989 w wydawnictwie Kwadrat organizował transport papieru i maszyn drukarskich oraz czuwał nad techniczną stroną druku offsetowego. Konstruktor i wykonawca wielu urządzeń potrzebnych do podziemnej działalności np. gilotyny do papieru. Kierował składem książek, a także utworzył bibliotekę wydawnictw drugiego obiegu.

W radiu „Solidarność” zajmował się techniczną stroną audycji emitowanych na sygnale fonii 1 programu TVP. Udostępniał też na potrzeby audycji lokal. Współpracował w projekcie uruchomienia w Toruniu niezależnej telewizji.

Zbigniew Zieliński

Brodnica

Od 16.12.1981 wspólnie z Marianną Łaszewską, Mieczysławem Łaszewskim, Janem Kozem (uczeń

4. klasy LO w Brodnicy) napisali na maszynie i rozkleili po mieście ulotki nawołujące do oporu po wprowadzeniu stanu wojennego. Grupa ta wraz z Włodzimierzem Szmejchelem, jego bratem Romanem Szmejchelem oraz Mariuszem Seweryńskim utworzyli 21 lub 22. 12.1981 „Związek Walki o Niepodległość” (ZWON). Brał udział w rozklejeniu w Brodnicy m.in. pisanej ręcznie „Odezwy do narodu”.

Aresztowany pod koniec stycznia 1982, skazany 20.03.1982 na 4 lata więzienia. Wyszedł na mocy amnestii 09.08.1983.

Robert Ziemkiewicz

Toruń, Włocławek
W latach 1979–1989 aktywny uczestnik i współorganizator wielu przedsięwzięć i inicjatyw podejmowanych przez środowisko opozycji demokratycznej w Toruniu (m.in. akcje ulotkowe) oraz kolporter „Robotnika”, „Głosu”, „Biuletynu Informacyjnego KOR” i książek NOW-ej.

Wielokrotnie zatrzymany przez SB na 48 godzin. Brał udział w organizacji inicjatyw samokształceniowych organizowanych przez Towarzystwo Kursów Naukowych. W 1980 r. bezpośredni udział w akcjach ulotkowych (Toruń, Aleksandrów Kujawski) wzywających do

uwolnienia Mirosława Chojeckiego i do bojkotu wyborów do organów przedstawicielskich PRL.

Członek założyciel TKZ NZS UMK. W latach 1980–1981 w redakcji pisma NZS „Immunitet” oraz jako redaktor naczelny „Wiadomości Dnia” – biuletynie ZR „S” Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiej. Internowany 13.12.1981 w Potulicach, a potem w Strzebielinku. W obozie internowania redagował biuletyn „Przegląd Wydarzeń PAP”, do którego materiały pochodziły z nasłuchu (m.in. RWE) – ukazało się 30 numerów pisanych ręcznie. W l. 1986–1989 praca redakcyjna i działalność publicystyczna związana z następującymi tytułami: „Kalendarz Współczesny” (2 edycje), „Inicjatywy” i „Przegląd Pomorski” (redaktor naczelny).

Krzysztof Żabiński („Stefan”)

Toruń
Jeden z założycieli Komisji zakładowej NSZZ „Solidarność” w Toruńskiej Przędzalni Czesankowej „Merinotex”. 13.12.1981 uczestniczył w ukrywaniu biblioteki wydawnictw niezależnych Regionu. Internowany 30 marca 1982r. w Strzebielinku.

Po wyjściu na wolność w grudniu 1982 r. zaangażowany w działalność Duszpasterstwa Ludzi Pracy w Toruniu. Od 1982 do 1984

prowadził kolportaż niezależnej prasy (m.in. „Tygodnika Mazowsze”, „Kos”, „TIS”, „Elana”, „Kontry”) w zakładzie „Merinotex”.

Od 1983r. członek tajnej Regionalnej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność, w 1984 r. jej vice-przewodniczący, a w 1985 do 1986 r. przewodniczący i reprezentant w TKK. W RKW był odpowiedzialny za tworzenie nowych drukarni oraz kolportaż prasy i wydawnictw (m.in. „Tygodnika Mazowsze”, „PWA”, „Kos”, „TIS”, „Elana”, „Geofon”).

Organizował też akcje ulotowe (wyrzut ulotek metodą pirotechniczną. Współautor programu „Budować gotowość”. W latach 1986-1987 zorganizował nowoczesną drukarnię S. Osmańskiego, w której drukowano czasopisma regionalne. W 1987 r. zorganizował jawny Komitet Założycielski NSZZ „Solidarność” w „Merinotexie”. Uczestnik prac Komitetu Obywatelskiego, w wyborach 4 czerwca 1989r. został posłem do sejmiku z okręgu toruńskiego.

Oficyny wydawnicze regionu toruńskiego:

Toruńska Oficyna Wydawnicza (TON) – działała od wiosny 1981 r.

Wydawnictwo „Grot” – oficynę wydawniczą nawiązującą do tradycji TON-u zorganizowana w latach 1982–1985 przez studenta UMK P. Rzoskę.

Wydawnictwo Kwadrat – działało od 1983 do 1989 r. Wydało ok. 30 pozycji książkowych, czasopisma „Inicjatywy”, „Przegląd Pomorski”; druk czasopism dla różnych ugrupowań, w sumie ok. 70 % rynku wydawniczego regionu toruńskiego.

Niezależna prasa regionu toruńskiego:

„Solidarność Aparator–OBRUS” – wydawane od 1982 r. pismo zakładowe przez działaczy „Aparatora” i Ośrodka Badawczo-Rozwojowego Urządzeń Sterowania Napędów (OBRUSN)

„Bastion. Młodzieżowy Miesięcznik Społeczno-Historyczny” – pismo młodzieżowych grup oporu (w 1984 r. ukazał się 1 numer na powielaczu);

„Bełkot” – pismo Niezależnego Zrzeszenia Młodzieży Szkolnej;

„Biuletyn Informacyjny” – pismo ukazujące się od 1982 r. w Gołubiu–Dobrzyniu (ukazało się 5–7 numerów)

„Elana” – pismo zakładowe toruńskich zakładów Elana;

„Biuletyn Informacyjny” (zorganizowali jego druk: Tadeusz Szynekiewicz, Barbara Filarecka, Bogdan Zwierzchowski).

„Gryf” – pismo środowiska NZS zawierające przedruki z „Tygodnika Mazowsze” (ukazywał się w 1982 r.);

„Grześ” – drukowane przez strukturę RKW pismo młodzieżowe, które powstało po szoku społecznym wywołanym zabójstwem Grzegorza Przemyska (ukazało się 5 numerów);

„Inicjatywy” – wydawane od kwietnia 1987 r., po 7 numerach zmieniło nazwę na „Przegląd Pomorski”;

„Immunitet” – pismo NZS;

„Impuls” – pismo Ruchu „Wolność i Pokój” (w 1989r. ukazało się 2 numery na offsecie);

„Iskra” (pełna nazwa: Biuletyn Informacyjny Podregionu Grudziądz „Iskra”) – pismo podregionu Grudziądz, które ukazywało się od 01.06 1982 do września 1988 r. (ukazało się kilkadziesiąt jego numerów drukowanych na powielaczu);

„Jeszcze tym razem” – pismo środowiska NZS wychodzące w latach 1982–1983 (ukazało się 6 numerów drukowanych na powielaczu);

„Kontra” – pismo redagowane w środowisku UMK, ukazywało się od stycznia 1982 r. do czerwca 1986 r. (ukazały się 64 numery na powielaczu i offsecie);

„Nadwiślanin” – ukazało się 10 numerów (maszynopis powielany) w latach 1987–1988

„Nawa” – pismo młodych katolików i Ruchu „Wolność i Pokój” (w latach 1988–1989 ukazało się 5 numerów na offsecie);

- „Pismo Akademickie” – wydawane w kwietniu i maju 1982 r. przez NZS (ukazały się 2 numery);
- „Pochop” – pismo młodzieżowe (w latach 1989–1990 ukazało się 15 numerów na offsecie);
- „Pogłos” – pismo zakładowe toruńskiego Merinotexu (w 5 lat ukazało się ponad 50 numerów);
- „Przegląd Pomorski” – najpopularniejsze niezależne pismo regionu pod koniec lat 80. (nakład ok. 10 tys. egzemplarzy), wydawane od kwietnia 1987 do sierpnia 1989 m.in. przez Roberta Ziemkiewicza i Stanisława Śmigła na sitodruku offsecie (w sumie ukazało się 41 numerów, w tym, że pierwsze 7 nosiło nazwę „Inicjatywy”);
- „Quo vadis” – ukazały się 2 numery na powielaczu;
- „Posłaniec” – pismo KPN-u (ukazało się 7 numerów);
- „Refleksy” – ukazało się 8 numerów na powielaczu;
- „Rota” – dwutygodnika NSZZ „S” RI regionu toruńskiego (ukazały się w 1981 r. 3 numery na powielaczu);
- „Rzeczychłopska” – pismo NSZZ „S” RI regionu toruńskiego (ukazywało się w 1981 r., wznowione w maju 1989 r.);
- „Sprawozdania z procesu morderców księdza Jerzego Popiełuszki” – 14 numerów drukowanych na powielaczu w 1984 r.;
- „Toruński Informator Solidarności” (TIS) – ukazywał się od grudnia 1981 r.
- „Kalendarz Współczesny” – ukazał się w 1986 i 1987 r. „Wolne Słowo” – ukazywało się w latach 1980–1982, a później w 1989 r.
- „Wąbrzeski Informator Solidarności” – ukazywał się najmniej latach 1982–1983 (wyszły co najmniej 4 numery);
- „Zgrzyt” – ukazujące się w latach 1986–1989 w Toruniu pismo tzw. VIII Obszaru KPN.

Niezależna prasa z innych regionów (po wprowadzeniu stanu wojennego w większości drukowana w regionie toruńskim):

- „Cdn”;
- „Gdańsk”
- „Krytyka” – ukazywała się toruńska edycja tego pisma;
- „Kos”;
- „Tygodnik Mazowsze” – drukowany od 1982 r. także w Toruniu;
- „Tygodnik Wojenny” – drukowany od 1982 r. także w Toruniu;
- „Solidarność Gdańsk”
- „Solidarność Walcząca” – pismo SW, od 1983 r. ukazywała się jego toruńska edycja;
- „Spotkania” – ukazywała się toruńska edycja tego pisma
- „Wola”
-

- Antowska-Śmigiel Krystyna 33
Bäcker Roman 33
Baranowski Franciszek 34
Berak Marek 34
Błaszczak Marianna
(ob. Samlik) 35
Borek Piotr 35
Bucholc Janusz 36
Chojecki Marek 36
Churski Andrzej 36
Cichoń Wiesław („Ziutek”) 37
Dekowski Krzysztof 37
Dembiński Stanisław 39
Dębicka Maria 38
Dębicki Edward 38
Drażek Jan 39
Dudojć Ignacy („Maks”) 40
Gawarkiewicz Jadwiga 40
Gilewicz Michał 41
Górski Grzegorz 41
Grabianka Michał 42
Grzeškowiak Alicja 43
Gutkowski Stanisław 44
Hanasz Jan („Piotr”) 44
Huniewicz Andrzej 44
Iwanów Zbigniew 45
Jamroziak Aleksander 45
Janiszewski Mieczysław 46
Janowski Wiesław 46
Jażewska Jolanta
(ob. Wiśniewska, „Grażynka”) 47
Kallas Marian 48
Kamiński Stefan 49
Kardasz Stanisław, ks. 49
Karolewska Emilia 50
Karwowska Maria Anna 51
Komocki Jerzy 51
Konikiewicz Marek 52
Konikiewicz Ryszard 52
Koper Marek 53
Koszuta Bogdan 53
Kozicki Ryszard 53
Kóz Jan 54
Kukuła Mieczysław 54
Kuropatwa Waclaw 55
Kuta Krystyna 55
Kwiatkowski Jan 57
Lewandowski Jacek
(ob. Słomski) 57
Łapczyński Antoni 58
Łaszewska Marianna 58
Łaszewski Mieczysław 58
Łozińska-Małkiewicz Ewa 59
Łoziński Andrzej 59
Łukaszewski Piotr 60
Madrak Kazimierz Andrzej 60
Meller Zdzisława 60
Mężydło Antoni 61
Mossakowska Elżbieta 62
Musielak Ryszard 62
Nagel Brunon 63
Nagórski Przemysław, ks.i 63
Nencka-Borowiecka Maria 63
Niedlich Piotr 64
Noga Kazimierz 65
Nowak Bolesław 65
Nowek Zbigniew 66
Obremski Krzysztof 67
Ochojska Janina 67
Osmański Stanisław 67
Partyka Mieczysław 68
Pawelczyk Ryszard 68
Pazderski Eugeniusz 68
Piechocki Jerzy 68

- Polak Wojciech 69
Przybylska Gertruda 70
Rafiński Lech 70
Ryba Andrzej 70
Rygielska Marianna 71
Rzoska Paweł 71
Sędzikowska Mirosława 72
Sędzikowski Waldemar 72
Sienkiewicz Krystyna 72
Sobkowiak Andrzej 73
Sośnicki Zbigniew 74
Spandowski Roman 74
Stankiewicz Jacek 75
Stawikowski Antoni 75
Strzyżewski Edward 76
Suchowiecki Roman 76
Szejka Jan 77
Szejchel Roman 77
Szejchel Włodzimierz 77
Szwedowska Janina 77
Szynkiewicz Tadeusz 78
- Śmigiel Stanisław 78
Tomaszewski Jerzy 79
Turło Zygmunt 80
Turzyński Konrad 80
Tyc Andrzej 81
Wachnik Marek 82
Wakarecy Karol 82
Wieczorek Jerzy 82
Wielgosz Stanisław 83
Wilczyńska Teresa 83
Wilczyński Andrzej 83
Wiśniewski Andrzej 83
Wyrowiński Jan 84
Zaleski Leszek 84
Zawadzka Dorota
(ob. Zawadzka-Wakarecy) 86
Zejfert Leszek 86
Zieliński Zbigniew 86
Ziemkiewicz Robert 87
Żabiński Krzysztof („Stefan”) 87
-

**Publikacja wydana dzięki dofinansowaniu
przez Urząd Marszałkowski
Województwa Kujawsko-Pomorskiego**

ISBN 978-83-924585-5-5